

Львівський державний університет внутрішніх справ

ДОВІДНИК
ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ОФІЦЕРА
ГРОМАДИ

Довідник

Львів
2020

УДК 351.741(477)(035)
Д58

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 26 лютого 2020 р. № 7)

Рецензенти:

Мирослав Ковалів, кандидат юридичних наук,
професор (юридичний факультет ЛьвДУВС);
Дмитро Савицький, майор поліції (Управління
превентивної діяльності ГУНП у Львівській області).

Довідник поліцейського офіцера громади / В. М. Братковський,
Д58 В. М. Висоцький, Р. Г. Гранківський, Н. І. Дідик, Д. І. Йосифович,
К. М. Костовська, Л. М. Сукмановська, Ю. А. Хатнюк, О. Л. Хитра.
Львів: ЛьвДУВС, 2020. 240 с.

ISBN 978-617-511-307-3

Схематично відображено основні положення, що стосуються організаційно-правових засад діяльності поліцейського офіцера громади, його взаємодії з підрозділами Національної поліції України, органами державної влади та місцевого самоврядування, а також із громадськістю. У процесі дослідження адміністративно-юрисдикційної діяльності поліцейського офіцера громади звернуто увагу на основні вимоги до адміністративного затримання правопорушника, додержання прав та свобод громадян, процесуальне оформлення матеріалів у справі про адміністративне правопорушення. Розглянуто юридичні склади окремих адміністративних правопорушень, протидія яким віднесена до компетенції поліцейських офіцерів громад. Окреслено алгоритм дій поліцейського офіцера громади щодо реагування на повідомлення про вчинення домашнього насильства.

Для здобувачів вищої освіти, викладачів вишів і факультетів юридичного спрямування всіх форм навчання, співробітників практичних підрозділів.

Substantive provisions, that touch organizationally-law principles of activity of constabulary officer of society, his cooperating with subdivisions of the National police of Ukraine, government and local self-government bodies, are schematically represented in this reference book, and also with public. Investigating administratively-jurisdiction activity of constabulary officer of society, displace attention on the basic requirements in relation to administrative detention of offender, observance of rights and freedoms of citizens, judicial registration of materials in business about an administrative crime. Legal compositions of separate administrative crimes are considered, counteraction attributed that to the competense of constabulary officers of communities. The algorithm of actions of constabulary officer of society is outlined in relation to reacting on a report about a feasant domestic

For the bread-winners of higher education, teachers of faculties of legal orientation of all forms of studies, employees of practical subdivisions

УДК 351.741(477)(035)

© Братковський В. М., Висоцький В. М.,
Гранківський Р. Г., Дідик Н. І., Йосифович Д. І.,
Костовська К. М., Сукмановська Л. М.,
Хатнюк Ю. А., Хитра О. Л., 2020
© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2020

ISBN 978-617-511-307-3

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ОФІЦЕРА ГРОМАДИ.....	7
1.1. Надання поліцейським офіцером громади поліцейських послуг населенню на території обслуговування: організаційно-правовий аспект.....	7
1.2. Взаємодія поліцейського офіцера громади (дільничного офіцера поліції) з громадськістю, органами державної влади та місцевого самоврядування, іншими підрозділами у профілактиці правопорушень.....	43
2. ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ОФІЦЕРА ГРОМАДИ (ДІЛЬНИЧНОГО ОФІЦЕРА ПОЛІЦІЇ) З ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА ІНШИМИ ОРГАНАМИ.....	57
2.1. Взаємодія поліцейського офіцера громади (дільничного офіцера поліції) та сектору превенції патрульної поліції, груп реагування патрульної поліції під час здійснення професійної діяльності.....	57
2.2. Організація взаємодії при надходженні до органу, підрозділу поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та реагування на них.....	69
2.3. Правова основа взаємодії поліцейського офіцера громади (дільничного офіцера поліції) та Державної прикордонної служби.....	83
3. ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ОФІЦЕРА ГРОМАДИ (ДІЛЬНИЧНОГО ОФІЦЕРА ПОЛІЦІЇ).....	92
3.1. Нормативно-правове визначення домашнього насильства та його видів.....	92

3.2. Діяльність уповноважених підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.....	98
3.3. Взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи.....	106
3.4. Алгоритм реагування поліцейського офіцера громади в разі отримання повідомлення про факт учинення домашнього насильства.....	118
4. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КУпАП У ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ОФІЦЕРА ГРОМАДИ.....	127
4.1. Повноваження поліцейського офіцера громади в провадженнях у справах про адміністративні правопорушення.....	127
4.2. Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.....	145
4.3. Процесуальні документи у діяльності поліцейського офіцера громади щодо провадження в справах про адміністративні правопорушення.....	159
4.4. Кваліфікація адміністративних правопорушень у галузі охорони здоров'я населення та власності.....	177
4.5. Кваліфікація адміністративних правопорушень у галузі благоустрою.....	184
4.6. Кваліфікація адміністративних правопорушень у галузі торгівлі.....	191
4.7. Кваліфікація адміністративних правопорушень, які посягають на громадський порядок та громадську безпеку.....	199
4.8. Кваліфікація адміністративних правопорушень, що посягають на встановлений порядок управління.....	224
4.9. Кваліфікація адміністративних правопорушень на транспорті.....	233

ВСТУП

Дільничні офіцери поліції, як і органи Національної поліції загалом, виконують чимало завдань та функцій щодо забезпечення особистої безпеки громадян, захисту їхніх прав і свобод, попередження та припинення правопорушень, охорони громадського порядку, виявлення й розкриття кримінальних правопорушень, захисту власності від протиправних посягань тощо. Більшість зазначених завдань реалізується в ході здійснення дільничними офіцерами поліції адміністративної діяльності.

Реформування органів системи МВС України загалом і служби дільничних офіцерів поліції зокрема передбачає, з одного боку, вирішення проблем адаптації до нових умов їх організаційних структур, а з іншого – закріплення відповідних перетворень, нових завдань, функцій нормами чинного законодавства, надто адміністративного.

З огляду на це виникає потреба в розробці теоретичних питань організації та діяльності і органів Національної поліції в цілому, і окремих їх структурних підрозділів.

Одним із напрямів реформування передбачено впровадження пілотного проекту «Поліцейський офіцер громади», що має на меті зблизити правоохоронців і мешканців об'єднаних територіальних громад. На переконання керівництва правоохоронного відомства, це повинно слугувати підвищенню рівня комунікації та поліцейського сервісу.

Подальша розбудова поліції, ґрунтована на принципі «служити і захищати», сприятиме тіснішій взаємодії та орієнтації на якісне і швидке вирішення потреб громади.

Це також вимагає набуття й закріплення нових умінь та навичок, що стосуються різних напрямів здійснення службових повноважень поліцейськими офіцерами громад, як-от: community policing, безпека дорожнього руху, превентивна робота з дітьми, контроль за обігом зброї, розслідування кримінальних проступків та ін.

Актуальність наведеної проблематики обумовила потребу в підготовці пропонованого довідника на замовлення практичних підрозділів ГУНП у Львівській області.

1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ОФІЦЕРА ГРОМАДИ

1.1. Надання поліцейським офіцером громади поліцейських послуг населенню на території обслуговування: організаційно-правовий аспект

Діяльність дільничного офіцера поліції (поліцейського офіцера громади) регламентують такі нормативні акти: Конституція України, закони України, акти Президента України та Кабінету Міністрів України, Загальна декларація прав людини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Положення про службу, відомчі нормативно-правові акти.

Повноваження та принципи, на яких ґрунтується діяльність поліцейського офіцера громади (ПОГ), визначені Законом України «Про Національну поліцію» та Наказом МВС України від 28.07.2017 р. № 650 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції».

Згідно зі статтею 3 Закону України «Про Національну поліцію», у своїй діяльності поліція керується Конституцією України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цим та іншими законами України, актами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них актами Міністерства внутрішніх справ України, іншими нормативно-правовими актами.

Стаття наводить перелік нормативно-правових актів України, які визначають правове положення поліції та регламентують її діяльність.

За Європейським кодексом поліцейської етики, діяльність поліції завжди повинна проводитися згідно з національним правом і міжнародними стандартами, визнаними державою. Законодавство про поліцію має бути доступним для громадськості, достатньо зрозумілими і точним та за потреби супроводжуватися чітким підзаконним регулюванням, яке також мусить бути доступним для громадськості і зрозумілим. На персонал поліції повинно поширюватися таке саме законодавство, що й на пересічних громадян, а винятки можуть бути виправдані тільки з причин необхідної роботи поліції в демократичному суспільстві.

Отож правову основу діяльності поліції становлять: Конституція України від 28 червня 1996 року, Закон України «Про Національну поліцію», інші законодавчі акти України, рішення місцевих рад народних депутатів, прийняті у межах їхньої компетенції, нормативні акти Президента України і Кабінету Міністрів України, Міністерства внутрішніх справ України, Декларація про державний суверенітет України та Загальна декларація прав людини, міжнародні правові норми, ратифіковані в установленому порядку.

Визначальними вважаються – нормативно-правові акти органу законодавчої влади, яким є Верховна Рада України. Закони регулюють найважливіші суспільні відносини, зокрема у сфері охорони конституційного правопорядку (забезпечення публічної безпеки та порядку поліцією), виражають волю та інтереси більшості населення, втілюють основні права людини, інші загальнолюдські цінності та мають найвищу юридичну силу щодо всіх інших правових норм.

Головним державним документом за значенням і місцем у системі законодавства є Конституція України (Основний Закон), прийнята 28 червня 1996 р., норми якої регулюють систему економічних, політичних, соціальних, духовних та організаційних відносин у державі. Тому відповідні її норми є юридичною основою також для всієї діяльності поліції, чинного законодавства та правотворчості щодо питань забезпечення охорони конституційного правопорядку.

До законів, які регулюють конкретні питання суспільного та державного життя, належать: Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний кодекс, Кримінальний процесуальний та інші кодекси, Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р., в якому дається конкретна нормативна регламентація правового статусу поліції, Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 р., Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», Закон України «Про дорожній рух» від 28 січня 1993 р. тощо.

Правове підґрунтя у діяльності поліції формують і підзаконні нормативно-правові акти компетентних органів, що видаються на підставі законів і для їх виконання.

Також важливу роль у правовому регулюванні діяльності поліції відіграють рішення Конституційного Суду України.

Відомчі акти МВС України забезпечують реалізацію чинних правових норм, регламентують діяльність поліції щодо забезпечення виконання покладених на неї завдань і обов'язків, використання наданих законом прав працівниками поліції.

Особливу групу правових документів становлять міжнародно-правові акти, призначені для забезпечення та захисту основних прав людини. До них належать міжнародно-правові акти, які містять правила діяльності, формулюють права та обов'язки відповідних суб'єктів конвенції, – пакти, угоди, договори тощо, а також міжнародні документи, які норм і правил поведінки не вміщують, прав і обов'язків безпосередньо не формулюють, – декларації, заяви, меморандуми. Прикладами таких документів є прийнята в 1946 р. Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.), який Україна ратифікувала в 1990 р., документи Всесвітньої конференції з прав людини (1993р.). Проводячи свою діяльність, поліція враховує ці документи, а також норми, що містяться в Декларації про поліцію, Кодексі поведінки посадових осіб щодо підтримання правопорядку, у Конвенції проти катувань та іншого жорстокого, нелюдського, що принижує гідність, поводження і покарання, а також інші норми, що регулюють питання здійснення правоохоронних функцій, дотримання прав і свобод громадян.

Міжнародні договори, угоди, укладені й належно ратифіковані (схвалені, санкціоновані, затверджені) Україною юридичні документи становлять невід'ємну частину законодавства України та застосовуються в порядку, передбаченому для норм цього законодавства. Згідно зі Законом України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р., юридична сила таких договорів і угод обумовлюється тим, яким органом вони ратифіковані.

Наприклад, міжнародне співробітництво у сфері боротьби з організованою злочинністю ґрунтується на нормах міжнародного права і чинного законодавства України, міждержавних і міжурядових договорах, двосторонніх відомчих угодах (Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 р.).

З метою зміцнення та розвитку безпосередніх контактів з поліцією інших держав у боротьбі з незаконним обігом наркотиків та організованою злочинністю 8 вересня 1992 р. між Міністерством внутрішніх справ України та Федеральним міністром внутрішніх справ Австрійської Республіки укладено угоду про співробітництво в цьому напрямку (Наказ МВС України № 564-92 р.). Наказом МВС України 1993 р. оголошено угоди про співробітництво у боротьбі зі злочинністю між МВС України та МВС Республіки Хорватія, Італійської Республіки, Румунії тощо.

Згідно з Наказом МВС України від 28 липня 2017 року № 650 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції» (це, зокрема, поліцейський офіцер громади, далі – ПОГ), дільничні офіцери поліції (далі – ДОП) здійснюють свою діяльність відповідно до Конституції України, законів України «Про Національну поліцію», «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі», «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк», «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону», інших актів законодавства України, нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України.

Дільничний (старший) офіцер поліції (поліцейський офіцер громади) – посадова особа Національної поліції, на яку покла-

дено виконання завдань служби дільничних офіцерів поліції та яку наділено повноваженнями відповідно до законодавства.

Дільничний/поліцейський офіцер громади є представником поліції (поліцейським) на поліцейській дільниці.

Згідно зі статтею 17 Закону України «Про Національну поліцію»:

1. Поліцейським є громадянин України, який склав Присягу поліцейського, проходить службу на відповідних посадах у поліції і якому присвоєно спеціальне звання поліції.

2. Поліцейський має службове посвідчення та спеціальний жетон. Зразки та порядок видання службових посвідчень і спеціальних жетонів затверджує міністр внутрішніх справ України.

Наказом МВС України від 28.07.2017 р. № 650 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції» визначено:

– **поліцейська дільниця** – територія, що обслуговується ДОП/ПОГ, із чисельністю населення, що не перевищує 6 тис. осіб у сільській місцевості та 7 тис. осіб – у містах;

– **поліцейська станція** – службове приміщення, що надається ДОП/ПОГ для виконання покладених на нього завдань із забезпечення правопорядку в межах поліцейської дільниці.

ПОВНОВАЖЕННЯ ДІЛЬНИЧНОГО ОФІЦЕРА ПОЛІЦІЇ / ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ОФІЦЕРА ГРОМАДИ

Повноваження дільничного офіцера визначено Розділом IV «Повноваження поліції» Закону України «Про Національну поліцію», іншими законами України та Наказом МВС України від 28.07.2017 р. № 650 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції».

Згідно зі статтею 23 Закону України «Про Національну поліцію», поліція відповідно до покладених на неї завдань:

1) здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень;

2) виявляє причини та умови, що сприяють учиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення;

3) вживає заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;

4) вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;

5) здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;

6) здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності;

7) розшукує осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом;

8) у випадках, визначених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання;

9) доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

10) вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;

11) регулює дорожній рух та здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі;

12) здійснює супроводження транспортних засобів у випадках, визначених законом;

13) видає відповідно до закону дозволу на рух окремих категорій транспортних засобів; у випадках, визначених законом, видає та погоджує дозвільні документи у сфері безпеки дорожнього руху;

14) вживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень,

нешасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я;

15) вживає заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе; встановлює особу за невпізнаним трупом;

16) забезпечує безпеку взятих під захист осіб на підставах та в порядку, визначених законом;

17) у межах своєї компетенції, визначеної законом, здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі;

18) вживає заходів для запобігання та припинення насильства в сім'ї;

19) здійснює охорону об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, а також бере участь у здійсненні державної охорони;

20) здійснює на договірних засадах охорону фізичних осіб та об'єктів права приватної і комунальної власності;

21) здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ;

22) здійснює у визначеному законом порядку приймання, зберігання та знищення вилученої, добровільно зданої або знайденої вогнепальної, газової, холодної та іншої зброї, боєприпасів, набоїв, вибухових речовин та пристроїв, наркотичних засобів або психотропних речовин;

23) здійснює контроль у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення;

24) сприяє забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної еколо-

гічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості;

25) виконує в межах компетенції запити органів правопорядку (правоохоронних органів) інших держав або міжнародних організацій поліції відповідно до закону та міжнародних договорів України;

26) здійснює оперативно-розшукову діяльність відповідно до закону.

Згідно з Наказом МВС України від 28 липня 2017 року № 650 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції», завданнями ДОП/ПОГ є:

1) діяльність, що ґрунтується на принципі взаємодії з населенням на засадах партнерства та має на меті співпрацю з громадянами, громадськими організаціями, установами, підприємствами різних форм власності;

2) взаємодія з органами державної влади та місцевого самоврядування, населенням й утвореними відповідно до чинного законодавства громадськими формуваннями з охорони громадського порядку;

3) виконання завдань, спрямованих на дотримання прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;

4) ужиття заходів для взяття на облік осіб, щодо яких здійснюється превентивна робота, підтримання в актуальному стані інформаційних підсистем ЄІС МВС;

5) співпраця з групами реагування патрульної поліції (далі – ГРПП) щодо застосування превентивних заходів стосовно осіб, які схильні до вчинення правопорушень та/або перебувають на превентивних обліках поліції;

6) інформування чергової частини органу (підрозділу) поліції у разі отримання від населення відомостей про осіб, які мають наміри вчинити кримінальні правопорушення або їх учинили, розшукуваних злочинців, осіб, які зникли безвісти;

7) організація та контроль діяльності помічника ДОП/ПОГ, що полягає в плануванні роботи, наданні відповідних доручень та навчанні методиці й тактиці роботи на поліцейській дільниці, перевірці якості, повноти та об'єктивності складених ним матеріалів;

8) підтримання професійного рівня шляхом навчання в системі службової підготовки та самопідготовки.

Основні напрями діяльності ДОП/ПОГ:

1) здійснення профілактичної роботи, спрямованої на запобігання вчиненню кримінальних та інших правопорушень;

2) виявлення причин та умов, що призводять до вчинення кримінальних та адміністративних правопорушень, ужиття у межах компетенції заходів для їх усунення;

3) ужиття заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;

4) здійснення своєчасного реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;

5) у випадках, визначених законом, здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, прийняття рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечення їх виконання;

6) доставляння у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

7) ужиття всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я, а також особам, які постраждали від торгівлі людьми;

8) ужиття заходів для запобігання вчиненню насильства в сім'ї та його припинення;

9) здійснення контролю за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система;

10) взаємодія відповідно до законодавства у межах контрольованих прикордонних районів з дільничними інспекторами прикордонної служби щодо проведення превентивних заходів з проти-

дії нелегальній міграції та іншій протиправній діяльності на державному кордоні, отримання інформації про шляхи проникнення та накопичення контрабандних товарів, а також мешканців населених пунктів, розташованих поблизу державного кордону, які здійснюють незаконні операції з переміщення товарів;

11) вжиття заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку під час примусового виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб), а також заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю державних виконавців, приватних виконавців та інших осіб, які беруть участь у вчиненні виконавчих дій, здійснення приводу у виконавчому провадженні;

12) участь у межах повноважень, передбачених законом, у здійсненні заходів, спрямованих на соціальну адаптацію осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі.

ДОП/ПОГ з метою виконання своїх обов'язків можуть:

1) вимагати від осіб пред'явлення документів, що посвідчують їх особу, та інших документів у випадках, визначених статтею 32 Закону України «Про Національну поліцію»;

2) опитувати осіб у випадках, визначених статтею 33 Закону України «Про Національну поліцію»;

3) застосовувати заходи, передбачені статтями 30, 31 Закону України «Про Національну поліцію»;

4) затримувати підозрюваних у вчиненні кримінального або адміністративного правопорушення, доставляти таких осіб до поліцейської станції або органу (підрозділу) поліції. Відомості стосовно осіб, доставлених до поліцейської станції, фіксуються в журналі обліку доставлених осіб, які вчинили адміністративні правопорушення (далі – Журнал), передбаченому Інструкцією з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженою Наказом МВС від 6 листопада 2015 року № 1376, зареєстрованою у Міністерстві юстиції України 1 грудня 2015 року за № 1496/27941. За наявності технічної можливості Журнал ведеться в електронному вигляді;

5) у випадках, визначених законом, здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймати рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечувати їх виконання;

6) відповідно до статті 38 Закону України «Про Національну поліцію», проникати до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках;

7) здійснювати заходи з контролю за дотриманням обмежень, установлених Законом України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі»;

8) здійснювати контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами порядку та правил зберігання і використання зброї, спеціальних засобів, вибухових речовин та матеріалів, боєприпасів, на які поширюється дозвільна система, а також безпосередньо оглядати місця їх зберігання з метою перевірки дотримання правил поводження з ними та правил використання;

9) здійснювати в межах, визначених Законом України «Про Національну поліцію», поліцейське піклування;

10) застосовувати поліцейські заходи примусу у випадках та порядку, визначених Законом України «Про Національну поліцію»;

11) здійснювати превентивні поліцейські заходи, передбачені частиною першою статті 31 Закону України «Про Національну поліцію», з метою отримання та перевірки інформації стосовно причетності до вчинення кримінальних або інших правопорушень осіб, які мешкають на закріпленій ділянці;

12) залучати ГРПП для надання допомоги при затриманні та доставлянні осіб, які вчинили правопорушення, виконанні ухвал суду про привід свідків та підозрюваних до суду та в інших необхідних випадках за погодженням з керівництвом патрульної поліції територіального (відокремленого) підрозділу поліції;

13) проводити перевірку прибуття звільнених осіб до місця проживання в порядку, встановленому законодавством та визначеному статтею 20 Закону України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк»;

14) вживати у взаємодії зі службою у справах дітей обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій заходів щодо встановлення особи дитини, місця її проживання, відомостей про батьків або осіб, які їх замінюють, інших родичів, місця їх проживання (перебування) у разі надходження повідомлення про дитину, яка залишилась без батьківського піклування.

ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

Принципи діяльності поліції визначені Розділом II Закону України «Про Національну поліцію»:

- ст. 6 – верховенство права;
- ст. 7 – дотримання прав і свобод людини;
- ст. 8 – законність;
- ст. 9 – відкритість та прозорість;
- ст. 10 – політична нейтральність;
- ст. 11 – взаємодія з населенням на засадах партнерства, безперервність.

Дублювання цих принципів простежується і в Наказі МВС України від 28.07.2017 р. № 650 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції»: ДОП/ПОГ провадять свою діяльність за принципами верховенства права, дотримання прав і свобод людини, законності, відкритості та прозорості, політичної нейтральності, взаємодії з населенням на засадах партнерства.

Стаття 6. Верховенство права

1. Поліція у своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

2. Принцип верховенства права застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Верховенство права закріплено в частині першій статті 8 Конституції України як загальноправовий принцип: «В Україні визнається і діє принцип верховенства права». За змістом це чи не найбагатогранніший правовий принцип. Один з елементів принципу верховенства права втілено у статті 3 Конституції України: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю».

Європейський суд з прав людини розкриває зміст принципу верховенства права через формулювання вимог, які він виводить із цього принципу. Однією з таких вимог є вимога про якість закону.

Верховенство права, інтерпретоване як пріоритетність у суспільстві насамперед прав людини, виявляється головню у таких рисах державного і суспільного життя:

- закріплення в конституційному та інших законах держави основних прав людини (закони, які їм суперечать, є неправовими);
- панування в суспільному та державному житті таких законів, які виражають волю більшості або всього населення країни, втілюючи при цьому загальнолюдські цінності та ідеали, передусім права і свободи людини;
- урегулювання відносин між особою і поліцією на основі загальнодозвільного принципу: «Особі дозволено чинити все, що прямо не заборонено законом»;
- взаємовідповідальність особи і поліції.

Стаття 7. Дотримання прав і свобод людини

1. Під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації.

2. Обмеження прав і свобод людини допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України, за нагальної потреби і в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції.

3. Здійснення заходів, що обмежують права та свободи людини, має бути негайно припинене, якщо мета застосування таких заходів досягнута або відсутня необхідність подальшого застосування таких заходів.

4. Поліцейським за будь-яких обставин заборонено сприяти, здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання.

У разі виявлення таких дій кожен поліцейський зобов'язаний негайно вжити всіх можливих заходів до припинення таких дій та обов'язково доповісти безпосередньому керівництву про факти катування та наміри їх застосування. У разі приховування фактів катування або інших видів неналежного поводження поліцейськими керівник органу протягом доби з моменту отримання відомос-

тей про зазначені факти зобов'язаний ініціювати проведення службового розслідування та притягнення винних до відповідальності.

У разі виявлення таких дій поліцейський зобов'язаний повідомити про це орган досудового розслідування, уповноважений на розслідування відповідних злочинів, учинених поліцейськими.

5. У діяльності поліції забороняються будь-які привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Відповідно до статті 9 Загальної декларації прав людини, ніхто не може бути безпідставно заарештований та затриманий.

Це положення більше конкретизовано в Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, згідно зі статтею 9 якого нікого не може бути піддано свавільному арешту чи триманню під вартою, а також позбавлено волі інакше, як на підставах і відповідно до процедури, встановленої законом; тримання під вартою осіб, які чекають судового розгляду, не має бути загальним правилом, але звільнення може залежати від подання гарантій явки на суд, явки на судовий розгляд у будь-якій іншій його стадії і, за необхідності, явки для виконання вироку. Оскільки обвинуваченого не визнано судом винним, то, відповідно до презумпції невинуватості, має діяти презумпція залишення його на волі. На органах обвинувачення в такому разі лежить тягар доведення того, що інший запобіжний захід не забезпечить належної поведінки обвинуваченого на волі та перешкоджатиме розслідуванню справи.

Стаття 3 Конституції України декларує, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю».

Права і свободи людини та їх гарантії обумовлюють зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Отже, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Наведене положення стисло відтворює зміст концептуальних засад преамбули Загальної декларації прав людини, чим, влас-

не, і має обумовлюватись відповідність приписів Конституції України міжнародним стандартам прав людини. Принципово важливим є визнання людини соціальною цінністю: адже це означає, що людина є цінністю не тільки для самої себе, а й для всього суспільства, для соціуму. До того ж, оскільки ця цінність є найвищою, то жодне інше явище не може поціновуватися суспільством вище, аніж людина, не може, так би мовити, перевершити її цінність. Усі інші соціальні цінності мають бути підпорядковані, субординовані цінності людини.

Права і свободи людини – це певні можливості людини, необхідні для задоволення потреб її нормального існування та розвитку в конкретно-історичному соціумі, які об’єктивно обумовлюються досягнутим рівнем розвитку суспільства і мають бути загальними й рівними для всіх людей. Відмінність між правами і свободами людини є не абсолютною, а відносною.

Президент України 25 серпня 2015 року затвердив Національну стратегію у сфері прав людини. Прийняття Національної стратегії зумовлено потребою вдосконалення діяльності держави щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини, створення дієвого механізму захисту в Україні прав і свобод людини, вирішення системних проблем у зазначеній сфері.

Стратегія спрямована на об’єднання суспільства довкола розуміння цінності прав і свобод людини, які захищаються на основі принципу рівності та без дискримінації.

Метою реалізації Стратегії є забезпечення пріоритетності прав і свобод людини як визначального чинника у виборі державної політики, прийнятті рішень органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Стратегія запроваджує системний підхід до виконання завдань і забезпечує узгодженість дій органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері прав і свобод людини, створює в Україні ефективний (доступний, зрозумілий, передбачуваний) механізм реалізації та захисту прав і свобод її громадян.

Законодавець створив модель взаємин поліції та громадськості, яка забезпечує необхідний баланс між правами поліції та правами громадян. Відповідно до частини 2 статті 63 Конституції

України, підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист.

Гарантією дотримання прав громадян є те, що поліція діє неупереджено, а свої дії узгоджує тільки зі законом. Правовий статус поліції підкріплений положенням про неможливість виконання нею будь-яких дій або утримання від них, якщо вони суперечать чинному законодавству.

Стаття 21 Конституції України декларує, що всі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Стаття 22 Конституції України заклала можливість обмеження за допомогою закону багатьох прав людини за наявності певних підстав (наприклад, частина 3 статті 34, частина 2 статті 35, частина 1 статті 36). Тому коментоване положення слід розуміти так, що в Конституції (та й в інших законах) не може бути введено нові підстави правообмеження, крім тих, які вже конституційно закріплено.

Стаття 64 Конституції України наголошує, що конституційні права і свободи людини та громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Основним Законом.

В умовах дії правових режимів воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод зі зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27–29, 40, 47, 51, 52, 55–63 Конституції.

Не може бути в діяльності поліції привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Стаття 8. Законність

1. Поліція діє лише на підставі, у межах повноважень та в спосіб, що визначені Конституцією та законами України.

2. Поліцейському заборонено виконувати злочинні чи явно незаконні розпорядження та накази.

3. Накази, розпорядження та доручення вищих органів, керівників, посадових і службових осіб, службова, політична, економічна або інша доцільність не можуть бути підставою для порушення поліцейським Конституції та законів України.

Принцип законності – одна з найважливіших засад української правової системи, має статус загальноправового принципу.

Законність – всеохоплююче поняття, його дія поширюється на всіх без винятку суб'єктів права, жоден з яких не може бути вилучений зі сфери дії законності.

Законність – це обумовлене закономірностями суспільного розвитку комплексне соціально-правове явище, яке формується з трьох взаємопов'язаних складових – принципу, методу і режиму існування держави, що полягає в розумінні й суворому та неухильному виконанні всіма суб'єктами правовідносин вимог законодавчих актів, які повинні відповідати принципу справедливості права, як у процесі правореалізації, так і в процесі правотворчості.

Принцип законності означає, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їхні посадові особи і службові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Таке визначення збігається з положенням статті 19 Конституції України.

Стаття 60 Конституції України декларує, що ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази.

За віддання і виконання явно злочинного розпорядження чи наказу настає юридична відповідальність.

Заборона примушування здійснювати протизаконні дії має широкий сенс і повинна тлумачитись як заборона будь-яких незаконних дій одного суб'єкта права щодо іншого у стосунках між громадянами, органом виконавчої влади й органами місцевого самоврядування, між собою тощо. Примушення з метою здійснення правомірних дій може бути щодо виконання юридичних обов'язків (наприклад, прийняття органом поліції, посадовою особою неправомірного нормативно- або індивідуально-правового акта).

Жодна юридично значуща дія в демократично-правовій державі не може реалізуватися поза сферою дії принципу законності. Виконання його вимог поліцією забезпечує правовий характер законодавства – правову основу правопорядку. Щодо правореалізації законність передбачає суворе додержання і виконання законів поліцією.

Стаття 9. Відкритість та прозорість

1. Поліція здійснює свою діяльність на засадах відкритості та прозорості в межах, визначених Конституцією та законами України.

2. Поліція забезпечує постійне інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також громадськості про свою діяльність у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку.

3. Поліція забезпечує доступ до публічної інформації, володільцем якої вона є, у порядку та відповідно до вимог, визначених законами України.

4. Поліція може оприлюднити (поширити) інформацію з обмеженим доступом лише у випадках та в порядку, визначених законами України.

5. Нормативно-правові акти, що регламентують діяльність поліції, обов'язково оприлюднюються на веб-порталі центрального органу управління поліції. Нормативно-правові акти з обмеженим доступом оприлюднюються у випадках та в порядку, визначених законами України.

6. Проекти нормативно-правових актів, які стосуються прав та свобод людини, обов'язково проходять громадське обговорення в порядку, визначеному міністром внутрішніх справ.

Відкрита й прозора правоохоронна діяльність вважається одним із пріоритетів євроінтеграційних прагнень України.

Відкритість та прозорість поліції – це основні вимоги до ефективності діяльності поліції, сформованої демократичним шляхом.

Держава має забезпечити доступ громадян до публічної інформації в пасивний та активний спосіб, що передбачає не лише публікування і розповсюдження інформації про діяльність органів державної влади, а й надання громадянам публічної інформації на їхні запити.

Право на доступ до інформації є конституційним правом людини, передбаченим і гарантованим статтею 34 Конституції України, а також положеннями статті 10 Конвенції про захист прав та основоположних свобод людини, статті 19 Загальної декларації

прав людини, статей 18 та 19 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права тощо.

Важливим кроком на цьому шляху стало прийняття Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року № 2939-VI. Мета Закону – забезпечення прозорості та відкритості суб'єктів владних повноважень, створення механізмів реалізації права кожного на доступ до інформації, що перебуває у володінні суб'єктів владних повноважень, яким, зокрема, є поліція. Одним із головних показників рівня демократії в країні визнається рівень доступу індивіда до публічної інформації. Відомо, що простота і легкість отримання громадянами інформації про діяльність поліції є надійним індикатором цивілізованості й відкритості державного устрою країни.

Доступ до публічної інформації МВС України забезпечується шляхом надання інформації за запитами на отримання публічної інформації.

Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. закріплює право громадян України на інформацію, закладає правові засади інформаційної діяльності.

Право на інформацію забезпечується:

– обов'язком органів державної влади, а також органів місцевого і регіонального самоврядування інформувати про свою діяльність та прийняті рішення;

– створенням у державних органах спеціальних інформаційних служб або систем, що забезпечували б у встановленому порядку доступ до інформації;

– створенням механізму здійснення права на інформацію;

– здійсненням державного контролю за додержанням законодавства про інформацію тощо.

За режимом доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом.

Доступ до відкритої інформації забезпечується шляхом:

– систематичної публікації її в офіційних друкованих виданнях (булетенях, збірниках);

– поширення її засобами масової комунікації;

– безпосереднього її надання заінтересованим громадянам, державним органам та юридичним особам.

Інформація з обмеженим доступом за своїм правовим режимом поділяється на конфіденційну і таємну.

Конфіденційна інформація – це відомості, що перебувають у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов.

До *таємної* належить *інформація*, що містить відомості, які становлять державну та іншу передбачену законом таємницю, розголошення якої завдає шкоди особі, суспільству і державі.

Секретна інформація – вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані в порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою.

У Конституції України та Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» закладено необхідні передумови для реалізації основних демократичних форм прямої участі громади у вирішенні місцевих справ. Зокрема, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» гарантує право на здійснення місцевих ініціатив, проведення громадських слухань і загальних зборів, створення органів самоорганізації населення, а також виборів і референдумів.

Стаття 10. Політична нейтральність

1. Поліція забезпечує захист прав та свобод людини незалежно від її політичних переконань і партійної належності.

2. Поліція у своїй діяльності є незалежною від рішень, заяв чи позицій політичних партій та громадських об'єднань.

3. В органах і підрозділах поліції заборонено використовувати будь-які предмети, що мають символіку політичних партій, та провадити політичну діяльність.

4. Поліцейським заборонено висловлювати особисте ставлення до діяльності політичних партій під час виконання службових повноважень, а також використовувати службові повноваження в політичних цілях.

Принцип політичного нейтралітету поліції означає, з одного боку, заборону відбору кадрів для поліції за їх політичними погля-

дами, а з іншого – обов'язок поліції при виконанні службових повноважень залишатися політично нейтральними.

Стаття 36 Конституції України декларує, що політичні партії в Україні сприяють формуванню і виявленню політичної волі громадян, беруть участь у виборах. Членами політичних партій можуть бути лише громадяни України. Обмеження щодо членства в політичних партіях встановлюються виключно цією Конституцією і законами України. Заборону створення і діяльності організаційних структур політичних партій в органах виконавчої та судової влади і виконавчих органах місцевого самоврядування, військових формуваннях закріплено в частині третій статті 37 Конституції України.

У статті 6 Закону України «Про політичні партії в Україні» від 5 квітня 2001 року чітко вказано, що членами політичних партій не можуть бути працівники поліції.

У підрозділах поліції не допускається діяльність політичних партій, рухів та інших громадських об'єднань, що мають політичну мету. Під час виконання службових обов'язків працівники поліції не залежні від впливу будь-яких політичних чи громадських об'єднань.

Тобто політична нейтральність поліції полягає в тому, що: співробітник поліції під час виконання службових обов'язків повинен об'єктивно і неупереджено виконувати законні накази (розпорядження) осіб, яким він підпорядкований, та своїх особистих переконань; поліцейський не може демонструвати свої політичні погляди та вчиняти інші дії, що будь-яким способом можуть засвідчувати його особливе ставлення до певних політичних сил, партій чи блоків; він не має права утворювати політичні партії, блоки та бути їх членом, брати участь у страйках та акціях громадської непокори.

Крім того, поліцейському забороняється брати участь у передвиборній агітації.

В органах і підрозділах поліції заборонено використовувати будь-які предмети, що мають символіку політичних партій.

Стаття 11. Взаємодія з населенням на засадах партнерства

1. Діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими

об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на вирішення їхніх потреб.

2. З метою визначення причин та/або умов учинення правопорушень планування службової діяльності органів і підрозділів поліції здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад.

3. Рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції.

4. Оцінка рівня довіри населення до поліції проводиться незалежними соціологічними службами в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Дотримання принципу взаємодії з населенням є однією з найважливіших умов покращення роботи поліції щодо зміцнення правопорядку.

На рівні МВС України визнано неможливим виконання завдань у галузі правопорядку лише за рахунок персоналу та його технічного оснащення, без активної допомоги з боку населення. Через це основним пріоритетом у роботі МВС України є встановлення виключно партнерських засад взаємодії з громадами в межах загальновизнаного у світі підходу *community policing*.

Відповідно до Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22 червня 2000 р., громадяни України мають право створювати громадські об'єднання для участі в охороні громадського порядку та сприяння правоохоронним органам, а також їхнім посадовим особам у запобіганні та припиненні адміністративних правопорушень і кримінальних правопорушень, захисті життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань.

Ефективність роботи МВС України вимірюється за системою нових критеріїв, серед яких найбільш суттєвими є: якість реагування на повідомлення населення, якість стосунків громадян з персоналом МВС, активність поліцейського персоналу у вирішенні поточних проблем мешканців району, різноманітність заходів з метою зміцнення правопорядку, інтенсивність робочих зв'язків з органами самоврядування, державної влади, засобами масової інформації.

Порядок оцінки рівня довіри населення до поліції незалежними соціологічними службами визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 12. Безперервність

1. Поліція забезпечує безперервне та цілодобове виконання своїх завдань. Кожен має право в будь-який час доби звернутися по допомогу до поліції або поліцейського.

2. Поліція не має права відмовити в розгляді або відкласти розгляд звернень стосовно забезпечення прав і свобод людини, юридичних осіб, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань з посиланням на вихідний, святковий чи неробочий день або закінчення робочого дня.

Поліцейський на території України незалежно від посади, яку він обіймає, місцезнаходження і часу, в разі звернення до нього громадян або службових осіб зі заявою чи повідомленням про події, які загрожують особистій чи громадській безпеці, або в разі безпосереднього виявлення таких зобов'язаний вжити заходів щодо попередження і припинення правопорушень, рятування людей, надання допомоги особам, які її потребують, встановлення і затримання осіб, які вчинили правопорушення, охорони місця події і повідомити про це найближчий підрозділ поліції.

Посадова особа поліції, перебуваючи поза межами органу, в який вона призначена, на території України в разі звернення до неї громадян або службових осіб зі заявою чи повідомленням про події, що загрожують особистій чи громадській безпеці, або в разі безпосереднього виявлення таких зобов'язана вжити заходів щодо запобігання правопорушенням і їх припинення, рятування людей, надання допомоги особам, які її потребують, встановлення і затримання осіб, які вчинили правопорушення, та охорони місця події і повідомити про це найближчий орган поліції.

Стаття 5. Взаємодія поліції з органами державної влади та органами місцевого самоврядування

1. Поліція у процесі своєї діяльності взаємодіє з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування відповідно до закону та інших нормативно-правових актів.

Взаємодія поліції з громадськими організаціями та населенням є однією з найважливіших умов покращення роботи поліції зі зміцнення правопорядку. Громадські організації, які безпосередньо,

самостійно чи спільно з поліцією забезпечують публічну безпеку та порядок, надають усіляку допомогу поліції в її правоохоронній діяльності. Крім цього, громадяни мають право безпосередньо особисто допомагати поліції в забезпеченні публічної безпеки та порядку й боротьбі зі злочинністю.

ВЗАЄМОДІЯ З НАСЕЛЕННЯМ

ПОГ з метою впровадження принципу взаємодії з населенням на засадах партнерства організовує роботу за такими напрямками:

1) протидія злочинності, профілактика правопорушень та охорона публічного порядку за участю населення;

2) співпраця з органами місцевого самоврядування, представниками територіальних громад, населенням, керівниками підприємств, соціальних, навчальних та культурних закладів, закладів захисту дітей з метою реалізації принципу взаємодії з населенням на засадах партнерства, обмін інформацією для подальшого її використання під час виконання службових обов'язків;

3) визначення спільних пріоритетних напрямів роботи та її оцінювання з урахуванням думки і потреб громадськості.

ПОГ формує пропозиції щодо:

– усунення причин та умов, які призводять до вчинення правопорушень;

– вжиття заходів з метою запобігання вчиненню насильства в сім'ї, надання соціальних послуг особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах;

– створення громадських формувань з охорони громадського порядку та державного кордону та/або призупинення (припинення) діяльності таких формувань, які неналежно виконують свої обов'язки, визначені нормами Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону»;

– покращення матеріально-технічного забезпечення поліцейської станції та умов роботи;

– надання необхідної допомоги особі, яка постраждала від торгівлі людьми.

ПОГ, здійснюючи свої повноваження, взаємодіє з органами (підрозділами) поліції, центральними та місцевими органами виконавчої влади.

ПОГ зобов'язаний виконувати службові функції на закріпленій за ним поліцейській дільниці в **однострої з табельною вогнепальною зброєю, засобами зв'язку та спецзасобами.**

Організація та контроль за роботою ПОГ покладаються на заступника начальника територіального (відокремленого) органу (підрозділу) поліції, який відповідно до розподілу функціональних обов'язків координує діяльність ПОГ, та начальника відділу (сектору) превенції територіального (відокремленого) органу (підрозділу) поліції.

Організаційно-розпорядчим актом керівника територіального (відокремленого) органу (підрозділу) поліції за ПОГ закріплюється поліцейська дільниця, якій присвоюється відповідний порядковий номер.

Територія поліцейської дільниці (її розміри та межі) визначається, а за потреби – змінюється керівником відділу (відділення) поліції за поданням заступника керівника, який відповідно до розподілу функціональних обов'язків координує діяльність ПОГ.

ПОГ веде **контрольно-наглядову справу**, у якій містяться відомості щодо:

1) особливостей території обслуговування, розташування й режиму роботи підприємств, установ та організацій, об'єктів дозволеної системи, контактів відповідальних осіб органів місцевого самоврядування, інших довідкових та інформаційних матеріалів щодо території обслуговування;

2) кількості населення на території;

3) кількості скоєних на поліцейській дільниці кримінальних правопорушень, обставин, які призводять до їх скоєння;

4) прикмет осіб, які підозрюються у скоєнні або скоїли кримінальні правопорушення;

5) викрадених речей і транспортних засобів, які перебувають у розшуку;

6) місць концентрації осіб, схильних до скоєння правопорушень;

7) сил та засобів, які залучаються до охорони публічного порядку на поліцейській дільниці.

ПОГ працює за планом, який затверджується керівником відділу (відділення) поліції та розробляється з урахуванням пріори-

тетів громади у сфері публічної безпеки та порядку, оперативної обстановки на дільниці.

Превентивна (профілактична) робота ПОГ – діяльність, передбачена законодавством України, що спрямована на попередження кримінальних та інших правопорушень, перевірку дотримання обмежень, установлених законом щодо осіб, які перебувають на превентивному обліку, здійснення поліцейського піклування.

Превентивний облік – комплекс заходів у діяльності ПОГ, спрямованих на підтримання в актуальному стані інформаційних підсистем єдиної інформаційної системи МВС (далі – ЄІС МВС) про осіб, щодо яких здійснюється превентивна робота.

ПОГ ставить на превентивний облік та в межах своєї компетенції проводить профілактичну роботу з:

1) особами, звільненими з місць позбавлення волі, які відбували покарання за умисний злочин і в яких судимість не знято або не погашено в установленому законом порядку;

2) особами, яким винесено офіційне попередження про неприпустимість учинення насильства в сім'ї.

Відомості про осіб, зазначених у пункті 2, заносяться до ЄІС МВС.

Облікові справи (далі – ОС) заводяться щодо раніше судимих осіб, стосовно яких встановлено адміністративний нагляд, та осіб, засуджених до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджених два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини, якщо ці особи після відбування покарання або умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, незважаючи на попередження поліції, систематично порушують публічний порядок і права громадян, учиняють інші правопорушення.

ОС реєструються ПОГ в підрозділі документального забезпечення територіального (відокремленого) підрозділу поліції.

Адміністративний нагляд припиняється постановою судді за поданням начальника органу Національної поліції:

– у разі погашення або зняття судимості з особи, яка перебуває під наглядом;

– достроково, якщо піднаглядний перестав бути небезпечним для суспільства і позитивно характеризується за місцем роботи і проживання.

Адміністративний нагляд автоматично припиняється:

- після закінчення терміну, на який його встановлено, якщо органом Національної поліції не подано клопотання про продовження нагляду або суддя відмовив у продовженні нагляду;
- у разі засудження піднаглядного до позбавлення волі і направлення його до місця відбування покарання;
- у разі смерті піднаглядного.

Приміщення поліцейської станції забезпечується:

- 1) необхідною оргтехнікою та витратними матеріалами до неї, можливістю формувати та користуватися базами даних, що входять до ЄІС МВС, та мережею Інтернет, металевою шафою (сейфом) для зберігання службової документації, стаціонарними засобами зв'язку та спеціальними засобами індивідуального захисту;
- 2) табличкою з підсвічуванням з написом «Поліцейська станція» та зі зазначеними на ній телефонами ПОГ і чергового територіального (відокремленого) підрозділу поліції;
- 3) меблями;
- 4) службовою документацією;
- 5) спеціальною юридичною літературою.

Для виконання покладених на ПОГ завдань відповідно до законодавства України ПОГ **забезпечується автомобільним транспортом.**

НАДАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПОСЛУГ поліцейським офіцером громади здійснюється у сфері:

- 1) забезпечення публічної безпеки і порядку;
- 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- 3) протидії злочинності;
- 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Публічна (громадська) безпека – стан захищеності інтересів людини, суспільства й держави від суспільно небезпечних діянь і негативного впливу надзвичайних обставин, спричинених

криміногенною ситуацією, стихійним лихом, катастрофами, аваріями, пожежами, епідеміями та іншими надзвичайними подіями.

Публічний (громадський) порядок – система суспільних відносин, які складаються і розвиваються в громадських місцях під впливом правових та соціальних норм, спрямованих на забезпечення нормального функціонування установ, організацій, громадських об'єднань, праці й відпочинку громадян, повагу до їх честі, людської гідності та громадської моралі.

Правопорядок – система суспільних відносин, які врегульовані нормами права.

Вимога охорони та забезпечення публічної безпеки і порядку означає підтримання встановлених правовими актами правил поведінки і стосунків між людьми, які перебувають у громадських (публічних) місцях, запобігання загрози їхньому життю, здоров'ю та майну з боку джерел підвищеної небезпеки (транспортні засоби, вогнепальна зброя тощо) чи непередбачених дій натовпу або внаслідок аварій, пожеж, стихійних лих, катастроф та інших надзвичайних подій.

Останнє фактично означає **надання поліцейських послуг ПОГ у межах своєї компетенції** державним органам, підприємствам, установам і організаціям у виконанні покладених на них законом обов'язків.

Задля забезпечення публічної безпеки і порядку **поліцейський офіцер громади** повинен вживати заходи незалежно від свого підпорядкування.

Гуманізм поліцейського тісно пов'язаний з його правовою культурою, яка характеризується насамперед знанням ним чинного законодавства та наявністю його поваги до людей.

Гуманне ставлення до людини, повага до гідності особи є одним із принципів діяльності поліції, яка захищає права індивіда незалежно від расової чи національної належності, соціального походження, майнового становища, громадянства, віку, статі, освіти, ставлення до релігії, політичних переконань та іншого.

Доброчливість, самокритичність, неупередженість при оцінці дій як своїх, так й інших людей є неодмінними.

Для забезпечення публічної безпеки і порядку поліцейський офіцер громади:

– повинен знати кількість нарядів патрульної поліції, які задіяні до забезпечення публічної безпеки в межах території поліцейської дільниці, режим їх роботи та маршрути патрулювання, порядок організації взаємодії;

– здійснює постійний моніторинг стану правопорядку на поліцейській дільниці, аналізує кількість та характер учинених на території обслуговування правопорушень, наявну інформацію про осіб, які можуть бути причетними до їх учинення, зокрема з тих, що перебувають на обліку в поліції;

– інформує наряди патрульної поліції про зміни в оперативній обстановці, осіб, які здатні вчинити правопорушення. У разі вчинення кримінального правопорушення, про яке йому стало відомо, залучає наряди патрульної поліції до затримання правопорушників по гарячих слідах у межах поліцейської дільниці, що обслуговується;

– разом з нарядом патрульної поліції, членами громадських формувань з охорони громадського порядку здійснює обхід дільниці, перевірку під'їздів будинків, горищ та підвальних приміщень з метою виявлення осіб, схильних до скоєння адміністративних і кримінальних правопорушень, їх припинення. Під час несення служби надає рекомендації працівникам патрульної поліції щодо форм і методів профілактичної роботи;

– у межах компетенції надає допомогу нарядам патрульної поліції в оформленні матеріалів перевірок за фактами вчинення правопорушень, складанні адміністративних та інших матеріалів;

– у разі пожеж, катастроф, стихійних лих та інших надзвичайних подій у взаємодії з нарядами патрульної поліції вживає належних заходів із рятування людей, надання їм першої медичної допомоги, а також з охорони майна, що залишається без нагляду, своєчасно повідомляє про ці обставини чергового територіального органу поліції.

Для забезпечення публічної безпеки і порядку поліцейський офіцер громади НАДІЛЕНИЙ ПОВНОВАЖЕННЯМИ щодо здійснення превентивних заходів, виявлення правопору-

шень, їх припинення та реагування на інші події відповідно до вимог законодавства:

- здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень;

- виявляє причини й умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходи для їх усунення;

- вживає заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;

- у випадках, визначених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання;

- доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

- вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;

- регулює дорожній рух та здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі;

- вживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я;

- вживає заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе; встановлює особу за невпізнаним трупом;

- вживає заходів для запобігання та припинення насильства в сім'ї;

- здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту й активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів поліції;

– здійснює у визначеному законом порядку приймання, зберігання та знищення вилученої, добровільно зданої або знайденої вогнепальної, газової, холодної та іншої зброї, боєприпасів, набоїв, вибухових речовин і пристроїв, наркотичних засобів або психотропних речовин;

– здійснює контроль у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально окресленій зоні радіоактивного забруднення тощо.

Згідно зі статтею 29 Закону України «Про Національну поліцію», поліцейський офіцер громади може здійснювати поліцейські заходи.

1. Поліцейський захід – це дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень.

2. Поліцейський захід застосовується виключно для виконання повноважень поліції. Обраний поліцейський захід має бути законним, необхідним, пропорційним та ефективним.

3. Обраний поліцейський захід є законним, якщо він визначений законом. Поліцейському заборонено застосовувати будь-які інші заходи, окрім передбачених законами України.

4. Обраний поліцейський захід є необхідним, якщо для виконання повноважень поліції неможливо застосувати інший захід або його застосування буде неефективним, а також якщо такий захід заподіє найменшу шкоду як адресату заходу, так і іншим особам.

5. Застосований поліцейський захід є пропорційним, якщо шкода, заподіяна охоронюваним законом правам і свободам людини або інтересам суспільства чи держави, не перевищує блага, для захисту якого він застосований, або створеної загрози заподіяння шкоди.

6. Обраний поліцейський захід є ефективним, якщо його застосування забезпечує виконання повноважень поліції.

7. Поліцейський захід припиняється, якщо досягнуто мети його застосування, якщо неможливість досягнення мети заходу є очевидною або якщо немає необхідності в подальшому застосуванні такого заходу.

Відповідно до вказаного Закону, поліція може застосовувати такі превентивні заходи, як:

- 1) перевірка документів особи;
- 2) опитування особи;
- 3) поверхнева перевірка й огляд;
- 4) зупинення транспортного засобу;
- 5) вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території;
- 6) обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю;
- 7) проникнення до житла чи іншого володіння особи;
- 8) перевірка дотримання вимог дозвільної системи;
- 9) застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису;
- 10) перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб;
- 11) поліцейське піклування.

Поліція під час виконання повноважень, визначених коментованим законом, вправі застосовувати такі заходи примусу:

- 1) фізичний вплив (силу);
- 2) спеціальні засоби;
- 3) вогнепальну зброю.

Фізичним впливом є застосування будь-якої фізичної сили, а також спеціальних прийомів боротьби з метою припинення протиправних дій правопорушників.

Спеціальні засоби як поліцейські заходи примусу – це сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами (зокрема зброєю), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та службових тварин.

Для виконання своїх повноважень поліцейські можуть використовувати такі спеціальні засоби:

- 1) гумові та пластикові кийки;
- 2) електрошокові пристрої контактної та контактнo-дистанційної дії;
- 3) засоби обмеження рухомості (кайданки, сітки для зв'язування тощо);
- 4) засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії;
- 5) засоби примусової зупинки транспорту;
- 6) спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби;
- 7) службові собаки та службові коні;
- 8) пристрої, гранати та боеприпаси світлозвукової дії;
- 9) засоби акустичного та мікрохвильового впливу;
- 10) пристрої, гранати, боеприпаси та малогабаритні підірвні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень;
- 11) пристрої для відстрілу патронів, споряджені гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії;
- 12) засоби, споряджені безпечними димоутворювальними препаратами;
- 13) водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби.

Поліцейський за жодних обставин не може застосовувати заходи примусу, що не передбачені Законом України «Про Національну поліцію».

Не є заходом примусу використання поліцейським засобів індивідуального захисту (шоломів, бронешилетів та іншого спеціального екіпірування).

Поліцейський зобов'язаний негайно зупинити застосування певного виду заходу примусу в момент досягнення очікуваного результату.

Норми забезпечення підрозділів поліції спеціальними засобами та вогнепальною зброєю встановлюються міністром внутрішніх справ України.

Поліцейський може зупиняти транспортні засоби в разі, якщо:

- водій порушив Правила дорожнього руху;
- є очевидні ознаки, що свідчать про технічну несправність транспортного засобу;
- є інформація, що свідчить про причетність водія або пасажирів транспортного засобу до вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, або якщо є інформація, яка свідчить про те, що транспортний засіб чи вантаж можуть бути об'єктом чи знаряддям учинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення;
- транспортний засіб перебуває в розшуку;
- потрібно здійснити опитування водія чи пасажирів про обставини вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, свідками якого вони є або могли бути;
- потрібно залучити водія транспортного засобу до надання допомоги іншим учасникам дорожнього руху або поліцейським або як свідка під час оформлення протоколів про адміністративні правопорушення чи матеріалів дорожньо-транспортних пригод;
- уповноважений орган державної влади прийняв рішення про обмеження чи заборону руху;
- спосіб закріплення вантажу на транспортному засобі створює небезпеку для інших учасників дорожнього руху;
- порушено порядок визначення і використання на транспортному засобі спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв.

Поліцейський зобов'язаний поінформувати водія про конкретну причину зупинення ним транспортного засобу з детальним описом підстави зупинки.

ПОЛІЦЕЙСЬКЕ ШКЛУВАННЯ може здійснюватися щодо:

- 1) неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду;
- 2) особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення;

3) особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим або собі;

4) особи, яка перебуває у публічному місці і внаслідок сп'яніння втратила здатність самостійно пересуватися чи створює реальну небезпеку оточуючим або собі.

Поліцейському заборонено здійснювати обшук особи, щодо якої здійснюється поліцейське піклування.

Про застосування поліцейського піклування складається протокол, у якому зазначаються: місце, дата і точний час (година і хвилина) застосування поліцейського заходу; підстави застосування; опис вилученої зброї чи інших предметів; клопотання, заяви чи скарги особи, якщо такі надходили, наявність чи відсутність видимих тілесних ушкоджень.

Протокол підписується поліцейським і особою. Копія протоколу негайно під розпис вручається особі. Протокол може не надаватися особі для підписання, а його копія – вручатися особі у випадку, коли є достатні підстави вважати, що вона не може усвідомлювати свої дії і керувати ними. В такому разі протокол надається особі чи органу, передбаченому абзацом другим частини першої цієї статті. Про кожне застосування поліцейського заходу поліцейський одразу повідомляє за допомогою технічних засобів відповідального поліцейського в підрозділі поліції.

У разі наявності достатніх підстав вважати, що передання особи тривало довше, ніж це необхідно, відповідальний поліцейський в підрозділі поліції зобов'язаний провести перевірку для вирішення питання про відповідальність винних у цьому осіб.

Поліцейський зобов'язаний надати особі можливість негайно повідомити про своє місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи.

Поліцейський зобов'язаний негайно повідомити батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування про місце перебування неповнолітньої особи.

Відповідно до положень цивільного законодавства, піклування встановлюється над неповнолітніми особами, які є сиротами або позбавлені батьківського піклування, та фізичними особами, цивільна дієздатність яких обмежена. Поліцейське піклування – це превентивний поліцейський захід, що застосовується до непов-

нолітньої особи, яка залишилася без догляду, особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу й створює реальну небезпеку оточуючим або собі, з метою передачі зазначеної особи батькам або усиновителям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування або відповідному закладу чи до місця проживання.

1.2. Взаємодія поліцейського офіцера громади (дільничного офіцера поліції) з громадськістю, органами державної влади та місцевого самоврядування, іншими підрозділами у профілактиці правопорушень

Нормативно-правовими актами, що містять матеріальні норми щодо профілактики адміністративних правопорушень і створюють підстави для взаємодії суб'єктів, є: Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) (ст. 6 – державні органи, громадські організації, трудові колективи розробляють і здійснюють заходи, спрямовані на запобігання адміністративним правопорушенням, виявлення й усунення причин та умов, які сприяють їх учиненню), Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року, Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 9 квітня 1999 року (ст. 25), Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року (ст. 38), Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року, Концепція реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 року № 1209-р100, Інструкція з організації діяльності дільничних офіцерів поліції, затверджена Наказом МВС України від 28 липня 2017 року № 650, Положення про патрульну службу МВС України, затверджене Наказом МВС України від 2 липня 2015 року № 796.

Окремо слід відзначити нормативно-правові акти, що регулюють правовий статус правоохоронних громадських формувань та колегіальних органів, які створюються при органах місцевого самоврядування та місцевих державних адміністраціях для розгляду справ про адміністративні правопорушення, – положення про адміністративні комісії. На початку двотисячних років було здійснено перші кроки для відновлення за допомогою правових засобів ефективної діяльності системи правоохоронних громадських формувань – прийнято Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22 червня 2000 року, а Постановою Кабінету Міністрів від 20 грудня 2000 року затверджено Типовий статут громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону.

На підставі матеріальних норм здійснюється регулювання правовідносин безпосередньо процесуальними нормами, серед яких вирізняються норми, спрямовані на забезпечення процесу взаємодії у правоохоронній діяльності. Зазвичай ці нормативно-правові акти регулюють взаємодію у певних напрямках діяльності (взаємодія у боротьбі з правопорушеннями неповнолітніх чи в боротьбі з розкраданнями майна та ін.), які значно відрізняються один від одного, внаслідок чого у поняття «взаємодія» вкладається різний зміст. Важливе місце серед норм, що регулюють взаємодію у правоохоронній діяльності, посідають нормативно-правові акти органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій. Процес профілактики адміністративних правопорушень і взаємодія суб'єктів визначаються нормами, що регулюють процедуру розгляду та вирішення справ про адміністративні правопорушення.

Поліцейські офіцери громади (ДОП), патрульна поліція, працівники ювенальної превенції як суб'єкти системи профілактики правопорушень.

Серед суб'єктів системи профілактики адміністративних і кримінальних правопорушень важливе місце займають органи та підрозділи Національної поліції, зокрема: патрульна поліція, поліцейські офіцери громади (дільничні офіцери поліції). Доречно наголосити, що їхня діяльність у багатьох аспектах визначає стан профілактичної роботи у країні загалом.

Необхідність закріплення за Національною поліцією статусу провідної ланки профілактики правопорушень визнається і національним, і міжнародним законодавством.

На першому конгресі ООН із попередження злочинності та поведження з правопорушниками (Женева, 1955 р.) були прийняті рекомендації, в яких вказувалося на основну роль поліції у профілактиці правопорушень та доцільність саме у структурі поліції створити підрозділи профілактики.

Першочерговими завданнями цих підрозділів було означено:

1) участь у заходах, пов'язаних із профілактикою злочинності та інших правопорушень, шляхом організації нагляду за криміногенними районами та об'єктами;

2) координація діяльності добровільних організацій, які беруть участь у профілактиці правопорушень;

3) встановлення зв'язків зі школою та батьками неповнолітніх;

4) ведення роз'яснювальної роботи серед населення з метою забезпечення їх особистої та матеріальної безпеки, із використанням для цього засобів масової інформації та особистих контактів через спеціально підготовлених працівників;

5) визначення форм участі населення у контролі за рівнем правопорушень та у вирішенні інших правоохоронних завдань;

6) участь у розробці загальнонаціональних та локальних програм у боротьбі із правопорушеннями.

Із усіх суб'єктів профілактики правопорушень поліція виконує найширший спектр завдань щодо практичної реалізації політики профілактики правопорушень. Саме працівники поліції, зокрема поліцейські офіцери громади (ДОП), патрульна поліція, ювенальна превенція та інші, першими отримують інформацію про створення деліктної ситуації, здійснюють виховні заходи непроцесуального та адміністративно-попереджувального характеру. Наближеність поліції до об'єктів профілактики дає можливість найбільш динамічно реагувати на зміни рівня та структури деліктності. Комплексний характер профілактичної діяльності поліції проявляється в таких аспектах:

1) поліція, на відміну від інших суб'єктів профілактики, впливає на дуже широке коло об'єктів запобіжної діяльності. Як

суб'єкти, що наділені адміністративно-юрисдикційними повноваженнями, працівники поліції здійснюють розгляд справ про адміністративні правопорушення, вказані у близько 50 статтях Кодексу України про адміністративні правопорушення (ст. 222 КУпАП), складають протоколи про адміністративні правопорушення, вказані у біля 70 статтях КУпАП (ст. 255 КУпАП), застосовують заходи адміністративного примусу та ін. При цьому адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції, одним з основних завдань якої є «індивідуальне і загальне попередження та профілактика адміністративних деліктів», охоплює широку сферу суспільних відносин, зокрема відносини у сферах охорони здоров'я, підприємницької діяльності, безпеки транспортної діяльності, забезпечення публічної безпеки та порядку тощо;

2) поліцейські здійснюють профілактичну діяльність на всіх рівнях, використовуючи при цьому широкий арсенал методів та засобів. До того ж, до їхньої структури входить низка служб і підрозділів, єдине або головне призначення яких полягає в реалізації профілактичних функцій. Вони активно взаємодіють з усіма іншими суб'єктами, надаючи їм інформацію про деліктну обстановку в регіоні;

3) поліцейські виявляють детермінанти правопорушень та осіб, що потребують індивідуального профілактичного впливу, а також надають методичну й практичну допомогу в проведенні різних запобіжних заходів;

4) поліцейські не лише самі виявляють і ліквідують деліктні фактори, а й у передбаченому законом порядку виставляють іншим суб'єктам вимоги щодо необхідності виконання покладених на них функцій у сфері зміцнення правопорядку. Зазначені риси профілактики адміністративних правопорушень найповніше проявляються в адміністративній діяльності поліції.

До організаційних профілактичних заходів діяльності дільничного офіцера поліції слід віднести роз'яснювальну роботу серед населення, правову пропаганду, організаційну допомогу громадським формуванням, взаємодію зі засобами масової інформації.

Важливе значення мають і узагальнення й поширення позитивного досвіду, проведення різних зборів, семінарів, нарад, конференцій, тренінгів, присвячених профілактиці правопорушень. Всі

ці дії безпосередньо не породжують правових наслідків, але вони проводяться на підставі адміністративно-правових норм і тому впливають на організацію та забезпечення публічного порядку та безпеки.

Принципи профілактичної діяльності ПОГ (ДОП)

Поліцейські офіцери громади (ДОП) зобов'язані здійснювати профілактичну діяльність із запобігання адміністративним та кримінальним правопорушенням на підставі обґрунтованих керівних засад – принципів.

Принципи профілактичної діяльності органів поліції поділяються на соціально-правові та організаційні (управлінські).

До соціально-правових належать ті принципи, які мають загальносоціальний характер і реалізуються у профілактичній діяльності поліції щодо адміністративних правопорушень, незалежно від рівня та місця того чи іншого органу, від посади, що її обіймає працівник поліції, який здійснює профілактичну роботу.

Значущість соціально-правових принципів полягає в тому, що на їхній основі здійснюються головні соціальні (моральні, юридичні) завдання профілактичної діяльності поліції, зокрема поліцейського офіцера громади (дільничного офіцера поліції). У зв'язку з цим такі принципи часто закріплені на законодавчому рівні.

До соціально-правових принципів можна віднести:

- законність, тобто здійснення ПОГ (ДОП) профілактичних заходів на підставі неухильного дотримання законодавства та законних інтересів осіб, залучених до сфери профілактики;
- гуманізм, застосування переважно методів виховання і переконання, що передбачають вжиття примусових заходів лише після вичерпання всіх інших заходів впливу;
- соціальна справедливість, тобто застосування ПОГ (ДОП) заходів профілактичного впливу, адекватних його цілям, недопущення їх надлишкової інтенсивності;
- застосування таких заходів незалежно від соціального статусу осіб, які підлягають профілактиці;
- поєднання гласності та професійної таємниці, тобто вимога поряд з обов'язком ПОГ (ДОП) систематично висвітлювати у засобах масової інформації та державній статистиці відомості про стан профілактики адміністративних правопорушень;

– працівники поліції зобов'язані не розголошувати державну та службову таємницю, а також відомості, що стосуються особистого життя громадян, принижують їхню честь і гідність, які було отримано в процесі службової діяльності (крім випадків, передбачених законодавством).

До організаційних належать принципи, на основі яких створюється та функціонує система діяльності органів Національної поліції щодо профілактики адміністративних та кримінальних правопорушень. Застосування вказаних принципів дозволяє раціонально розподілити компетенцію між суб'єктами, усунути паралелізм та дублювання в реалізації функцій профілактичної діяльності.

До таких принципів належать:

- плановість;
- цілеспрямованість;
- безперервність;
- принцип головної ланки;
- маневреність;
- пропорційність відповідальності;
- розмежування компетенції;
- оптимальність та ефективність;
- узгодженість дій з іншими суб'єктами профілактичної діяльності.

З-поміж організаційних принципів на особливу увагу заслуговує принцип узгодженості дій ПОГ (ДОП) з іншими суб'єктами, оскільки від дотримання цього принципу залежить як ефективність профілактичної діяльності, так і ефективність функціонування системи профілактики адміністративних та кримінальних правопорушень.

Доцільно виокремити блоки завдань ПОГ (ДОП) щодо профілактики адміністративних правопорушень:

1) захист життя, здоров'я, прав і свобод громадян, власності, інтересів суспільства і держави від деліктних посягань; забезпечення публічної безпеки та порядку.

Це завдання притаманне будь-якій діяльності ПОГ (ДОП) незалежно від об'єкта такої діяльності, зокрема профілактичній. До того ж, це завдання актуальне для ПОГ (ДОП) на будь-якій стадії профілактичного процесу;

2) змістові завдання, тобто такі, що розкривають зміст діяльності ДОП щодо профілактики адміністративних правопорушень:

а) виявлення та аналіз причин і умов, які сприяють вчиненню правопорушень, вживання заходів для їх усунення;

б) виявлення осіб, протиправні дії яких дають підстави для застосування до них відповідних заходів запобіжного впливу;

в) встановлення осіб, що готуються до вчинення правопорушення або посягають на його скоєння, вживання заходів для припинення правопорушень;

г) правове виховання населення, роз'яснювальна робота з питань забезпечення публічного порядку і боротьби з правопорушеннями, інформування населення про засоби правомірного захисту від протиправних посягань.

Форми взаємодії ПОГ (ДОП) з органами влади і місцевого самоврядування з профілактики правопорушень.

Однією з ефективних форм взаємодії служби ПОГ (ДОП) з місцевими державними адміністраціями та органів місцевого самоврядування в організації профілактичної діяльності громадських формувань є участь представників зазначених суб'єктів у координаційних структурах. Такою структурою за місцем проживання громадян є громадські пункти охорони порядку (ГПОП).

Вони створюються з метою:

- об'єднання профілактичної діяльності державних і громадських органів на території мікрорайону, населеного пункту;
- координації попереджувальної роботи.

Прикладами такої форми координації є:

– Розпорядження від 26.11.2001 р. № 637 голови Чернігівської обласної державної адміністрації «Про спільну роботу органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, правоохоронних органів і громадськості мм. Чернігова, Ніжина та Куликівського району щодо забезпечення законності та правопорядку на відповідних територіях»;

– Розпорядження голови Одеської обласної державної адміністрації від 02.07.2001 р. № 606/А-2001 «Про організаційні заходи щодо виконання Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону»;

– Постанова Верховної Ради Автономної Республіки Крим від 21.06.2000 р. № 1243-2/2000 «Про додаткові заходи щодо залучення громадських формувань Автономної Республіки Крим до охорони громадського порядку і профілактичної роботи з попередження злочинності»;

– Розпорядження голови Черкаської обласної державної адміністрації від 14.07.1999 р. № 268 «Про посилення впливу громадських формувань, добровільних загонів самооборони на стан правопорядку в області»;

– Розпорядження міського голови м. Львова від 26.01.2000 р. № 036 «Про затвердження Тимчасового положення про ради громадських пунктів охорони порядку м. Львова».

Органи влади та місцевого самоврядування організують і спрямовують діяльність рад громадських пунктів охорони порядку:

– забезпечують їх взаємодію з державними органами, громадськими організаціями та органами громадської самодіяльності;

– заслуховують звіти про роботу рад громадських пунктів, а також повідомлення керівників підприємств, установ та організацій незалежно від їх відомчої підпорядкованості з питань надання допомоги радам громадських пунктів охорони порядку.

Склад ради громадського пункту охорони порядку затверджується розпорядженням голови районної адміністрації. Робота ради ГПОП організовується за групами:

– індивідуальної профілактики;

– загальної профілактики;

– охорони громадського порядку.

Група індивідуальної профілактики проводить роботу щодо виявлення та профілактики осіб, які скоюють правопорушення або схильні до скоєння злочинів, а також осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі тощо.

Група загальної профілактики здійснює правову пропаганду серед населення, готує матеріали для висвітлення у засобах масової інформації, вивчає причини та умови, що сприяють скоєнню правопорушень на території міста, та готує пропозиції у державні інстанції для їх усунення.

Група забезпечення публічної безпеки та порядку організовує взаємодію громадських формувань з ПОГ (ДОП), патрульною поліцією для забезпечення громадського порядку, проводить з цією метою рейди та організовує патрулювання, вживає заходи щодо залучення громадськості до боротьби зі злочинністю. Таким чином, рада ГПОП виступає активним суб'єктом профілактики адміністративних правопорушень та важливим координатором дій учасників ГПОП, представляючи передусім управлінський вплив органів місцевого самоврядування.

Територіальні органи поліції взаємодію з ГПОП здійснюють здебільшого через поліцейського офіцера громади (дільничного офіцера поліції), який є «однією з центральних фігур ГПОП». Важливість такої діяльності поліцейського офіцера громади (дільничного офіцера поліції) важко переоцінити, оскільки «стан взаємодії ПОГ (ДОП) і ради громадськості пункту охорони порядку відіграє важливу роль у розвитку, удосконаленні, зміцненні зв'язків між поліцією в цілому і населенням. Їх спільними зусиллями в багатьох випадках забезпечується залучення громадян у правоохоронну роботу».

З огляду на специфіку повноважень, від поліцейського офіцера громади (дільничного офіцера поліції) у багатьох аспектах залежить організація взаємодії усіх структур ГПОП між собою та органами поліції. Оскільки ДОП володіє значним обсягом (порівняно з іншими членами ГПОП) оперативної інформації про стан охорони громадського порядку в мікрорайоні, населеному пункті, то він у змозі на підставі її аналізу рекомендувати раді ГПОП різноманітні заходи, тимчасові зміни маршруту патрулювання, посилення нарядів на певних маршрутах.

Отже, важливим є налагодження взаємодії ПОГ (ДОП) із працівниками органів місцевого самоврядування в межах громадських пунктів охорони порядку для ефективної організації діяльності громадських формувань, що входять у структуру ГПОП. Таким чином, правоохоронні громадські формування як суб'єкти профілактики адміністративних правопорушень будують свою діяльність у тісній взаємодії з ДОП, органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями.

Досвід поліцейських зарубіжних країн у питаннях взаємодії з населенням передбачає:

1) активне залучення населення, особливо молоді, до спортивних заходів, ініціатором яких може виступати поліція (змагання «Найсильніший чоловік району», «Найспритніший», сімейні старты і т. ін.). Змагання та тренування повинні проводитися на базі поліції зі залученням поліцейських;

2) розвиток навчання громадських формувань, створення підготовчих відділень для вступу до поліцейських навчальних закладів, вивчення чинного законодавства;

3) надання допомоги сиротам, дитячим будинкам, закладам охорони здоров'я для літніх людей та іншим закладам з метою підвищення іміджу поліції та збирання певної інформації;

4) розробка й доведення до кожного оперативного працівника та поліцейського офіцера громади (дільничного офіцера поліції) методичних рекомендацій щодо проведення індивідуальної профілактичної роботи з особами, схильними до скоєння правопорушень;

5) формування об'єктів сусідського спостереження для контролю за житловими приміщеннями та квартирами громадян з метою запобігання крадіжкам та пограбуванням;

6) активне втілення в життя досягнень науки та техніки, зокрема задіяння відеокамер спостереження, термінового зв'язку з поліцією й т. ін.;

7) розробка спеціальних програм для навчальних закладів; проведення профілактичної роботи з учнями щодо попередження правопорушень і злочинних проявів;

8) розробка спеціальних програм для різних груп населення, національних меншин, пенсіонерів, інвалідів та молоді і виконання запланованих заходів;

9) щонайактивніше використання засобів масової інформації з метою як створення позитивного іміджу працівників поліції, так і роз'яснення чинного законодавства;

10) широке застосування друкованої продукції (інформації про кількість скоєних крадіжок, системи блокування дверей та системи замків тощо);

11) введення обов'язкової звітності про кількість зустрічей з колективами та контроль з боку керівництва за проведенням зазначеної роботи.

Взаємодія ПОГ (ДОП) з громадськістю, населенням і засобами масової інформації.

Ефективність забезпечення правопорядку залежить переважно від безпосереднього зв'язку поліції з громадськістю, населенням і засобами масової інформації. Правоохоронна практика свідчить, що завдяки їхній підтримці вона успішніше вирішує задачі зі забезпечення публічного порядку і безпеки.

Неодмінною умовою успішного виконання задач і функцій, які покладені на поліцію, є підтримання зв'язку зі засобами масової інформації.

Контакти з журналістами й іншими представниками засобів масової інформації можуть включати надання їм допомоги в отриманні та перевірці інформації (проведення інтерв'ю, ознайомлення з матеріалами, залучення представників преси для участі в рейдах, патрулюванні й інші заходи).

З найактуальніших питань сьогодення в діяльності ПОГ (ДОП) та інших підрозділів поліції проводяться звіти перед населенням, прес-конференції, брифінги, прийоми, зустрічі представників преси з керівниками органів та підрозділів поліції, а для більш ефективного та об'єктивного розширення і зміцнення взаємозв'язків у засобах масової інформації здійснюються висвітлення практичних результатів за напрямками діяльності (поліцейських офіцерів громади (ДОП), патрульної поліції тощо).

Після аналізу підходів щодо типологізації управлінських відносин, які складаються в процесі взаємодії, можна висновувати, що залежно від їхнього характеру виокремлюються декілька видів взаємодії, кожен з яких має свої особливості.

Зокрема, класифікувати взаємодію ПОГ (ДОП) і мас-медіа можна за такими критеріями:

- 1) метою;
- 2) характером зв'язків;
- 3) способом вирішення завдань;
- 4) кількістю учасників;
- 5) часом і тривалістю спільних дій;

- 6) напрямами;
- 7) відношенням до системи або підсистеми органів, що здійснюють взаємодію;
- 8) ступенем конспірації або конфіденційності;
- 9) організаційно-правовою формою;
- 10) підставами виникнення;
- 11) спрямованістю функціонування.

За **підставами виникнення** взаємодія суб'єктів запобігання правопорушенням може бути регламентована, за вказівкою вищих органів, ініціативна.

За **спрямованістю функціонування** взаємодія може поділятися на позитивну і негативну.

Стосовно форм взаємодії при розробці їх дефініції треба врахувати такі обставини:

- а) спосіб організації взаємодії;
- б) методи керівництва і координації спільних дій;
- в) правові основи організації спільної діяльності;
- г) форми прояву функцій різних суб'єктів щодо взаємодії.

Визначальне місце у сфері попередження та профілактики правопорушень, забезпеченні публічної безпеки та порядку належить поліцейському офіцеру громади (дільничному офіцеру поліції), тому що саме на них покладено основний обсяг правоохоронних функцій поліції, втілюваних на території адміністративних ділянок.

Здатність поліцейського офіцера громади (ДОП) вміло здійснювати взаємодію з громадськістю розглядається як важливий критерій оцінки їх професійного рівня.

Саме тут відкриваються найширші можливості для виховного впливу на громадян досвідом практичної участі у реформуваннях, які відбуваються у сфері забезпечення правопорядку.

Для виконання цих завдань на рівні сучасних вимог потрібно по-новому осмислити накопичений досвід, наповнивши всі напрями діяльності новим змістом, докорінно відновити арсенал форм, методів і засобів забезпечення публічної безпеки й порядку та боротьби з правопорушеннями. Тільки в такий спосіб можна надати правоохоронній діяльності загальносуспільного характеру, а отже, вивести її на якісно новий рівень.

За змістом форми взаємодії поліції та населення розуміються практичне вираження спільних конкретних дій поліції та населення щодо протидії правопорушенням.

Розглянемо ці форми:

1. Спільна розробка і здійснення заходів щодо охорони громадського порядку.

2. Узгодження самостійних дій із охорони громадського порядку і громадської безпеки.

3. Обмін інформацією, що становить спільний інтерес (інформаційна взаємодія).

4. Допомога з боку поліцейських офіцерів громади (дільничних офіцерів поліції) громадським формуванням у проведенні заходів щодо охорони громадського порядку та громадської безпеки

Основними формами взаємодії поліцейських офіцерів громади (ДОП) з органами державної влади та органами місцевого самоврядування з питань діяльності громадських формувань з охорони громадського порядку є:

1) проведення нарад за участю керівників громадських формувань з охорони громадського порядку, на яких розробляються та погоджуються спільні заходи із забезпечення правопорядку на територіях обслуговування;

2) заслуховування звітів керівників громадських формувань з охорони громадського порядку щодо участі їх членів в охороні громадського порядку, проведенні спільних з органами поліції профілактичних рейдів та інших відпрацювань територій населених пунктів;

3) розгляд стану матеріально-технічного забезпечення громадських формувань з охорони громадського порядку;

4) заохочення членів громадських формувань з охорони громадського порядку у встановленому законодавством порядку;

5) проведення звірок наявної кількості громадських формувань з охорони громадського порядку та їх членів, зареєстрованих відповідно до Закону «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону»;

6) вирішення питань щодо відновлення, створення нових та припинення діяльності громадських формувань з охорони громадського порядку.

З метою накопичення інформації про діяльність громадських формувань з охорони громадського порядку, аналізу та узагальнення результатів їхньої роботи, стану взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування в кожному органі поліції заводяться справи-накопичувачі для аналізу та узагальнення результатів роботи громадських формувань з охорони громадського порядку, що також використовуються для подальшого аналізу стану роботи громадських формувань, складання планів роботи та проведення профілактичних заходів на території обслуговування зі залученням структурних підрозділів органів державної влади і місцевого самоврядування.

2. ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ОФІЦЕРА ГРОМАДИ (ДІЛЬНИЧНОГО ОФІЦЕРА ПОЛІЦІЇ) З ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА ІНШИМИ ОРГАНАМИ

2.1. Взаємодія поліцейського офіцера громади (дільничного офіцера поліції) та сектору превенції патрульної поліції, груп реагування патрульної поліції під час здійснення професійної діяльності

У світлі євроінтеграційних процесів Україна обрала чіткий курс на вдосконалення діяльності всіх державних органів загалом і правоохоронних органів зокрема, підвищення стандартів надання публічно-сервісних послуг. Законодавець здійснює стрімке вдосконалення правового регулювання діяльності прокуратури, судів, Національної поліції України й інших державних органів і установ. Значна увага приділяється діяльності поліцейських офіцерів громади (ДОП) як працівників, котрі безпосередньо представляють поліцію на території обслуговування та щонайбільш тісно налагоджують взаємодію із громадськістю на принципах партнерства й довіри. Саме рівень довіри пересічного мешканця України до діяльності поліцейського є головним і визначальним критерієм роботи Національної поліції.

Забезпечення й захист основних прав, свобод людини та громадянина в усіх сферах суспільного життя, надання публічно-сервісних послуг установлено пріоритетним завданням держави, її правоохоронних органів, інших органів виконавчої, судової влади, місцевого самоврядування.

Завданнями поліції загалом і поліцейських офіцерів громади (ДОП) на поліцейській дільниці, зокрема, є надання поліцейських послуг у сферах:

- 1) забезпечення публічної безпеки й порядку;
- 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства й держави;
- 3) протидії злочинності;
- 4) в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Порядок створення сектору превенції патрульної поліції передбачає таке:

1) сектор превенції є структурним підрозділом патрульної поліції, який утворюється в кожному відділі, відділенні поліції. Безпосереднє керівництво сектором превенції здійснює заступник начальника відділу (відділення) поліції – керівник патрульної поліції;

2) штатна структура сектору превенції складається з таких посад: начальник, заступник начальника, старші інспектори, інспектори (із забезпечення публічного порядку, ювенальної превенції, дозвільної системи, дорожнього нагляду), старший поліцейський офіцер громади (старший ДОП), поліцейський офіцер громади (ДОП), помічник поліцейського офіцера громади (помічник ДОП);

3) оптимальна кількість поліцейських офіцерів громади (ДОП) для відділу, відділення поліції визначається із розрахунку 1 поліцейський офіцер громади (ДОП) на 7–12 тис. населення з урахуванням площі території, кількості населених пунктів, специфіки регіону, проблем територіальних громад;

4) кількість старших інспекторів, інспекторів (із забезпечення публічного порядку, ювенальної превенції, дозвільної системи, дорожнього нагляду) визначається за таким принципом:

- інспекторів із забезпечення публічного порядку: 1 посада на 50–55 тис. населення;
- інспекторів ювенальної превенції: 1 посада на 10 тис. неповнолітніх осіб;
- інспекторів дозвільної системи: 1 посада на 1000–1200 власників вогнепальної зброї та спеціальних засобів (для відстрілу

набоїв, споряджених гумовими кулями, сльозогінної та дратівної дії);

– інспекторів дорожнього нагляду: визначається керівником відділу, відділення поліції залежно від розвиненості дорожньо-транспортної мережі та кількості зареєстрованих транспортних засобів.

За умови перевищення визначених норм у кожному відділі, відділенні поліції допускається додаткове введення посад старших інспекторів або інспекторів.

У разі якщо фактичні показникові параметри території обслуговування нижчі за встановлені норми, то можливе введення оптимальної кількості посад старших інспекторів, інспекторів з покладенням на них об'єднаних функцій за напрямками роботи;

5) наказом начальника відділу, відділення помічник поліцейського офіцера громади (помічник ДОП) закріплюється за конкретним ПОГ (ДОП) (старшим ДОП). Свою службову діяльність він здійснює під безпосереднім керівництвом ПОГ (ДОП) (старшого ПОГ (ДОП)), за яким закріплений.

З метою надання допомоги поліцейським офіцерам громади (ДОП), що обслуговують території зі складною оперативною обстановкою, до штату служби поліцейських офіцерів громади (служби ДОП) вводяться посади помічників поліцейських офіцерів громади (помічників ДОП).

Кількість помічників поліцейських офіцерів громади (помічників ДОП) визначається співвідношенням кількості таких посад і посад старших поліцейських офіцерів громади (старших ДОП) та поліцейських офіцерів громади (ДОП) з розрахунку 1 до 4.

Помічник поліцейського офіцера громади (помічник ДОП) має спеціальне звання молодшого складу поліції.

Помічник поліцейського офіцера громади (помічник ДОП) не виносить рішень у справах про адміністративні правопорушення та не приймає інших рішень, що належать до повноважень поліцейського офіцера громади (старшого ПОГ);

б) за поліцейським офіцером громади (ДОП) наказом начальника відділу, відділення поліції закріплюється адміністративна дільниця, якій надається відповідний порядковий номер, що вноситься до Плану комплексного використання сил і засобів;

7) територія адміністративної дільниці (її розміри та межі) визначається, а за потреби уточнюється або переглядається (зміншується чи збільшується) начальником відділу, відділення поліції за поданням керівника патрульної поліції з обов'язковим урахуванням чисельності населення, яке проживає на дільниці, стану оперативної обстановки, особливостей території та адміністративного поділу міста (району), індивідуально диференційованої площі залежно від кількості населених пунктів, віддаленості їх між собою.

Завдання та функції сектору превенції:

1) організація заходів із забезпечення публічної безпеки, безпеки дорожнього руху, профілактики злочинності, зокрема у дитячому середовищі (ювенальної превенції), координація діяльності поліцейських офіцерів громади (ДОП), забезпечення роботи дозвільної системи;

2) забезпечення охорони прав і свобод людини, публічної безпеки і порядку, протидія злочинності;

3) організація проведення поліцейським офіцером громади (старшими поліцейським офіцером громади (старшим ДОП)) особистого прийому громадян на території обслуговування та перевірки викладеної у їхніх зверненнях інформації;

4) організація превенції правопорушень на адміністративній території обслуговування, проведення профілактичних заходів у навчальних, дошкільних закладах та серед громади, здійснення ювенальної превенції;

5) взаємодія з ГРПП та надання їм допомоги під час реагування на повідомлення про правопорушення та інші події, а також надання допомоги СОГ на місцях учинення кримінальних правопорушень;

6) налагодження співпраці з органами державної влади та місцевого самоврядування, активна участь у житті громади, найперше в частині виявлення та вирішення проблемних питань у сфері публічної безпеки і порядку;

7) проведення профілактичної роботи з особами, які перебувають на профілактичних обліках поліції;

8) забезпечення та здійснення контролю за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил і порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуаль-

ного захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система;

9) надання у межах компетенції поліції допомоги найбільш незахищеним верствам населення: престарілим, самотнім громадянам, дітям із проблемних сімей, багатодітним, малозабезпеченим сім'ям, запобігання та мінімізація впливу кримінального елемента на таких громадян;

10) підготовка та надання до СРПП позмінного плану-завдання за результатами аналізу криміногенної ситуації, з урахуванням графіка відпрацювання підоблікових осіб, запланованих масових заходів та іншої інформації щодня (з понеділка по четвер – на наступну добу, у п'ятницю – на наступні три доби);

Основні напрями діяльності ПОГ (ДОП):

1) здійснення профілактичної роботи, спрямованої на запобігання вчиненню кримінальних та інших правопорушень;

2) виявлення причин та умов, що призводять до вчинення кримінальних та адміністративних правопорушень, ужиття у межах компетенції заходів для їх усунення;

3) ужиття заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;

4) здійснення своєчасного реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;

5) у випадках, визначених законом, здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, прийняття рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечення їх виконання;

6) доставляння у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

7) ужиття всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я, а також особам, які постраждали від торгівлі людьми;

8) ужиття заходів для запобігання вчиненню насильства в сім'ї та його припинення;

9) здійснення контролю за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту й активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система;

10) взаємодія відповідно до законодавства у межах контролюваних прикордонних районів з дільничними інспекторами прикордонної служби щодо проведення превентивних заходів з протидії нелегальній міграції та іншій протиправній діяльності на державному кордоні, отримання інформації про шляхи проникнення та накопичення контрабандних товарів, а також мешканців населених пунктів, розташованих поблизу державного кордону, які здійснюють незаконні операції з переміщення товарів;

11) вжиття заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку під час примусового виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб), а також заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю державних виконавців, приватних виконавців та інших осіб, які беруть участь у вчиненні виконавчих дій, здійснення приводу у виконавчому провадженні;

12) участь у межах повноважень, передбачених законом, у здійсненні заходів, спрямованих на соціальну адаптацію осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі.

Функціональні обов'язки начальника сектору превенції:

1) організовує роботу сектору превенції, спрямовує і координує його діяльність щодо проведення профілактичної роботи на адміністративній території обслуговування;

2) здійснює координацію діяльності поліцейських офіцерів громади (ДОП);

3) планує роботу сектору превенції, організовує та контролює виконання запланованих заходів, підготовку аналітичних матеріалів з основних напрямів службової діяльності;

4) здійснює контроль за прийняттям та своєчасним розглядом звернень громадян поліцейськими офіцерами громади (ДОП);

5) оцінює ефективність діяльності поліцейських офіцерів громади (ДОП), з урахуванням їх здатності успішно вирішувати в межах компетенції проблеми громади;

6) узагальнює та доповідає керівництву відділу, відділення пропозиції (рекомендації) за напрямками роботи сектору;

7) вносить керівництву відділу, відділення поліції пропозиції з питань забезпечення взаємодії з іншими структурними підрозділами відділу, відділення поліції, органами державної влади та місцевого самоврядування, громадськими формуваннями з охорони громадського порядку щодо забезпечення публічної безпеки і порядку;

8) забезпечує взаємодію поліцейських офіцерів громади (ДОП) з ГРПП та СОГ;

9) відповідає за стан службової дисципліни у секторі превенції.

Функціональні обов'язки старшого поліцейського офіцера громади (старшого ДОП):

1) вивчає та аналізує оперативну обстановку на закріпленій за ним адміністративній дільниці;

2) здійснює превентивну діяльність, спрямовану на запобігання учиненню правопорушень;

3) надає в межах, визначених законом, послуги з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги;

4) вживає заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я;

5) виявляє причини та умови, що сприяють учиненню правопорушень, уживає в межах компетенції заходів щодо їх усунення;

6) у випадках, передбачених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень, зокрема за порушення Правил дорожнього руху його учасниками;

7) відповідно до законодавства, проводить заходи зі встановлення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць

позбавлення волі, здійснення ГРПП контролю за додержанням такими особами встановлених судом обмежень, уживає заходів щодо притягнення до відповідальності осіб, які порушують встановлені правила адміністративного нагляду;

8) здійснює превентивну діяльність щодо запобігання та протидії насильству в сім'ї;

9) у межах визначеної компетенції здійснює контроль за додержанням вимог законодавства щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням у дитячому середовищі, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі;

10) під час перебування на території обслуговування, за потреби, проводить особистий прийом громадян та, відповідно до компетенції, здійснює перевірку інформації, викладеної в їхніх зверненнях;

11) здійснює контроль за дотриманням фізичними особами спеціальних правил і порядку зберігання та використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту й активної оборони, боєприпасів до них у сфері забезпечення дозвільної системи;

12) координує свої дії з ГРПП, за погодженням з начальником СРПП відділу, відділення поліції залучає ГРПП для надання допомоги при затриманні та доставлянні осіб, які вчинили правопорушення, та в інших необхідних випадках;

13) підтримує комунікацію з населенням, громадами, органами місцевого самоврядування, керівниками підприємств, установ, організацій, навчальних та культурних закладів, громадськими формуваннями з питань профілактики правопорушень та забезпечення публічної безпеки і порядку;

14) за участю представників органів влади, місцевого самоврядування, громадськості проводить правопросвітницьку роботу серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів, населення, звітує на загальних зборах громад про стан правопорядку в населених пунктах;

15) у порядку, встановленому законодавством, веде облік осіб, які підлягають профілактичному впливу, координує роботу

ГРПП щодо застосування превентивних заходів стосовно осіб, які схильні до вчинення правопорушень та/або перебувають на профілактичних обліках поліції;

16) проводить превентивну роботу з учасниками дорожнього руху;

17) за потреби надає практичну допомогу СОГ у здійсненні заходів, спрямованих на розкриття вчиненого кримінального правопорушення.

ПОГ (ДОП) з метою виконання своїх обов'язків може:

1) вимагати від осіб пред'явлення документів, що посвідчують їх особу, та інших документів у випадках, визначених статтею 32 Закону України «Про Національну поліцію»;

2) опитувати осіб у випадках, визначених статтею 33 Закону України «Про Національну поліцію»;

3) застосовувати заходи, передбачені статтями 30, 31 Закону України «Про Національну поліцію»;

4) затримувати підозрюваних у вчиненні кримінального або адміністративного правопорушення, доставляти таких осіб до поліцейської станції або органу (підрозділу) поліції. Відомості стосовно осіб, доставлених до поліцейської станції, фіксуються в журналі обліку доставлених осіб, які вчинили адміністративні правопорушення (далі – Журнал), передбаченому Інструкцією з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженою Наказом МВС від 6 листопада 2015 року № 1376, зареєстрованою у Міністерстві юстиції України 1 грудня 2015 року за № 1496/27941. За наявності технічної можливості Журнал ведеться в електронному вигляді;

5) у випадках, визначених законом, здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймати рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечувати їх виконання;

6) відповідно до статті 38 Закону України «Про Національну поліцію», проникати до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках;

7) здійснювати заходи з контролю за дотриманням обмежень, установлених Законом України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі»;

8) здійснювати контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами порядку та правил зберігання і використання зброї, спеціальних засобів, вибухових речовин та матеріалів, боєприпасів, на які поширюється дозвільна система, а також безпосередньо оглядати місця їх зберігання з метою перевірки дотримання правил поводження з ними та правил використання;

9) здійснювати в межах, визначених Законом України «Про Національну поліцію», поліцейське піклування;

10) застосовувати поліцейські заходи примусу у випадках та порядку, визначених Законом України «Про Національну поліцію»;

11) здійснювати превентивні поліцейські заходи, передбачені частиною першою статті 31 Закону України «Про Національну поліцію», з метою отримання та перевірки інформації стосовно причетності до вчинення кримінальних або інших правопорушень осіб, які мешкають на закріпленій ділянці;

12) залучати ГРПП для надання допомоги при затриманні та доставлянні осіб, які вчинили правопорушення, виконанні ухвал суду про привід свідків та підозрюваних до суду та в інших необхідних випадках за погодженням з керівництвом патрульної поліції територіального (відокремленого) підрозділу поліції;

13) проводити перевірку прибуття звільнених осіб до місця проживання в порядку, встановленому законодавством та визначеному статтею 20 Закону України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк»;

14) вживати у взаємодії зі службою у справах дітей обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій заходів щодо встановлення особи дитини, місця її проживання, відомостей про батьків або осіб, які їх замінюють, інших родичів, місця їх проживання (перебування) у разі надходження повідомлення про дитину, яка залишилась без батьківського піклування.

У разі виявлення дитини, розлученої зі сім'єю, ПОГ (ДОП) невідкладно повідомляє про такий факт територіальний орган ДМС й орган опіки та піклування за місцем виявлення дитини.

У разі безпосередньої загрози життю або здоров'ю дитини на підставі рішення районної, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, виконавчого органу міської, районної у місті ради служба у справах дітей разом з представниками закладу охорони здоров'я вживають заходів до відібрання дитини у батьків та тимчасово влаштовують її відповідно до чинного законодавства;

15) використовувати інші повноваження, визначені законодавством України.

Взаємодія ГРПП з поліцейськими офіцерами громади (ДОП) передбачає таке:

1) працівники ГРПП, виконуючи свої обов'язки, повинні взаємодіяти з поліцейськими офіцерами громади (ДОП), здійснювати обмін інформацією про проблеми, що турбують громадян, вирішення яких належить до компетенції поліції, відомостями про осіб, які можуть бути причетними до скоєння правопорушень, тощо;

2) у разі потреби проводять спільні патрулювання території обслуговування;

3) надають допомогу поліцейським офіцерам громади (ДОП) у здійсненні превентивної діяльності, у разі затримання та доставляння осіб, які вчинили правопорушення, у випадках і порядку, встановлених законом;

4) координують дії під час реагування на заяви і повідомлення про кримінальні правопорушення та інші події, а також під час розгляду звернень громадян у порядку, визначеному Законом України «Про звернення громадян»;

5) про виниклу в ході несення служби потребу у проведенні спільних з поліцейськими офіцерами громади (ДОП) заходів старший ГРПП доповідає начальникові СРПП та діє за його вказівками;

6) не допускається залучення ГРПП поліцейських офіцерів громади (ДОП) до проведення спільних заходів, якщо цей захід може бути проведений ним самостійно, а також у разі, якщо це ставить під загрозу виконання інших пріоритетних для ГРПП завдань, потребує залишення на тривалий час зони реагування (без перекриття іншим нарядом), необгрунтовано може призвести до перевитрат пального тощо.

Організація реагування на події, що не містять ознак кримінального правопорушення:

1. У разі виїзду на подію, що не містить ознак кримінального правопорушення, наряд поліції або працівник поліції, направлений на місце події, вживає в межах повноважень вичерпних заходів для реагування на подію, яка стала причиною звернення до поліції.

2. Якщо подія не потребує додаткової перевірки, поліцейський доповнює відповідну електронну картку відомостями про обставини події, вжиті заходи та зазначає, що звернення розглянуто на місці або відомості про подію не підтвердилися.

У разі наявності заявника або свідків події працівники поліції здійснюють їх опитування.

Крім того, вони вносять за згодою заявника його телефон та адресу електронної пошти з метою зручного для нього способу отримання відповіді про результати розгляду його заяви чи повідомлення (письмово поштою, електронною поштою або засобами телефонного зв'язку).

3. У разі відсутності технічної можливості заповнити електронну картку поліцейський викладає зазначену в пункті 2 цього розділу інформацію в рапорті, який подається оперативному черговому ТВП, на території обслуговування якого відбулася подія, та інформує його про це іншими можливими засобами зв'язку з подальшим наданням відповідного рапорту.

4. Оперативний черговий роздруковує електронну картку про подію, додає до неї рапорт наряду (у разі його складання), який виїжджав на місце події, та матеріали перевірки (за наявності), а також проект відповіді заявнику, складений посадовою особою, визначеною начальником СРПП, після чого доповідає матеріали зазначеному керівнику.

5. Начальник СРПП (оперативний черговий) доповідає зібрані матеріали начальникові ТВП до закінчення зміни для розгляду та прийняття рішення згідно зі Законом України «Про звернення громадян».

6. Відомості про прийняте керівником рішення вносяться посадовою особою, визначеною начальником СРПП, до ІТП «Цунамі», а відповіді надаються заявникам у зазначений ними спосіб (поштою – працівниками підрозділів документального забезпечення, на електронну скриньку або телефонним зв'язком – оперативним черговим).

2.2. Організація взаємодії при надходженні до органу, підрозділу поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та реагування на них

Нормативно-правові акти, що регулюють взаємодію при надходженні до органу, підрозділу поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та реагування на них.

Наказом МВС України № 111 від 16.02.2018 р. «Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України» затверджено Інструкцію з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України.

Зазначена Інструкція встановлює порядок реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події (далі – правопорушення або події), а також оперативного інформування в центральному органі управління поліції, міжрегіональних територіальних органах Національної поліції України, територіальних органах поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві (далі – ГУНП), їхніх територіальних (відокремлених) підрозділах (далі – ТВП).

З метою отримання телекомунікаційних послуг та оперативного реагування на заяви та повідомлення про правопорушення або події як кінцеве обладнання в органах (підрозділах) поліції використовуються телефони (стаціонарні, мобільні), радіостанції, планшетні пристрої та інші засоби зв'язку.

Строк оперативного інформування обчислюється з моменту надходження до органів (підрозділів) поліції первинних відомостей (повідомлення телефоном або іншими видами зв'язку, усної чи письмової заяви, матеріалів з інших правоохоронних органів тощо) про вчинення правопорушення або виникнення події.

Під час приймання та реєстрації заяв і повідомлень про правопорушення або події, організації оперативного реагування на них працівникам підрозділу «102», диспетчерам, старшим зміни пра-

цівникам підрозділу «102» та диспетчерам, працівникам чергової служби органів (підрозділів) поліції забороняється:

- заходити в систему ПНП не під своїм логіном та паролем;

- надавати заявникам інформацію про місце проживання працівників поліції, інших правоохоронних органів, суду, абонентські номери їх особистих телефонів;

- надавати наявну в системі ПНП інформацію стороннім особам, а також посадовим особам правоохоронних органів, яких працівник не може ідентифікувати;

- без дозволу безпосереднього керівника в робочий час залишати робоче місце та розташування підрозділу.

Органи (підрозділи) поліції та їхні посадові особи під час реагування на правопорушення або події повинні здійснювати:

- 1) реагування на всі повідомлення про правопорушення або події, інформація про які отримана в будь-який спосіб, направлення на місця подій сил і засобів поліції, необхідних для захисту прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяння їх реалізації;

- 2) підтримання постійної готовності сил і засобів Національної поліції України до реагування на правопорушення або події;

- 3) орієнтування всіх видів нарядів про вчинення кримінальних та інших правопорушень, прикмети осіб, які їх учинили, об'єкти посягань;

- 4) особисту безпеку громадян, захист їхніх прав і свобод, законних інтересів, попередження чи припинення правопорушень, виявлення та затримання осіб, які їх учинили, усунення негативних наслідків правопорушень або подій;

- 5) організацію обміну інформацією та взаємодії з іншими правоохоронними органами, органами державної влади та місцевого самоврядування, а також підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності під час реагування на правопорушення або події;

- 6) особисту безпеку працівників поліції, організацію їх навчання щодо дій у типових та екстремальних ситуаціях;

- 7) оперативне інформування чергових служб вищого рівня, інших органів державної влади, підприємств, установ, організацій,

до компетенції яких належить питання надання допомоги громадянам, які звернулись з відповідною заявою або повідомленням до органу (підрозділу) поліції.

Заяви та повідомлення про правопорушення або події працівниками чергової служби органів (підрозділів) поліції реєструються в інформаційних ресурсах системи ПНП. У разі технічної несправності системи ПНП направлення нарядів поліції та керування ними здійснюється за допомогою інших видів зв'язку.

Наряди поліції з метою отримання завдань для реагування на повідомлення про правопорушення або події забезпечуються планшетними пристроями з програмним забезпеченням системи ПНП.

Працівники чергової служби з метою встановлення необхідної інформації про правопорушення або подію, забезпечення своєчасного та якісного реагування нарядами поліції за фактом їх учинення (виникнення) керуються Алгоритмом орієнтовних невідкладних дій працівника чергової служби. Попередня кваліфікація кримінального правопорушення працівниками чергової служби здійснюється виходячи з явних ознак цієї події та відомостей, унесених до системи ПНП чи Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Поліцейський незалежно від місцеперебування після отримання доручення диспетчера або оперативного чергового щодо реагування на правопорушення або подію зобов'язаний негайно здійснити всі необхідні заходи задля безумовного виконання такого доручення.

За організацію реагування на повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події, достовірність, повноту і своєчасність подання інформації до чергової служби вищого рівня, інших органів державної влади відповідають начальники органів (підрозділів) поліції або особи, які виконують їх обов'язки.

З метою організації належного реагування на правопорушення або події, подолання наслідків надзвичайних ситуацій, забезпечення взаємодії з іншими правоохоронними органами, органами державної влади та місцевого самоврядування, своєчасного інформування на місця подій виїжджають:

1) начальники ГУНП або особи, які виконують їх обов'язки, в разі отримання повідомлень про вбивства, розбої, кримінальні

правопорушення, учинені зі застосуванням вогнепальної зброї чи вибухівки, а також правопорушення або події, що можуть викликати суспільний резонанс;

2) відповідальні по ГУНП, начальники ТВП або особи, які виконують їх обов'язки, – під час отримання повідомлень про тяжкі, особливо тяжкі злочини, правопорушення або події, які можуть викликати суспільний резонанс, та особисто з місця події доповідають начальникові ГУНП або особі, яка виконує його обов'язки;

3) інші особи керівного складу ГУНП, ТВП – у випадках, передбачених Інструкцією чергової служби та Алгоритмом орієнтовних невідкладних дій працівника чергової служби.

За фактами невіїзду начальників органів (підрозділів) поліції або осіб, які виконують їхні обов'язки, інших посадових осіб органів (підрозділів) поліції на місця вчинених кримінальних правопорушень чи подій, визначених підпунктами 1–3 пункту 2 цього розділу, призначаються та проводяться службові розслідування.

У разі неможливості негайного реагування силами добового наряду на отримані повідомлення про правопорушення або події начальник органу (підрозділу) поліції або особа, яка виконує його обов'язки, визначає додаткові сили і засоби, які необхідно задіяти для реагування на ці повідомлення, та дає доручення оперативному черговому щодо їх направлення на місця подій.

Організація реагування нарядів поліції на правопорушення або події, які не містять ознак кримінального правопорушення.

Якщо заява чи повідомлення про адміністративне правопорушення або подію не потребує додаткової перевірки, поліцейський за допомогою планшетного пристрою доповнює первинну інформацію в системі ІППВ відомостями про обставини події, ужиті заходи та зазначає, що звернення розглянуто на місці або відомості про подію не підтвердилися.

У разі наявності заявника або свідків адміністративного правопорушення чи події поліцейські здійснюють їх опитування, вносять відомості про абонентський номер телефону заявника та адресу електронної пошти, а також зручний для нього спосіб отримання відповіді про результати розгляду заяви чи повідомлення (поштою, електронною поштою).

У разі відсутності технічної можливості внести зазначені відомості до системи ІПНП поліцейський викладає необхідну інформацію в рапорті, який надає оперативному черговому підрозділу поліції, на території обслуговування котрого відбулася подія.

Відповідальний по ТВП (начальник СРПП) або оперативний черговий роздруковує зі системи ІПНП необхідні відомості про подію, додає до них рапорт наряду, який виїжджав на місце події, та матеріали перевірки (за наявності), після чого доповідає матеріали керівнику ТВП.

Відомості про результати розгляду заяви чи повідомлення про адміністративне правопорушення або подію вносяться уповноваженою посадовою особою до системи ІПНП, а відповіді надаються заявникам у зазначений заявниками спосіб.

Відповідно до Наказу МВС України «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні» від 07.07.2017 р. № 575, основним завданням взаємодії слідчих підрозділів органів Національної поліції України з іншими структурними підрозділами апарату центрального органу управління поліцією, міжрегіональними територіальними органами Національної поліції та їх територіальними (відокремленими) підрозділами, територіальними органами поліції та їх територіальними (відокремленими) підрозділами (далі – органи та підрозділи поліції) є запобігання кримінальним правопорушенням, їх виявлення та розслідування, притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, які їх учинили, відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди, відновлення порушених прав та інтересів фізичних і юридичних осіб.

Взаємодія органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами поліції відбувається на засадах Конституції України, Кримінального кодексу (далі – КК) України, Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України, Закону України «Про Національну поліцію», інших актів законодавства України з питань організації взаємодії між органами та підрозділами поліції в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні.

Основними принципами взаємодії є:

- 1) швидке, повне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень;
- 2) самостійність слідчого в процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється;
- 3) оптимальне використання наявних можливостей органів досудового розслідування та оперативних підрозділів Національної поліції України у запобіганні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень;
- 4) дотримання загальних засад кримінального провадження;
- 5) забезпечення нерозголошення даних досудового розслідування.

Про надходження до органу, підрозділу поліції заяви або повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення уповноважений працівник чергової частини зобов'язаний негайно доповісти керівникові органу досудового розслідування, який визначає слідчого, що здійснюватиме досудове розслідування, а також поінформувати керівника органу, підрозділу поліції.

Слідчий невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) та розпочати розслідування.

Начальники ГУНП, їх територіальних (відокремлених) підрозділів є відповідальними за організацію своєчасного направлення на місце події слідчо-оперативної групи (далі – СОГ) у повному складі, інших працівників органу, підрозділу поліції залежно від обставин та характеру вчиненого кримінального правопорушення та доставляння за потреби до місця події спеціалістів інших органів.

Після надходження до органу, підрозділу поліції інформації про вчинення кримінального правопорушення та внесення інформації до ЄРДР під керівництвом начальника органу, підрозділу поліції здійснюється комплекс першочергових заходів та невідкладних слідчих (розшукових) дій, зокрема за дорученням слідчого,

спрямованих на встановлення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, та з'ясування всіх обставин події.

Першочергові заходи та невідкладні слідчі (розшукові) дії можуть передбачати:

- проведення огляду місця події;
- переслідування і затримання правопорушників за слідами або вказаними потерпілими й очевидцями напрямками переміщення правопорушника або за результатами роботи службового собаки, організацію загороджувальних заходів, зокрема в місцях можливо перебування чи появи правопорушників;
- проведення розшукових заходів у місцях перебування осіб, схильних до вчинення правопорушень (також збуту викраденого майна);
- виявлення свідків та очевидців події, опитування (у разі внесення відомостей в ЄРДР – допит) з цією метою осіб, які проживають або працюють поблизу місця вчиненого діяння, а також осіб, які могли перебувати на можливих шляхах руху правопорушника до та від місця події;
- установа базових станцій операторів мобільного (рухомого) зв'язку, що обслуговують територію, на якій знаходиться місце вчинення злочину, та можливих напрямів руху особи, яка його вчинила, а також інших місць з урахуванням обставин кримінального правопорушення;
- проведення поквартирного чи подвірного обходу для збирання відомостей про подію, обстеження місцевості в районі вчинення кримінального правопорушення, виявлення загублених, викинутих правопорушником знарядь учиненого діяння, інших предметів, отримання додаткової інформації про подію та осіб, які вчинили кримінальне правопорушення;
- орієнтування особового складу органів та підрозділів поліції на території обслуговування, на якій учинено кримінальне правопорушення, та суміжних територіях, а також (за потреби) представників громадськості про характер, час, місце і спосіб учинення кримінального правопорушення, кількість осіб, які його вчинили, їхню зовнішність, прикмети викраденого та про інші відомості, що мають значення для встановлення правопорушників та їх розшуку;

- використання можливостей баз (банків) даних єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України та інших інформаційних ресурсів, а також засобів масової інформації;
- перевірку осіб за базами (банками) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, та іншими інформаційними ресурсами, передбаченими статтями 26, 27 Закону України «Про Національну поліцію»;
- інші визначені законодавством заходи та дії, необхідні для встановлення події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила.

У разі якщо в результаті проведених першочергових заходів і невідкладних слідчих (розшукових) дій не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, керівник органу, підрозділу поліції організовує і забезпечує подальшу роботу з розкриття цього кримінального правопорушення.

СОГ створюються при чергових частинах органів та підрозділів поліції. Склад цих груп формується з числа працівників поліції відповідно до графіка чергування, затвердженого керівником органу, підрозділу поліції та погодженого з керівником органу до судового розслідування.

До складу СОГ включаються слідчий (старший СОГ), працівник оперативного підрозділу, інспектор-криміналіст (технік-криміналіст), а також (за потреби) кінолог зі службовим собакою.

Завданням СОГ є виявлення, фіксація, вилучення та пакування слідів кримінального правопорушення, речових доказів, установлення свідків та потерпілих, з'ясування обставин кримінального правопорушення, що мають значення для всебічного, повного і неупередженого їх дослідження та встановлення осіб, які його вчинили.

Після прибуття на місце події члени СОГ з'ясовують обставини вчинення кримінального правопорушення, установлюють свідків, прикмети осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, та ймовірні шляхи їхнього руху. У разі необхідності вживають заходів для переслідування транспортних засобів, якими заволоділи особи, що вчинили кримінальне правопорушення, або тих, що використовувалися при його вчиненні. Беруть участь у розшуку та затриманні осіб, які підозрюються в учиненні цих кримінальних правопорушень.

Слідчий на місці події:

1) керує діями інших членів СОГ та відповідає за якість проведення огляду місця події; разом з іншими членами СОГ, залученими спеціалістами, запрошеними потерпілими, свідками та іншими учасниками кримінального провадження в установленому КПК України порядку фіксує відомості щодо обставин учинення кримінального правопорушення; вилучає речі і документи, які мають значення для кримінального провадження, та речі, вилучені з обігу, зокрема матеріальні об'єкти, придатні для з'ясування обставин, що підлягають доказуванню, забезпечує в установленому порядку їх належне зберігання задля подальшого направлення для проведення судової експертизи; має право заборонити будь-якій особі перебувати на місці огляду або залишати його до закінчення огляду та вчиняти будь-які дії, що заважають проведенню огляду;

2) за наявності підстав інформує уповноваженого працівника чергової частини про залучення додаткових сил і засобів для фіксування всіх обставин учиненого кримінального правопорушення;

3) за потреби після початку кримінального провадження допитує про обставини вчиненого кримінального правопорушення заявника, потерпілого, свідків та інших учасників кримінального провадження; надає письмові доручення працівникам оперативних підрозділів про проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні.

Працівник оперативного підрозділу на місці події:

1) здійснює поквартирний чи подвірний обхід з метою виявлення свідків учиненого кримінального правопорушення, збору відомостей, що можуть бути використані як докази;

2) установлює: час, місце й обставини вчинення кримінального правопорушення; кількість осіб, які його вчинили, їхні прикмети; наявність у них зброї, транспортних засобів, слідів на одязі чи тілі, які могли залишитися через опір потерпілих або під час подолання перешкод; індивідуальні ознаки викрадених речей; напрямок руху осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, інші відомості, необхідні для їх встановлення; використовує наявні джерела оперативної інформації з метою розкриття кримінального правопорушення;

3) негайно інформує слідчого про одержані дані щодо обставин учинення кримінального правопорушення та осіб, які його

вчинили, для їх подальшої фіксації шляхом проведення слідчих (розшукових) дій або негласних слідчих (розшукових) дій;

4) виконує письмові доручення слідчого про проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Під час їх виконання користується повноваженнями слідчого.

Інспектор-криміналіст (технік-криміналіст) на місці події:

1) надає консультації слідчому з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок;

2) з використанням спеціальних знань та навичок, науково-технічних засобів і спеціального обладнання проводить вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складає плани і схеми, виготовляє графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей;

3) виявляє, фіксує, здійснює вилучення та пакування матеріальних об'єктів, які несуть на собі слідову інформацію вчиненого правопорушення;

4) проводить експрес-аналіз за зовнішніми характеристиками вилучених об'єктів (без надання письмового висновку), звертає увагу слідчого на фактичні дані, що мають значення для розслідування обставин кримінального правопорушення;

5) відповідає за якісну фіксацію всієї слідової інформації, повноту відображених про це даних у протоколі огляду та схемі (плані) до нього.

Поліцейський офіцер громади (ДОП) на місці події:

1) до прибуття СОГ забезпечує охорону місця події, збереження слідів учиненого кримінального правопорушення та в разі необхідності організовує надання невідкладної медичної допомоги потерпілим особам;

2) з'ясовує обставини вчиненого кримінального правопорушення, установлює свідків, очевидців події, прикмети правопорушників, збирає інші відомості, що можуть бути використані як докази;

3) інформує уповноваженого працівника чергової частини органу, підрозділу поліції про обставини вчинення кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили, для вжиття невідкладних заходів щодо їх затримання;

4) з прибуттям СОГ негайно інформує слідчого про одержані дані щодо обставин учинення кримінального правопорушення та

осіб, які його вчинили, для їх подальшої фіксації шляхом проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій.

Кінолог на місці події:

1) за узгодженням зі слідчим визначає межі огляду місця події та порядок його проведення з метою виявлення слідів і предметів, які мають значення для застосування службового собаки, на основі наявної інформації визначає доцільність його застосування;

2) уживає заходів для розшуку та затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, шляхом застосування службового собаки по запахових слідах, речах і предметах, залишених на місці події, а також з метою пошуку слідів і предметів, які мають значення для розкриття і розслідування кримінального правопорушення;

3) бере участь у блокуванні місця вчинення кримінального правопорушення, його огляді, виявленні, фіксації, вилученні та зберіганні предметів і слідів, які можуть бути використані для розшуку особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, зі застосуванням службового собаки;

4) позначає місця виявлення на шляху слідування службового собаки предметів і речей, які можуть бути використані для пошуку особи, що вчинила кримінальне правопорушення, зі застосуванням службового собаки;

5) доводить до відома керівника СОГ інформацію про можливе походження запахосіїв (слідів, предметів), виявлених на місці події, та їх використання для розкриття і розслідування кримінального правопорушення;

6) використовуючи отриману інформацію, застосовує службового собаку для розшуку особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, за її запаховими слідами;

7) обстежує з допомогою службового собаки прилеглу до місця події територію та можливі місця укриття особи, яка вчинила кримінальне правопорушення (горища і підвали прилеглих будівель, які не є житлом чи іншим володінням особи, незамкнені сховища, лісопаркові зони, кар'єри тощо);

8) разом з іншими працівниками поліції бере участь у переслідуванні та затриманні осіб, які підозрюються у вчиненні крими-

нального правопорушення, застосовує при цьому службового собаку;

9) за відсутності можливостей застосування службового собаки або в разі втрати ним сліду діє за вказівкою керівника СОГ.

У разі вчинення особливо тяжких злочинів, а також кримінальних правопорушень, які викликають значний суспільний резонанс, керівник органу, підрозділу поліції (за його відсутності – особа, що виконує його обов'язки) зобов'язаний особисто виїхати на місце пригоди, забезпечити проведення огляду місця події СОГ, організувати належну взаємодію між працівниками поліції при проведенні першочергових заходів та невідкладних слідчих (розшукових) дій, забезпечити залучення додаткових сил і засобів, надання іншої необхідної допомоги членам СОГ для встановлення події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила.

Залучення спеціалізованої пересувної лабораторії та працівників Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України до огляду місця події за окремими видами вчинених кримінальних правопорушень здійснюється відповідно до вимог Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події, затвердженої Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 3 листопада 2015 року № 1339, зареєстрованої у Міністерстві юстиції України 6 листопада 2015 року за № 1392/27837.

Спільний Наказ МВС України, МОЗ України, Генеральної прокуратури України № 807/1193/279 від 29 вересня 2017 року «Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини» затверджує **Порядок взаємодії** між органами та підрозділами Національної поліції, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини,

Порядок визначає механізм взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції, закладами охорони здоров'я та

органами прокуратури України під час перевірки обставин смерті людини.

Порядок дій уповноважених працівників органів та підрозділів Національної поліції.

Уповноважені працівники органів та підрозділів Національної поліції:

- здійснюють реєстрацію в журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, форма якого наведена у додатку 2 до Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, затвердженої Наказом МВС від 6 листопада 2015 року № 1377, зареєстрованої у Міністерстві юстиції України 1 грудня 2015 року за № 1498/27943, повідомлень про факт смерті людини, у тому числі повідомлень, що надійшли від закладів охорони здоров'я;

- виїжджають негайно при надходженні повідомлення про факт смерті людини за місцем її проживання без ознак насильницької смерті або підозри на таку відповідно до пункту 3 розділу II цього Порядку на місце події разом з лікарем, а у випадках, передбачених Наказом № 545, – з фельдшером та за потреби – з іншими спеціалістами;

- за результатами огляду трупа, після з'ясування обставин смерті та за відсутності ознак насильницької смерті чи підозри на таку складають висновок щодо ненасильницької смерті людини за місцем проживання (далі – Висновок), форма якого наведена у додатку до цього Порядку, до якого додаються фотознімки трупа та місця його виявлення.

У разі надходження повідомлення про факт насильницької смерті людини чи підозри на таку або встановлення таких фактів під час огляду трупа (частини трупа) людини, що померла раптово або за нез'ясованих обставин, а також трупа невстановленої особи на місце події виїжджають слідчо-оперативна група, працівники Експертної служби МВС та судово-медичний експерт або лікар, якщо вчасно неможливо залучити судово-медичного експерта, та за необхідності – інші спеціалісти.

Про факт насильницької смерті людини невідкладно повідомляється прокурор. У таких випадках слідчий, прокурор проводять огляд місця події та трупа в порядку, передбаченому статтями 237, 238 Кримінального процесуального кодексу України, з обов'язковим застосуванням фотозйомки (за потреби – відеозйомки) і складанням схеми (плану, креслення) оглянутого місця.

Відомості, які містяться в повідомленнях про факти насильницької смерті людини, підозри на таку, підлягають унесенню до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Обов'язково направляють для проведення судово-медичної експертизи трупи (частини трупів) людей:

- з ознаками насильницької смерті або підозри на таку смерть;
- смерть яких настала раптово або за нез'ясованих обставин;
- смерть яких настала поза місцем їхнього проживання;
- особу яких не встановлено.

Транспортування трупа людини з ознаками насильницької смерті чи підозри на таку до бюро судово-медичних експертиз здійснюється в установленому законодавством порядку обов'язково в супроводі працівника поліції.

У випадку смерті у закладі охорони здоров'я організація доставки трупа до моргу покладається на керівника цього закладу.

Висновок в обов'язковому порядку погоджується з керівниками слідчого підрозділу та іншого структурного підрозділу Національної поліції України, в якому працює посадова особа, котра його склала, та затверджується керівником територіального органу поліції у строк не пізніше семи днів з дати надходження повідомлення про смерть людини після перевірки якості та повноти складання висновку. В разі виявлення недоліків висновок повертається посадовій особі, яка його склала, для їх усунення та в установленому цим пунктом порядку подання для повторного погодження і затвердження.

Погоджені та затвержені висновки зберігаються в підрозділі, визначеному керівником територіального органу Національної поліції України.

2.3. Правова основа взаємодії поліцейського офіцера громади (дільничного офіцера поліції) та державної прикордонної служби

Відповідно до законів України «Про державний кордон України», «Про Державну прикордонну службу України», «Про Національну поліцію», «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону», постанов Кабінету Міністрів України від 27.07.1998 р. № 1147 «Про прикордонний режим», від 03.08.1998 р. № 1199 «Про контрольовані прикордонні райони», від 18.01.1999 р. № 48 «Про затвердження Порядку здійснення координації діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань додержання режимів на державному кордоні», «Положення про Міністерство внутрішніх справ України»; було видано Наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України та Міністерства внутрішніх справ України від 04.08.2017 р. № 689 Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії дільничних інспекторів прикордонної служби Державної прикордонної служби України та дільничних офіцерів поліції Національної поліції України.

В Інструкції визначається порядок організації та підтримання взаємодії дільничних інспекторів прикордонної служби Державної прикордонної служби України та поліцейських офіцерів громади (ДОП) в системі НП України під час виконання завдань з охорони державного кордону і громадського порядку в межах контрольованих прикордонних районів.

Форми взаємодії прикордонників (ДПС) та поліцейських офіцерів громади (дільничних офіцерів поліції).

Форми взаємодії ДПС і ПОГ (ДОП):

- обмін інформацією про стан оперативної обстановки, інформування щодо виявлення або отримання інформації про здійснення правопорушень у секторі відповідальності та поліцейській дільниці обслуговування;
- спільний контроль за дотриманням громадянами України, іноземцями й особами без громадянства, а також біженцями, осо-

бами, які потребують додаткового захисту, вимог законодавства України;

- проведення спільних заходів на імовірних напрямках руху або в місцях появи потенційних порушників законодавства України;

- проведення спільних заходів з правового виховання місцевого населення та профілактики порушень законодавства України;

- проведення спільних навчань з питань виявлення та затримання порушників законодавства України з охорони державного кордону та підтримання (забезпечення) публічної безпеки і порядку;

- проведення спільних нарад ДПС і ПОГ (ДОП) з питань протидії протиправній діяльності на державному кордоні в межах секторів відповідальності та поліцейських дільниць обслуговування;

- спільна координація діяльності громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону (далі – громадське формування), розташованих у контрольованому прикордонному районі; надання пропозицій щодо створення нових громадських формувань та їх належного матеріально-технічного забезпечення.

Обмін інформацією про стан оперативної обстановки у секторі відповідальності та поліцейській дільниці обслуговування між ДПС і ПОГ (ДОП) здійснюється з використанням засобів електров'язку щотижня та за домовленістю шляхом особистої зустрічі, у разі отримання даних, які потребують невідкладного втручання Національної поліції України або Державної прикордонної служби України, – негайно.

Облік та результати реалізації інформації відображаються:

- у підрозділах охорони державного кордону – у рапорті про результати охорони державного кордону та здійснення прикордонного контролю зміною прикордонних нарядів відділу прикордонної служби за поточну добу;

- у територіальних (відокремлених) підрозділах поліції – в інформаційно-аналітичних справах.

Під час взаємообміну інформацією надаються дані про:

- стан оперативної обстановки у секторі відповідальності та поліцейській дільниці обслуговування;
- порушення та спроби незаконного перетинання державного кордону, інші правопорушення, віднесені до компетенції Державної прикордонної служби України;
- інші правопорушення у секторі відповідальності, виявлені ДПС, але які не віднесені до компетенції Державної прикордонної служби України;
- осіб, які перебувають на профілактичному обліку або стосовно яких проводиться комплекс пошукових заходів у зв'язку з їх розшуком;
- виявлення (затримання) нелегальних мігрантів у контрольованих прикордонних районах;
- осіб, які мають у володінні та користуванні зброю;
- виявлення і появу у секторі відповідальності та поліцейській дільниці обслуговування осіб, причетних до протиправної діяльності;
- осіб, причетних до виготовлення, зберігання та розповсюдження в контрольованих прикордонних районах, а також переміщення через державний кордон наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;
- тактику дій порушників законодавства України з охорони державного кордону, їхні характерні ознаки, місця (пункти) їх первинної появи та укриття, імовірні маршрути руху;
- виявлення фактів порушень збереження природних ресурсів, правил додержання промислової та іншої діяльності, охорони довкілля;
- виникнення конфліктних і надзвичайних ситуацій.

ДПС повинен негайно інформувати ПОГ (ДОП) про виявлення або отримання даних про:

- учинення кримінального правопорушення чи підготовку до нього;
- прибуття в населений пункт на постійне проживання осіб, які відбули покарання в місцях позбавлення волі;
- виявлення трупів людей у секторі відповідальності та поліцейській дільниці обслуговування;

- звернення громадян з питань, які потребують термінового вирішення Національною поліцією України;

- затримання нелегальних мігрантів і осіб, які займаються протиправною діяльністю на кордоні;

- виникнення конфліктних і надзвичайних ситуацій.

ПОГ (ДОП) зобов'язані негайно інформувати ДПС у разі виявлення або отримання даних про:

- осіб, щодо яких є інформація про їх намір незаконно перетнути державний кордон чи порушити його режим;

- осіб, які надають допомогу в незаконному перетинанні державного кордону;

- осіб без громадянства, іноземців – вихідців з країн-постачальників нелегальних мігрантів;

- пошук або переслідування осіб, які можуть незаконно перетнути державний кордон;

- підготовку до незаконного перетинання державного кордону або незаконне переміщення через нього товарів, вантажів, зброї, боєприпасів, наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;

- осіб, які надають іноземцям і особам без громадянства житло, транспортні засоби та сприяють у наданні інших послуг;

- вчинення кримінальних правопорушень на поліцейській дільниці обслуговування;

- втечу з-під варти затриманих, заарештованих і підсудних осіб під час їх переміщення в межах контрольованого прикордонного району;

- терористичні акти, вчинені на поліцейській дільниці обслуговування, або підготовку до них;

- затримання іноземців і осіб без громадянства, зокрема біженців і осіб, яким надано притулок в Україні, які порушили правила перебування, проживання на території України та переміщення в її межах;

- затримання самохідних і несамохідних суден та інших плавзасобів за порушення прикордонного режиму;

- виявлення фактів (отримання інформації) про порушення збереження природних ресурсів, правил додержання промислової та іншої діяльності, охорони довкілля;

- виникнення конфліктних і надзвичайних ситуацій.

Контроль за дотриманням громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, зокрема біженцями й особами, яким надано притулок в Україні, вимог законодавства України з охорони державного кордону та підтримання (забезпечення) публічної безпеки і порядку, а також проведення спільних заходів на імовірних напрямках руху або в місцях появи потенційних порушників здійснюється у секторі відповідальності та поліцейській дільниці обслуговування шляхом спільного:

- відпрацювання залізничних станцій, автовокзалів, портів, пристаней, причалів, пунктів базування самохідних і несамохідних суден, населених пунктів і місцевості;
- обходу й огляду ділянок місцевості, місць можливого перебування та переховування правопорушників;
- затримання виявлених порушників законодавства України з охорони державного кордону та підтримання (забезпечення) публічної безпеки і порядку, оформлення відповідних документів.

Графік спільних заходів складається щомісяця під час уточнення взаємодії та затверджується начальниками відділу прикордонної служби і територіального (відокремленого) підрозділу поліції.

За результатами спільних заходів ДПС і ПОГ (ДОП) складають рапорти, що зберігаються у відповідній справі.

Отриману інформацію, яка одночасно належить до компетенції Державної прикордонної служби України і Національної поліції України, ДПС і ПОГ (ДОП) перевіряють (реалізують) спільно. *До таких заходів можуть також залучатися члени громадських формувань.*

Рішення щодо проведення спільної перевірки або реалізації інформації приймають начальник відділу прикордонної служби спільно з начальником територіального (відокремленого) підрозділу поліції.

Спільні заходи з правового виховання місцевого населення та профілактики правопорушень здійснюються ДПС і ПОГ (ДОП) шляхом:

- проведення серед населення роз'яснювальної роботи, направленої на формування у свідомості людей правової культури, негативного ставлення до суспільно небезпечних явищ;

– виступів і опублікування відповідних матеріалів у засобах масової інформації;

– профілактичних бесід з категоріями осіб – потенційними порушниками законодавства України з охорони державного кордону та підтримання (забезпечення) публічної безпеки і порядку.

З метою удосконалення взаємодії ДПС і ПОГ (ДОП) прикордонними загонами спільно з територіальними органами Національної поліції України раз на рік під час проведення заходів з організації оперативно-службової діяльності на наступний період на ділянках відділів прикордонної служби проводяться спільні практичні навчання на місцевості.

За рішенням начальників прикордонних загонів та територіальних органів Національної поліції України спільні навчання можуть проводитися на ділянках окремих відділів прикордонної служби у період коригування охорони державного кордону на певний період.

Спільні плани проведення навчань розробляються територіальними (відокремленими) підрозділами поліції та відділами прикордонної служби і затверджуються начальниками територіальних органів Національної поліції України прикордонних областей та відповідними начальниками прикордонних загонів.

З метою узагальнення результатів службової діяльності, визначення (уточнення) завдань взаємодії проводяться спільні наради ДПС і ПОГ (ДОП) не менше ніж раз на півроку в підрозділах охорони державного кордону або територіальних (відокремлених) підрозділах поліції. Задля вирішення питань взаємодії до підрозділів охорони державного кордону для участі у службових нарадах ДПС запрошуються ПОГ (ДОП), а ДПС – до проведення службових нарад ПОГ (ДОП) у територіальних (відокремлених) підрозділах поліції з питань, що належать до їхньої компетенції.

За результатами службових нарад складаються протоколи.

Організація взаємодії.

Основною метою організації взаємодії є узгодження за часом, місцем та способами службової діяльності ДПС і ПОГ (ДОП) щодо запобігання та припинення порушень громадянами України, іноземцями, особами без громадянства, зокрема біженцями й особами, яким надано притулок в Україні, законодавства України

з охорони державного кордону та підтримання (забезпечення) публічної безпеки і порядку в межах контрольованих прикордонних районів, залучення до охорони громадського порядку і державного кордону громадськості, правове виховання місцевого населення.

Порядок і результати взаємодії ДПС і ПОГ (ДОП) розглядаються окремим питанням під час організації взаємодії прикордонних загонів та територіальних органів Національної поліції України у прикордонних областях на черговий період організації оперативно-службової діяльності раз на рік.

Уточнення порядку взаємодії між ДПС і ПОГ (ДОП) здійснюють начальники відділу прикордонної служби і територіального (відокремленого) підрозділу поліції щомісяця на спільній нараді за їх участю, а в разі потреби – за рішенням керівників.

У разі розташування на ділянці відповідальності одного територіального (відокремленого) підрозділу поліції двох і більше відділів прикордонної служби уточнення порядку взаємодії здійснюються усіма начальниками відділів прикордонної служби одночасно за спільним узгодженням сторін.

Під час організації взаємодії ДПС із ПОГ (ДОП) визначаються (уточнюються):

- імовірні напрями (райони) руху порушників законодавства України з охорони державного кордону;
- порядок взаємообміну інформацією про оперативну обстановку;
- порядок і способи зв'язку, зокрема під час загострення обстановки;
- порядок дій під час пошуку, виявлення та затримання порушників законодавства України з охорони державного кордону та підтримання (забезпечення) публічної безпеки і порядку, виникнення надзвичайних ситуацій тощо;
- місця, райони, маршрути, порядок і періодичність проведення спільних заходів з контролю за прикордонним режимом;
- порядок та періодичність проведення спільних заходів з виявлення і затримання порушників законодавства України з охорони державного кордону та підтримання (забезпечення) публічної безпеки і порядку;

- проведення спільних заходів з правового виховання місцевого населення та профілактики правопорушень;
- порядок підготовки та використання громадських формувань;
- сигнали взаємодії;
- періодичність та методи проведення спільних навчань;
- періодичність, місця проведення спільних нарад і склад їх учасників.

Результати організації (уточнення) взаємодії обліковуються:

- у прикордонних загонах – в окремій справі;
- у підрозділах охорони державного кордону – у додатку «Результати уточнення взаємодії» календарного плану оперативно-службової діяльності;
- у територіальних (відокремлених) підрозділах поліції – в окремій справі;
- у ДІПС – у робочому зошиті, у ПОГ (ДОП) – у контрольно-наглядовій справі на поліцейську дільницю.

3. ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ОФІЦЕРА ГРОМАДИ (ДІЛЬНИЧНОГО ОФІЦЕРА ПОЛІЦІЇ)

3.1. Нормативно-правове визначення домашнього насильства та його видів

Міжнародно-правові й національні акти щодо запобігання та протидії домашньому насильству:

- Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р.;
- Конвенція Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р.;
- Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18.12.1979 р.;
- Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 р.;
- Декларація ООН про викорінювання насилля щодо жінок від 20.12.1993 р.;
- Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25.10.2007 р.;
- Європейська конвенція про здійснення прав дітей від 25.01.1996 р.;
- Конституція України від 26.06.1996 р.;
- Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р.;
- Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р.;
- Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 р.;
- Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р.;

- Сімейний Кодекс України від 10.01.2002 р.;
- Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р.;
- Цивільний процесуальний кодекс України від 16.01.2003 р.;
- Кримінально-процесуальний кодекс України від 19.11.2012 р.;
- Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005 р.;
- Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 06.12.2017 р.;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 р. № 654 «Про затвердження Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 р. № 655 «Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 р. № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2019 р. № 234 «Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 824 «Про затвердження типових положень про денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, та спеціалізовану службу первинного соціально-психологічного консультування осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі»;

– Наказ МВС України від 28.07.2017 р. № 650 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції»;

– Наказ МВС України від 19.12.2017 р. № 1044 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України»;

– Наказ МВС України від 01.08.2018 р. № 654 «Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника»;

– Наказ МВС України від 16.02.2018 р. № 111 «Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного реагування в органах (підрозділах) Національної поліції України»;

– Наказ МВС України від 08.02.2019 р. № 100 «Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події»;

– Наказ МВС України від 25.02.2019 р. № 124 «Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України»;

– Наказ Мінсоцполітики, МВС України від 13.03.2019 р. № 369/180 «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства».

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», під домашнім насильством розуміють діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь.

Законодавство України у сфері протидії домашньому насильству закріплює чотири форми такого насильства: **фізичне, сексуальне, психологічне, економічне.**

Фізичне насильство – це форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, завдання побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру.

Прояви фізичного насильства:

- синці, забиті місця, наявність частково залікованих попередніх травм, сліди укусів тощо;
- перешкоджання вільному пересуванню;
- примус вживати алкогольні або наркотичні речовини чи речовини, що погіршують здоров'я або можуть призвести до смерті людини;
- створення ситуацій, що несуть ризик чи загрозу життю та здоров'ю;
- погрожування зброєю чи іншими предметами, що можуть завдати фізичної шкоди.

Сексуальне насильство – форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканності особи, зокрема вчинені стосовно дитини або в її присутності.

Прояви сексуального насильства:

- зґвалтування, у тому числі «зґвалтування у шлюбі»;
- примушування до небажаних статевих стосунків;
- торкання до інтимних частин тіла без згоди особи;
- примушування спостерігати за статевим актом між іншими людьми (у тому числі дивитися порнопродукцію);
- примушування до статевого акту з третьою особою.

Окрім цього, до сексуального насильства належить інцест – сексуальні відносини між близькими родичами: батьком і донькою, матір'ю і сином, братом і сестрою тощо.

Надзвичайно небезпечним проявом сексуального насильства є дії сексуального характеру стосовно дитини: розбещення дитини; демонстрація дитині (підлітку) статевих органів (ексгібіціонізм); демонстрація акту онанізму; втягування дитини у зайняття дитячою проституцією або дитячою порнографією тощо.

Психологічне насильство – форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, зокрема щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи.

Прояви психологічного насильства:

- ігнорування почуттів особи;
- образа переконань, що мають цінність для особи, її віросповідання, національної, расової належності або походження; соціального статусу;
- переслідування, залякування;
- погрози вбити чи скалічити (у тому числі дітей);
- підбурювання до самогубства;
- примус до протизаконних дій;
- погрози відібрати дітей;
- приниження особистості;
- постійна критика та насмішки;
- безпідставні звинувачення та формування почуття провини;
- обмеження у самореалізації, навчанні, роботі;
- обмеження у контактах із близькими та друзями, у виборі кола спілкування;
- примушування спостерігати за насильством над іншими людьми чи тваринами тощо.

Психологічне насильство часто спричиняє депресії, нервові розлади, загострення хронічних захворювань і навіть призводить до самогубства. Психологічне насильство в сім'ї супроводжує всі інші види насильства.

Економічне насильство – форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна,

коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру.

Прояви економічного насильства:

- позбавлення матеріальних ресурсів для належного фізичного та психологічного добробуту;
- повна звітність за витрачені гроші («все до копійки»), відбирання всіх зароблених грошей;
- заборона працювати члену сім'ї всупереч його бажанню та працездатності;
- примушування члена сім'ї виконувати тяжку, непосильну роботу;
- пошкодження, псування особистого майна;
- примушування до жебрацтва тощо.

Одним із найпоширеніших проявів економічного насильства в Україні є вигнання з дому (квартири), що переважно застосовується до жінок та дітей.

Дія законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству незалежно від факту спільного проживання поширюється на таких осіб, як:

- 1) подружжя;
- 2) колишнє подружжя;
- 3) наречені;
- 4) мати (батько) або діти одного з подружжя (колишнього подружжя) та інший з подружжя (колишнього подружжя);
- 5) особи, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у шлюбі між собою, їхні батьки та діти;
- 6) особи, які мають спільну дитину (дітей);
- 7) батьки (мати, батько) і дитина (діти);
- 8) дід (баба) та онук (онука);
- 9) прадід (прабаба) та правнук (правнучка);
- 10) вітчим (мачуха) та пасинок (падчерка);
- 11) рідні брати і сестри;
- 12) інші родичі: дядько (тітка) та племінник (племінниця), двоюрідні брати і сестри, двоюрідний дід (баба) та двоюрідний онук (онука);

13) діти подружжя, колишнього подружжя, наречених, осіб, котрі мають спільну дитину (дітей), які не є спільними або всиновленими;

14) опікуни, піклувальники, їхні діти та особи, які перебувають (перебували) під опікою, піклуванням;

15) прийомні батьки, батьки-вихователі, патронатні вихователі, їхні діти та прийомні діти, діти-вихованці, діти, які проживають (проживали) в сім'ї патронатного вихователя.

Дія законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству поширюється також **на інших родичів, інших осіб, які пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, за умови спільного проживання**, а також на суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

3.2. Діяльність уповноважених підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству

Повноваження Національної поліції України:

1) виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них;

2) прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, зокрема розгляд повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, вжиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спільно з Національною поліцією України;

3) інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;

4) винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників;

5) взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством;

6) здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії;

7) анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством;

8) взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, відповідно до статті 15 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»;

9) звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Уповноважені підрозділи органів Національної поліції України здійснюють повноваження у сфері запобігання та протидії домашньому насильству з урахуванням міжнародних стандартів реагування правоохоронних органів на випадки домашнього насильства та оцінки ризиків.

Поліцейські можуть проникати до житла особи **без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках**, пов'язаних із припиненням вчинюваного акту домашнього насильства, у разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров'я постраждалої особи.

Спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству і порядок їх застосування.

До спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству належать:

1) терміновий заборонний припис стосовно кривдника;

- 2) обмежувальний припис стосовно кривдника;
- 3) взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи;
- 4) направлення кривдника на проходження програми для кривдників.

Терміновий заборонний припис стосовно кривдника і взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи застосовується уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України.

ТЕРМІНОВИЙ ЗАБОРОННИЙ ПРИПИС СТОСОВНО КРИВДНИКА

(Наказ МВС України від 01.08.2018 р. № 654 «Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України»).

Терміновий заборонний припис стосовно кривдника – спеціальний захід протидії домашньому насильству, що вживається уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України як реагування на факт домашнього насильства та спрямований на **негайне припинення** домашнього насильства, усунення небезпеки для життя і здоров'я постраждалих осіб та недопущення продовження чи повторного вчинення такого насильства.

Терміновий заборонний припис може містити такі заходи:

- 1) зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи;
- 2) заборону на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи;
- 3) заборону в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою.

Терміновий заборонний припис не може містити заходів, передбачених пунктами 1 і 2 частини другої статті 25 Закону, якщо кривдником є особа, яка на день винесення припису **не досягла вісімнадцятирічного віку** та має спільне місце проживання (перебування) з постраждалою особою.

Під час вирішення питання про винесення термінового заборонного припису пріоритет надається безпеці постраждалої особи. Зазначена вимога поширюється також на місце спільного проживання (перебування) постраждалої особи та кривдника незалежно від їхніх майнових прав на відповідне житлове приміщення.

Кривдник, стосовно якого винесено припис, згідно з котрим він повинен залишити місце спільного проживання (перебування) з постраждалою особою, **зобов'язаний** повідомити про місце свого тимчасового перебування уповноважений підрозділ поліції за місцем учинення домашнього насильства.

Повідомлення кривдника до уповноваженого підрозділу поліції про місце свого тимчасового перебування фіксується в журналі реєстрації повідомлень про місце тимчасового перебування кривдника, якому винесено терміновий заборонний припис стосовно кривдника.

Працівники уповноваженого підрозділу органів Національної поліції України можуть у встановленому законом порядку застосувати поліцейські заходи примусу для виселення з житлового приміщення кривдника, якщо терміновий заборонний припис передбачає зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи, а кривдник відмовляється добровільно його покинути.

Терміновий заборонний припис вноситься за заявою постраждалої особи, а також за власною ініціативою працівником уповноваженого підрозділу органів Національної поліції України за результатами **оцінки ризиків строком до 10 діб**.

Якщо домашнє насильство вчинено кількома особами, працівник уповноваженого підрозділу поліції вносить припис стосовно кожного кривдника окремо.

Якщо від домашнього насильства постраждало декілька осіб, працівник уповноваженого підрозділу поліції вносить припис кривднику щодо кожної постраждалої особи.

Терміновий заборонний припис складається в одному примірнику з утворенням двох копій через самокопіювальний папір. Оригінал припису вручається кривднику під підпис, перша копія – постраждалій особі або її представнику, друга копія залишається у працівника уповноваженого підрозділу поліції.

При винесенні припису працівник уповноваженого підрозділу поліції отримує пояснення від кривдника, постраждалої особи (її представника), свідка (свідків) (у разі наявності).

Припис підписується працівником уповноваженого підрозділу поліції, який його виніс, постраждалою особою (її представником) і кривдником власноруч на оригіналі та кожній з копій.

У разі відмови кривдника підписати припис працівник уповноваженого підрозділу поліції у рядку «Кривдник від підпису відмовився в присутності» ставить власний підпис та пропонує підписати постраждалій особі (її представникові) та свідку (свідкам) (у разі наявності).

Усі реквізити припису заповнюються державною мовою, розбірливим почерком, чорнилом чорного або синього кольору.

У разі якщо особа, щодо якої виноситься припис, не володіє українською мовою, припис складається за участю перекладача.

Не допускаються закреслення чи виправлення відомостей, що заносяться до припису, а також унесення додаткових записів після того, як припис підписано постраждалою особою (її представником), свідком (свідками) (за наявності) та кривдником.

У разі допущення порушень при оформленні припису його заповнений бланк вважається зіпсованим.

Дія термінового заборонного припису припиняється в разі застосування до кривдника судом адміністративного стягнення у виді адміністративного арешту або обрання щодо нього запобіжного заходу у виді тримання під вартою у кримінальному провадженні.

Особа, стосовно якої винесено терміновий заборонний припис, може оскаржити його до суду в загальному порядку, передбаченому для оскарження рішень, дій або бездіяльності працівників уповноважених підрозділів органів Національної поліції України.

Контроль за додержанням вимог щодо ведення журналу видачі бланків термінових заборонних приписів стосовно кривдника,

журналу обліку термінових заборонних приписів стосовно кривдника, журналу реєстрації повідомлень про місце тимчасового перебування кривдника, якому винесено терміновий заборонний припис стосовно кривдника, покладається на заступника начальника уповноваженого підрозділу поліції, визначеного відповідальним за здійснення такого контролю згідно з наказом керівника цього підрозділу.

Контроль за дотриманням працівниками уповноважених підрозділів поліції чинного законодавства України під час застосування спеціального заходу протидії домашньому насильству шляхом винесення припису покладається на керівників територіальних (відокремлених) підрозділів територіальних органів поліції.

ОЦІНКА РИЗИКІВ

(Наказ Мінсоцполітики, МВС України від 13.03.2019 р. № 369/180 «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства»)

Оцінка ризиків – оцінювання вірогідності продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті постраждалої особи.

Оцінка ризиків проводиться за факторами небезпеки/ризиків щодо вчинення домашнього насильства, передбачених у формі оцінки ризиків учинення домашнього насильства, шляхом спілкування/бесіди з постраждалою від такого насильства особою або її представником, з'ясування обставин конфлікту та виявлення чинників і умов, які створюють або можуть створювати небезпеку для цієї особи.

За результатами заповнення форми оцінки ризиків учинення домашнього насильства поліцейський уповноваженого підрозділу

поліції визначає рівень небезпеки, який враховується під час винесення термінового заборонного припису стосовно кривдника, вжиття інших заходів для припинення такого насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення, надання допомоги постраждалим особам.

Фактори небезпеки/ризиків щодо вчинення домашнього насильства визначаються за результатами оцінки дій кривдника, які свідчать про ймовірність настання летальних наслідків у разі вчинення домашнього насильства, і представлені у формі оцінки ризиків учинення домашнього насильства у вигляді питань, на які відповідає поліцейський уповноваженого підрозділу поліції за результатами спілкування з постраждалою особою, та загальної оцінки ситуації вчинення домашнього насильства з метою виявлення вірогідності продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті такої особи.

У разі виявлення будь-яких інших чинників/обставин за результатами оцінки ситуації, які можуть вплинути на рівень небезпеки (ризиків) вчинення домашнього насильства, поліцейський уповноваженого підрозділу поліції у позиції «Зауваження поліцейського уповноваженого підрозділу поліції щодо будь-яких інших чинників/обставин, які підвищують/знижують рівень загрози життю та здоров'ю постраждалої особи» форми оцінки ризиків вчинення домашнього насильства робить запис про наявність таких чинників/обставин, їхні можливі наслідки та надає інші зауваження щодо них.

З огляду на те, що кожна окрема ситуація може мати унікальні чинники/обставини, які впливають на рівень небезпеки та ризик летального випадку, пов'язаного з насильством, не передбачені формою оцінки ризиків учинення домашнього насильства, поліцейський уповноваженого підрозділу поліції на власний розсуд може оцінити рівень небезпеки як високий, якщо він/вона вважає, що постраждала особа перебуває в потенційно небезпечній ситуації, яка може спричинити смерть особи або інші тяжкі наслідки.

Про наявність та можливі наслідки дії таких чинників/обставин поліцейський уповноваженого підрозділу поліції

робить запис у відповідній позиції форми оцінки ризиків вчинення домашнього насильства.

Дві відповіді «Так» на запитання за №№ 1–6 та на будь-яку кількість запитань за №№ 7–27 форми оцінки ризиків учинення домашнього насильства, а також якщо поліцейський уповноваженого підрозділу поліції вважає, що постраждала особа перебуває в ситуації, яка може спричинити її смерть або інші тяжкі наслідки, оцінюються як **високий рівень небезпеки**.

Відповідь «Так» на одне запитання за №№ 1–6 та на щонайменше сім і більше запитань за №№ 7–27 або жодної відповіді на запитання за №№ 1–6, але не менше чотирнадцяти позитивних відповідей на запитання за №№ 7–27 форми оцінки ризиків учинення домашнього насильства оцінюються як **середній рівень небезпеки**.

Відповідь «Так» на одне запитання за №№ 1 – 6 та на не більше ніж шість запитань за №№ 7-27 або не більше тринадцяти позитивних відповідей на запитання за №№ 7-27 форми оцінки ризиків вчинення домашнього насильства оцінюються як **низький рівень небезпеки**.

Якщо на всі запитання отримано відповіді «Без відповіді / Невідомо», поліцейський уповноваженого підрозділу поліції на свій розсуд може оцінити ситуацію як таку, що має **високий рівень небезпеки**.

Залежно від визначеного рівня небезпеки, яка загрожує постраждалій особі, поліцейський уповноваженого підрозділу поліції приймає рішення щодо необхідності винесення термінового заборонного припису стосовно кривдника та застосування заходів, передбачених частиною другою статті 25 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Якщо рівень небезпеки оцінюється як низький або середній, а інші чинники/обставини, що можуть вплинути на рівень небезпеки, відсутні, терміновий заборонний припис стосовно кривдника вноситься на розсуд поліцейського уповноваженого підрозділу поліції.

У разі високого рівня небезпеки поліцейський уповноваженого підрозділу поліції **обов'язково** вносить терміновий заборонний припис стосовно кривдника.

Якщо поліцейський уповноваженого підрозділу поліції вважає, що постраждала особа потребує медичної, соціальної, психологічної, правової чи іншої допомоги, він інформує у встановленому законодавством порядку про це відповідний уповноважений орган (установу) у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

У разі наявності декількох постраждалих осіб форма оцінки ризиків учинення домашнього насильства заповнюється щодо кожної постраждалої особи окремо.

Усі реквізити форми оцінки ризиків вчинення домашнього насильства поліцейський уповноваженого підрозділу поліції заповнює державною мовою, розбірливим почерком, чорнилом чорного або синього кольору.

Після проведення оцінки ризиків поліцейський уповноваженого підрозділу поліції долучає форму оцінки ризиків вчинення домашнього насильства до матеріалів, зібраних за фактом такого насильства.

3.3. Взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи

Наказ МВС України від 25.02.2019 р. № 124 «Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України».

Профілактичний облік – це здійснення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України організаційно-практичних заходів щодо контролю за поведінкою кривдника з метою недопущення повторного вчинення домашнього насильства, за дотриманням ним тимчасових обмежень його прав та виконанням обов'язків, покладених на нього у зв'язку із вчиненням домашнього насильства.

Ще одним спеціальним заходом щодо протидії домашньому насильству, який застосовується уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України, є взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи.

Уповноважений підрозділ поліції бере на профілактичний облік кривдника з моменту виявлення факту вчинення ним домашнього насильства на встановлений законодавством строк і проводить з ним профілактичну роботу.

Профілактичний облік осіб, що вчинили домашнє насильство, які не досягли вісімнадцятирічного віку, здійснюється працівниками підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України.

Підставами для поставлення кривдника на профілактичний облік є:

1. Складений адміністративний протокол про адміністративне правопорушення, передбачене статтею 173-2 КУпАП.
2. Терміновий заборонний припис стосовно кривдника, винесений працівником уповноваженого підрозділу поліції.
3. Отримання уповноваженим підрозділом поліції в установленому законом порядку інформації про видачу судом обмежувального припису кривднику.
4. Рішення суду про накладення адміністративного стягнення за адміністративне правопорушення, передбачене статтею 173-2 КУпАП.
5. Відкриття кримінального провадження стосовно кривдника у зв'язку з учиненням ним домашнього насильства чи насильства за ознакою статі.
6. Повідомлення установи виконання покарань про звільнення від відбування покарання кривдника, засудженого за вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі.

Працівники, уповноважені на здійснення заходів із запобігання та протидії домашньому насильству, протягом доби формують матеріали за фактами вчинення домашнього насильства та інформують про це керівника уповноваженого підрозділу поліції для поставлення кривдника на профілактичний облік із наданням копій таких матеріалів.

Рішення про поставлення кривдника на профілактичний облік приймає керівник територіального (відокремленого) уповноваженого підрозділу поліції за результатами розгляду матеріалів, які є підставою для поставлення кривдника на профілактичний облік.

Працівник уповноваженого підрозділу поліції, відповідальний за організацію роботи з особами, які перебувають на профілактичному обліку, вносить відомості про кривдника до **журналу** реєстрації осіб, які перебувають на профілактичному обліку за вчинення домашнього насильства, що ведеться в електронному вигляді, а в разі відсутності такої можливості – у друкованому вигляді.

Відомості про взяття кривдника на профілактичний облік **протягом доби** вносяться до інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України» працівником уповноваженого підрозділу поліції, відповідальним за організацію роботи з особами, які перебувають на профілактичному обліку.

Строки ведення профілактичного обліку кривдників встановлюються:

- відповідно до строків застосування заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього обов'язків, передбачених обмежувальним приписом стосовно кривдника, а в разі продовження припису – на встановлений судом строк;

- упродовж одного року з дня виявлення останнього факту вчинення домашнього насильства у разі, якщо обмежувальний припис стосовно кривдника судом не виносився;

- упродовж одного року з дня накладення судом адміністративного стягнення за вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі;

- до набрання законної сили вироком суду у кримінальному провадженні, відкритому стосовно кривдника у зв'язку з учиненням ним домашнього насильства чи насильства за ознакою статі;

- до погашення або зняття судимості за кримінальне правопорушення, пов'язане з учиненням домашнього насильства.

Строк зберігання відомостей про кривдника, який перебуває на профілактичному обліку, становить **три роки** з дня зняття його з такого обліку, після чого відомості про нього та постраждалу особу автоматично знеособлюються.

У разі зміни кривдником місця проживання/перебування уповноважений підрозділ поліції, на території обслуговування якого перебуває на профілактичному обліку особа, котра вчинила домашнє насильство, інформує уповноважений підрозділ поліції, на території обслуговування якого проживатиме кривдник, із зазначенням його місця проживання/перебування.

Уповноважений підрозділ поліції, на території обслуговування якого вирішив проживати кривдник, після підтвердження факту прибуття особи, котра вчинила домашнє насильство, за цією адресою **протягом трьох діб** інформує про це уповноважений підрозділ поліції, на території обслуговування якого перебуває на профілактичному обліку кривдник, та вносить відповідні корективи до системи ПНП.

Забороняється зняття з профілактичного обліку кривдника, який змінив місце проживання/перебування, без отримання підтвердження з відповідного уповноваженого підрозділу поліції про узяття кривдника на такий облік за новим місцем проживання/перебування.

Підставами для зняття кривдника з профілактичного обліку є:

- відсутність повторних випадків учинення кривдником домашнього насильства впродовж одного року з дня зняття на профілактичний облік;
- закінчення строку дії обмежувального припису стосовно кривдника;
- закриття справи про адміністративне правопорушення стосовно кривдника;
- закриття кримінального провадження за відсутністю в діянні складу кримінального правопорушення, розпочатого у зв'язку з учиненням кривдником домашнього насильства чи насильства за ознакою статі;
- погашення або зняття судимості за кримінальне правопорушення, пов'язане з учиненням домашнього насильства;
- набрання законної сили виправдувальним вироком суду, вироком суду щодо призначення покарання у виді позбавлення волі за кримінальне правопорушення, пов'язане з учиненням домашнього насильства;
- рішення суду про оголошення особи померлою чи визнання безвісно відсутньою або отримання свідоцтва про її смерть.

Контроль за організацією роботи щодо взяття на профілактичний облік кривдника, проведення з ним профілактичної роботи та зняття з такого обліку здійснюється керівником уповноваженого підрозділу поліції.

Такі спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству, як обмежувальний припис стосовно кривдника та направлення кривдника на проходження програми для кривдників, застосовуються судом.

ОБМЕЖУВАЛЬНИЙ ПРИПИС СТОСОВНО КРИВДНИКА

Право звернутися до суду зі заявою про видачу обмежувального припису стосовно кривдника мають:

- 1) постраждала особа або її представник;
- 2) у разі вчинення домашнього насильства стосовно дитини – батьки або інші законні представники дитини, родичі дитини (баба, дід, повнолітній брат, сестра), мачуха або вітчим дитини, а також орган опіки та піклування;
- 3) у разі вчинення домашнього насильства стосовно недієздатної особи – опікун, орган опіки та піклування.

Обмежувальним приписом визначаються один чи декілька таких заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього обов'язків:

- 1) заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою;
- 2) усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи;
- 3) обмеження спілкування з постраждалою дитиною;
- 4) заборона наблизитися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою;
- 5) заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, не відомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею;

б) заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб.

Рішення про видачу обмежувального припису або про відмову у видачі обмежувального припису приймається на підставі оцінки ризиків.

Рішення суду про видачу обмежувального припису підлягає негайному виконанню, а його оскарження не зупиняє його виконання.

Обмежувальний припис не може містити заходів, що обмежують право проживання чи перебування кривдника у місці своєї постійного проживання (перебування), якщо кривдником є особа, яка не досягла вісімнадцятирічного віку на день видачі такого припису.

**Обмежувальний припис видається на строк
від 1 до 6 місяців.**

**За заявою осіб на підставі оцінки ризиків
обмежувальний припис може бути продовжений
судом
на строк не більше 6 місяців після закінчення
строку, встановленого судовим рішенням.**

Про видачу обмежувального припису кривднику суддя не пізніше наступного дня з дня ухвалення рішення повідомляє уповноважені підрозділи органів Національної поліції України за місцем проживання (перебування) постраждалої особи для взяття кривдника на профілактичний облік, а також районні, районні у містах Києві і Севастополі державні адміністрації та виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад за місцем проживання (перебування) постраждалої особи.

Справа про видачу обмежувального припису розглядається судом за участю заявника та заінтересованих осіб. У разі якщо участь заявника становить загрозу подальшої дискримінації чи насильства для нього, справа може розглядатися без його участі.

Суд розглядає справу про видачу обмежувального припису не пізніше 72 годин після надходження заяви про видачу обмежувального припису до суду. Постраждала особа може вимагати від кривдника компенсації її витрат на лікування, отримання консультацій або на оренду житла, яке вона винаймає (винаймала) з метою запобігання вчиненню стосовно неї домашнього насильства, а також періодичних витрат на її утримання, утримання дітей чи інших членів сім'ї, які перебувають (перебували) на утриманні кривдника, у порядку, передбаченому законодавством.

У разі порушення кримінального провадження у зв'язку з учиненням домашнього насильства перелік заходів щодо тимчасового обмеження прав або покладення обов'язків на особу, яка підозрюється, обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, або визнана винною у його вчиненні, а також порядок застосування таких заходів визначаються Кримінальним кодексом України та Кримінальним процесуальним кодексом України.

НАПРАВЛЕННЯ КРИВДНИКА НА ПРОХОДЖЕННЯ ПРОГРАМИ ДЛЯ КРИВДНИКІВ

Стаття 39-1. Направлення на проходження програми для особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі, Кодексу України про адміністративні правопорушення.

У разі вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі суд під час вирішення питання про накладення стягнення за адміністративне правопорушення має право одночасно вирішити питання про направлення особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі, на проходження програми для таких осіб, передбаченої Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» чи Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

Програма для кривдника – комплекс заходів, що формується на основі результатів оцінки ризиків та спрямований на зміну насильницької поведінки кривдника, вироблення у нього нової, неагресивної психологічної моделі поведінки у приватних стосунках, відповідального ставлення до своїх вчинків та їх наслідків, зокрема до виховання дітей, на викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків.

Суб'єктами, відповідальними за виконання програм для кривдників, є місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування.

Суб'єкт, відповідальний за виконання програм для кривдників, організовує та забезпечує проходження кривдниками таких програм.

Виконання програм для кривдників стосовно дітей-кривдників здійснюється з урахуванням вікових та психологічних особливостей дітей.

З метою запобігання повторному вчиненню домашнього насильства та забезпечення виконання програми для кривдника дитину-кривдника може бути тимчасово влаштовано до родичів, у сім'ю патронатного вихователя або до установи для дітей незалежно від форми власності та підпорядкування, в яких створені належні умови для проживання, виховання, навчання та реабілітації дитини відповідно до її потреб.

Виконання програм для кривдників забезпечують фахівці, які пройшли відповідне навчання.

Кривдника може бути направлено судом на проходження програми для кривдників на строк від трьох місяців до одного року у випадках, передбачених законодавством.

Кривдник повинен мати можливість відвідувати програму для кривдників за власною ініціативою на добровільній основі.

У разі неявки кривдника для проходження програми для кривдників або ухилення від проходження програми без поважних причин суб'єкти, відповідальні за виконання програм для кривдників, надають протягом трьох робочих днів письмове повідомлення про це уповноваженому підрозділу органів Національної поліції України задля вжиття заходів.

Притягнення кривдника до відповідальності за непроходження програми для кривдників не звільняє його від обов'язку пройти таку програму.

У разі притягнення кривдника, зокрема дитини-кривдника, до кримінальної відповідальності судом на нього може бути покладено обов'язок пройти пробацийну програму відповідно до пункту 4 частини другої статті 76 Кримінального кодексу України.

ЗАХИСТ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

ОБМЕЖУВАЛЬНИЙ ПРИПИС

ВИДАЄТЬСЯ СУДОМ

протягом 72 години
після надходження заяви

СТРОКОМ ВІД 1 ДО 6 МІСЯЦІВ

додатково може бути продовжений
на строк не більше ніж на 6 місяців

**ЗАЯВА
ДО СУДУ**

- найменування суду, до якого подається заява
- ім'я (ПІБ) заявника (а також ім'я (ПІБ) дитини або недієздатної особи, якщо заява подається в їхніх інтересах), контактні дані
- ім'я (ПІБ) кривдника, його місце проживання чи перебування, номер телефону та адреса електронної пошти, якщо такі відомі
- обставини, що свідчать про необхідність видачі судом обмежувального припису, та докази, що їх підтверджують (за наявності)

**ДО ЯКОГО
СУДУ**

- за місцем проживання (перебування)
- за місцезнаходженням закладу підтримки постраждалих осіб у разі перебування у такому закладі

**СУДОВІ
ВИТРАТИ**

- без сплати судового збору
- за необхідності надається безоплатна вторинна правова допомога, у тому числі представництво інтересів у суді

[0 800 213 103]

МІНІСТЕРСТВО
ЮСТИЦІЇ

Відповідальність за вчинення домашнього насильства

Вчинення домашнього насильства може тягнути за собою адміністративну, цивільно-правову та кримінальну відповідальність. Адміністративна відповідальність за домашнє насильство передбачена статтею 173-2 КУпАП.

Відшкодування майнової шкоди, заподіяної правопорушенням, має важливе значення для усунення наслідків злочину та поновлення порушених прав громадян. Саме тому особа, якій правопорушенням завдано майнову шкоду, має право на її відшкодування. Реалізувати це право можна шляхом пред'явлення цивільного позову в кримінальному провадженні до початку судового розгляду.

ду. Особа, яка не пред'явила цивільного позову у кримінальному провадженні, а також особа, цивільний позов якої залишено без розгляду, має право пред'явити його в порядку цивільного судочинства.

Ст. 173-2 КУпАП. Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування

Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, тобто умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, а так само невиконання термінового заборонного припису особою, стосовно якої він винесений, або неповідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про місце свого тимчасового перебування в разі його винесення, –

тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на строк до семи діб.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, –

тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Кримінальна відповідальність за вчинення домашнього насильства передбачена ст. 126-1 КК України.

Стаття 126-1 КК України. Домашнє насильство

Домашнє насильство, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи, –

карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до двох років.

**3.4. Алгоритм реагування
поліцейського офіцера громади
в разі отримання повідомлення
про факт учинення домашнього насильства**

1. Прибувши на місце виклику, поінформувати про це чергового та зазначити цей факт у планшеті.

2. Після прибуття на місце події двері в помешкання відчинили та запросили поліцейського.

2.1. Встановлює, чи підпадає ситуація, що склалася, під кваліфікацію домашнього насильства, чи є її учасником дитина

(свідком, потерпілим), та інформує про це диспетчера (оперативного чергового).

2.2. У випадку підтвердження факту домашнього насильства:

- дотримуючись заходів особистої безпеки, вживає заходів, які передбачені законодавством, щодо негайного припинення правопорушення;

- з'ясовує стан здоров'я учасників конфлікту, за необхідності викликає швидку медичну допомогу та надає домедичну допомогу потерпілим;

- встановлює суб'єктів конфлікту, присутність при ньому дітей і те, чи є вони його учасниками;

- з'ясовує ступінь ризиків, оглядає приміщення, де відбувся конфлікт, за його результатами у разі потреби повідомляє диспетчеру (оперативному черговому) для координації дій мобільної групи чи направлення підкріплення;

- складає всі передбачені законодавством матеріали для первинного фіксування правопорушення, опитує осіб, котрі могли бути свідками події;

- проводить оцінку ризиків шляхом спілкування/бесіди з постраждалою від такого насильства особою або її представником, з'ясування обставин конфлікту та виявлення чинників і умов, які створюють або можуть створювати небезпеку для цієї особи;

- залежно від проведеної оцінки ризиків та за наявності підстав виносить кривднику терміновий заборонний припис;

- якщо вбачається склад злочину – залишається на місці події до прибуття мобільної групи або слідчо-оперативної групи;

- всі складені матеріали передає старшому мобільної групи або слідчо-оперативної групи та у разі необхідності надає належну допомогу, зокрема щодо доставляння потерпілої особи (з дитиною чи без) до установи соціальної реабілітації потерпілих осіб від домашнього насильства.

3. Після прибуття на місце події двері в помешкання не відчинили.

3.1. Повідомляє про цей факт диспетчеру (оперативному черговому) для координації дій мобільної групи.

3.2. У разі отримання достовірних відомостей про вчинення у приміщенні злочину, що загрожує життю осіб, які знаходяться

всередині, діє відповідно до ст. 38 Закону України «Про Національну поліцію» з подальшим інформуванням диспетчера (оперативного чергового).

3.3. Встановлює особу, яка викликала працівників поліції, та свідків і очевидців події.

3.4. Інформує диспетчера (оперативного чергового) про всі зміни в ситуації.

3.5. У разі потреби складає всі передбачені законодавством матеріали для первинного фіксування правопорушення, опитує осіб, які могли бути свідками події:

- проводить оцінку ризиків шляхом спілкування/бесіди з постраждалою від такого насильства особою або її представником, з'ясування обставин конфлікту та виявлення чинників і умов, які створюють або можуть створювати небезпеку для цієї особи;

- залежно від проведеної оцінки ризиків та за наявності підстав виносить кривднику терміновий заборонний припис.

3.6. Якщо вбачається склад злочину – залишається на місці події до прибуття мобільної групи або слідчо-оперативної групи у разі її направлення. Усі складені матеріали передає старшому мобільної групи та за потреби надає необхідну допомогу.

4. Після прибуття на місце події двері в помешкання відчинили, але не впускають.

4.1. Дотримуючись заходів особистої безпеки, вживає заходів щодо налагодження мовного контакту з особою, яка відчинила двері помешкання.

4.2. Повідомляє особі про обставини виїзду ПОГ за цією адресою:

- з'ясовує обставини можливої події;
- у разі відмови в дозволі зайти до приміщення переконує особу про необхідність оглянути помешкання для підтвердження або спростування факту вчинення домашнього насильства;

- у разі повторної відмови повідомляє особу про наявність законних підстав зайти до помешкання (пп. 7, п. 1, ст. 31, пп. 3 п. 1 ст. 38 Закону України «Про Національну поліцію»).

4.3. Проводить оцінку ризиків шляхом спілкування/бесіди з постраждалою від такого насильства особою або її представником, з'ясування обставин конфлікту та виявлення чинників і умов, які

створюють або можуть створювати небезпеку для цієї особи; залежно від проведеної оцінки ризиків та за наявності підстав виносить кривднику терміновий заборонний припис.

4.4. Якщо вбачається склад злочину – залишається на місці події до прибуття мобільної групи або слідчо-оперативної групи у разі її направлення. Усі складені матеріали передає старшому мобільної групи та за потреби надає належну допомогу.

УВАГА! За кожним фактом скоєння домашнього насильства поліцейський офіцер громади складає оцінку ризиків, визначає рівень небезпеки, який враховується під час винесення термінового заборонного припису стосовно кривдника.

Виїзд поліцейського офіцера громади на повідомлення про скоєння домашнього насильства

1. Першочергові заходи реагування на факт учинення домашнього насильства.

1.1. Дільничний офіцер поліції (ПОГ) в разі отримання від диспетчера (оперативного чергового) інформації про правопорушення, пов'язане з домашнім насильством, зокрема стосовно дітей або за їх участі, після прибуття на місце події:

- дотримуючись заходів особистої безпеки, за потреби вживає заходів, які передбачені законодавством, щодо негайного припинення правопорушення;

- установлює суб'єктів конфлікту (правопорушника, потерпілого) та за необхідності розводить конфлікуючих по різних кімнатах;

- втихомирює учасників конфлікту та повторно з'ясовує стан здоров'я (в разі потреби надає домедичну допомогу та/або викликає швидку медичну допомогу), уточнює обставини вчинення правопорушення.

2. Документування факту вчинення домашнього насильства та заходи реагування.

2.1. Якщо дільничним офіцером поліції (ПОГ) встановлено, що стосовно потерпілої особи вчинено домашнє насильство (некримінального характеру), тобто діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь:

- роз'яснює особі порядок розгляду її звернення;
- приймає заяву;
- інформує потерпілу особу про загальні служби підтримки постраждалих осіб, до яких належать заклади, які також надають допомогу постраждалим особам (див. п. 4 ст. 6 Закону), їхні адреси, телефони, графіки роботи;
- якщо потерпіла особа виявила бажання негайно звернутися до таких служб або центрів (з дитиною чи окремо) – викликає мобільну групу чи екіпаж патрульної поліції або сам доставляє її до вказаних установ. У разі відсутності на місці події екіпажу поліцейський інформує диспетчера (оперативного чергового) про таку необхідність;
- документує факт правопорушення (опитує учасників конфлікту та свідків);
- проводить оцінку ризиків;
- залежно від проведеної оцінки ризиків та за наявності підстав виносить кривднику терміновий заборонний припис;
- реєструє у відділі поліції матеріал в установленому порядку;
- вживає заходів відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі»;

- за наявності підстав складає щодо кривдника адміністративний протокол за статтею 173-2 КУпАП;

- доставляє особу (за потреби), яка вчинила домашнє насильство, до суду для розгляду справи про адміністративне правопорушення.

У подальшому здійснює контроль та профілактичні заходи за місцем проживання кривдника.

2.2. Прибувши на місце події вчинення домашнього насильства, дільничний офіцер поліції (ПОГ):

- забезпечує повне та всебічне вивчення інформації, збір необхідних матеріалів:

- опитує ймовірних свідків конфлікту (присутніх, сусідів тощо) з метою з'ясування обставин події для підтвердження або спростування факту вчинення домашнього насильства або встановлення ознак кримінального правопорушення та здійснює інші заходи з цією метою;

- проводить оцінку ризиків шляхом спілкування/бесіди з постраждалою від такого насильства особою або її представником, з'ясування обставин конфлікту та виявлення чинників і умов, які створюють або можуть створювати небезпеку для цієї особи;

- залежно від проведеної оцінки ризиків та за наявності підстав виносить кривднику терміновий заборонний припис;

- якщо вбачається склад злочину – залишається на місці події до прибуття мобільної групи або слідчо-оперативної групи у разі її направлення;

- усі складені матеріали передає старшому мобільної групи та за необхідності надає належну допомогу;

- за нагальної потреби у присутності соціального працівника чи одного з батьків (не кривдника) проводить або залучає працівника ювенальної превенції для опитування дитини на предмет обставини події, при цьому використовуючи всі заходи та дії з метою ненанесення психологічної травми, тощо;

- за наявності ознак кримінального правопорушення інформує диспетчера (оперативного чергового) та викликає слідчо-оперативну групу;

- у разі присутності СОГ та за потреби слідчий приймає рішення про виклик на місце події експерта-криміналіста, вирішує

питання щодо внесення відомостей за фактом події до ЄРДР та видачі направлення потерпілому на проходження судово-медичного обстеження та роз'яснення порядку його проходження;

– у разі встановлення потреби термінового вилучення дитини зі сім'ї, де батьки чи особи, що їх замінюють, жорстоко поводяться з нею, негайно інформує службу у справах дітей задля негайного прибуття на місце події відповідного працівника;

– за нагальної потреби з метою оперативного реагування на жорстоке поводження з дитиною дільничний офіцер поліції (ПОГ) через диспетчера (оперативного чергового) викликає представника ювенальної превенції до місця події та надає йому повну та всебічну допомогу, зокрема щодо подальшого влаштування дитини;

– ***у разі якщо виклик надійшов від сторонньої особи (сусідів, родичів тощо), а мешканці заперечують наявність правопорушень:***

1) повинен переконатися наочно про відсутність факту вчинення домашнього насильства та зафіксувати зазначене шляхом опитування всіх мешканців помешкання та прийняти від них пояснення;

2) за можливості має встановити особу, яка викликала поліцію, з'ясувати всі обставини та відповідним чином зафіксувати;

3) проводить оцінку ризиків шляхом спілкування/бесіди з постраждалою від такого насильства особою або її представником, з'ясування обставин конфлікту та виявлення чинників і умов, які створюють або можуть створювати небезпеку для цієї особи;

4) залежно від проведеної оцінки ризиків та за наявності підстав вносить кривднику терміновий заборонний припис;

5) за наявності складу злочину залишається на місці події до прибуття мобільної групи або слідчо-оперативної групи у разі її направлення;

6) усі складені матеріали передає старшому мобільної групи та за необхідності надає належну допомогу;

7) зібрані на місці виклику матеріали про факт домашнього насильства повинен доповісти керівництву, зареєструвати в установленому порядку для подальшого прийняття рішення згідно зі законами України «Про звернення громадян», «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та «Про Національну поліцію»

та іншими нормативно-правовими актами України, зокрема відомчими;

8) якщо зібрані відомості не містять ознак кримінального правопорушення, то в матеріали потрібно внести відповідний запис.

За всіма встановленими фактами вчинення домашнього насильства підрозділи дільничних офіцерів поліції (ПОГ) та ювенальної превенції у найкоротший термін, але не пізніше ніж протягом доби (а в разі необхідності та якщо учасником або свідком вказаного насильства є дитина – негайно) інформують структурний підрозділ місцевої державної адміністрації, відповідальний за реалізацію державної політики щодо попередження домашнього насильства, та служби у справах дітей.

Заходи особистої безпеки в разі виклику на повідомлення про вчинення домашнього насильства

Алгоритм дій дільничного офіцера поліції (ПОГ) після прибуття до будівлі або помешкання:

1. Доповідає диспетчеру (оперативному черговому) про прибуття на місце пригоди.

2. Проводить збір наявної інформації на місці пригоди (сусіди, перехожі, свідки тощо) стосовно суб'єктів конфлікту (кількість мешканців квартири, стосунки між жильцями, присутність у помешканні дітей, наявність зареєстрованої зброї, тварин тощо).

3. За необхідності викликає екіпаж патрульної поліції або ГРПП.

Дії поліцейського офіцера громади при вході до приміщення та безпосередньо в ньому (квартирі):

1. При вході у приміщення особливу увагу слід звертати на місця можливого переховування правопорушника (підвал, горище, глухі кути тощо).

2. У разі використання ліфта завжди слід підніматися на один-два поверхи вище або нижче, ніж той поверх, на який здійснюється виклик.

3. Не ставати навпроти дверей та не затримуватись у дверному отворі.

4. Не поспішати входити до приміщення (квартири), звернути увагу на ознаки можливої загрози (рухи, звуки, силует, контраст, відблиск та інше).

5. Установити суб'єктів конфлікту (правопорушника, потерпілого) та за потреби розвести конфлікуючих по різних кімнатах.

6. Не проводити опитування учасників подій у небезпечних місцях (кухня, підвал, горище тощо).

7. Не повертатися спиною до неперевірених кімнат та не допускати неконтрольованого переміщення суб'єктів по приміщенні (квартирі).

УВАГА!

У разі виявлення в приміщенні озброєних осіб поліцейський блокує можливі шляхи виходу з будівлі (квартири) правопорушників, викликає допомогу та постійно інформує чергового про ситуацію.

4. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КУпАП У ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ОФІЦЕРА ГРОМАДИ

4.1. Повноваження поліцейського офіцера громади в провадженнях у справах про адміністративні правопорушення

Поняття та юридичний склад адміністративного правопорушення.

Повноваження поліцейського офіцера громади, як і будь-якого іншого поліцейського, у сфері протидії адміністративним правопорушенням визначаються загальними завданнями Національної поліції та обсягом повноважень, регламентованих Законом України «Про Національну поліцію» та Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Відповідно до ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), **адміністративним правопорушенням (проступком)** визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Свою чергою, доречно наголосити, що **адміністративна відповідальність** – це вид юридичної відповідальності, до якої притягується особа, котра вчинила адміністративний проступок, відповідальність за який передбачена Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Юридичний склад адміністративного правопорушення охоплює чотири структурні елементи:

- 1) об'єкт;
- 2) об'єктивну сторону;
- 3) суб'єкт;
- 4) суб'єктивну сторону.

Саме за наявності всіх чотирьох елементів адміністративного правопорушення певне діяння можна кваліфікувати як адміністративний проступок. Відсутність будь-якого структурного елементу свідчить про відсутність складу правопорушення, що, своєю чергою, вказує на відсутність протиправної складової та унеможливорює притягнення до адміністративної відповідальності.

Об'єкт – це суспільні відносини, врегульовані нормами адміністративного права, яким завдано шкоди адміністративним правопорушенням. Інакше кажучи, це те, на що спрямовано адміністративне правопорушення. Іноді достатньо просто визначити об'єкт адміністративного правопорушення, звернувши увагу на той факт, у якій главі КУпАП воно знаходиться, а точніше, на назву глави. Приміром, таке правопорушення, як дрібне хуліганство (ст. 173 КУпАП), міститься у главі 14 «Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок та громадську безпеку», тому й об'єктом цього правопорушення буде саме громадський порядок і громадська безпека.

Об'єктивна сторона – це сукупність зовнішніх ознак правопорушення. До ознак об'єктивної сторони правопорушення належать:

– ***протиправне діяння (дія чи бездіяльність)***. Будь-яке порушення пов'язано (в більшості випадків) із активними діями правопорушника. Розпивання алкогольних напоїв у заборонених законом місцях вимагає фіксації факту такого розпивання з боку правопорушника. Бувають правопорушення, які вчиняються шляхом бездіяльності. Наприклад, невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей, є проявом такої протиправної бездіяльності;

– ***настання шкідливих наслідків*** (характерно для так званих матеріальних складів). Не всі правопорушення призводять до

настання матеріальних шкідливих наслідків, але в разі їх наявності на це треба обов'язково звертати увагу і фіксувати у відповідних процесуальних документах;

– **причинно-наслідковий зв'язок між діянням і наслідками.** Необхідно довести, що саме протиправне діяння призвело до конкретних шкідливих наслідків;

– **час, місце, спосіб та засоби (предмет) вчинення правопорушення.**

Суб'єкт – це особа, яка вчинила правопорушення і підлягає адміністративній відповідальності. Суб'єктом може бути юридична особа та фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку на момент учинення правопорушення.

Суб'єкти адміністративного правопорушення поділяються на дві групи: *загальні* та *спеціальні*. Загальний суб'єкт правопорушення – фізична осудна особа, яка досягла 16 років. Спеціальний суб'єкт адміністративного правопорушення характеризується особливою ознакою або спеціальним статусом. Наприклад, до спеціальних суб'єктів належать працівники торгівлі (в разі продажу алкогольних напоїв неповнолітнім особам), іноземці (в разі порушення правил перебування на території України), власники зброї (в разі порушення строків перереєстрації зброї) тощо.

Особливості відповідальності осіб віком від 16 до 18 років.

По-перше: поліцейський не має права накладати адміністративні стягнення на таких осіб. Справи щодо адміністративних правопорушень, які вчинені неповнолітніми, розглядаються виключно судом (стаття 221 КУпАП).

По-друге: до осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються заходи впливу, передбачені статтею 24-1 КУпАП. Такими заходами є: 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; 2) попередження; 3) догана або сувора догана; 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їхньою згодою, а також окремим громадянам на їх прохання. Такі заходи впливу застосовуються виключно судом.

У разі вчинення особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років адміністративних правопорушень, передбачених статтями 44, 51, 121–127, 130, 139, частиною другою статті 156, статтями 173, 174, 185, 190–195 КУпАП, вони підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах.

Певні особливості має адміністративна відповідальність ***військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів*** (ст. 15 КУпАП). До них віднесено посадових осіб Національної поліції, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби та ін.

Військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також особи рядового і начальницького складів Державної кримінально-виконавчої служби України, Національної поліції, служби цивільного захисту і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами.

Але за порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних правил і норм, правил полювання, рибальства та охорони рибних запасів, митних правил, вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, порушення тиші в громадських місцях, неправомірне використання державного майна, незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, невжиття заходів щодо окремої ухвали суду, ухилення від виконання законних вимог прокурора, порушення законодавства про державну таємницю, порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію, ці особи несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах.

Військовослужбовці за вчинення військових адміністративних правопорушень несуть відповідальність, передбачену главою 13-Б КУпАП, за умови, якщо ці правопорушення не тягнуть за собою кримінальну відповідальність.

Іноземці та особи без громадянства, які перебувають на території України, підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах з громадянами України. Питання про відпові-

дальність за адміністративні правопорушення, вчинені на території України іноземцями, які згідно з чинними законами та міжнародними договорами України користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України, вирішуються дипломатичним шляхом (ст. 16 КУпАП).

Відповідно до Віденської конвенції про дипломатичні зносни від 18 квітня 1961 року, члени дипломатичного корпусу, адміністративно-технічні працівники та обслуговуючий персонал посольств мають дипломатичний імунітет. Члени дипломатичного корпусу мають дипломатичний імунітет постійно, а адміністративно-технічний та допоміжний персонал – тільки під час виконання своїх службових обов'язків. Члени дипломатичного корпусу не зобов'язані надавати пояснення як свідки.

Суб'єктивна сторона – це психічне ставлення суб'єкта до вчиненого правопорушення. Суб'єктивна сторона характеризується виною, яка проявляється у формі умислу або необережності.

Вина – це основна та обов'язкова ознака суб'єктивної сторони. Вина може мати дві форми – умисну або необережну.

Адміністративне правопорушення визнається вчиненим *умисно*, коли особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків.

Адміністративне правопорушення визнається вчиненим з *необережності*, коли особа, яка його вчинила, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своєї дії чи бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоч повинна була і могла їх передбачити.

Мотив – це усвідомлювана причина, яка спонукає особу до скоєння правопорушення.

Мета – це очікуваний результат, бажані наслідки, яких прагне досягти особа вчиненням правопорушення.

Загальні положення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Зазвичай вирізняють **основні три види компетенції поліції щодо адміністративних правопорушень:**

1. Компетенція щодо **складення протоколів** про адміністративне правопорушення (ст. 255 КУпАП).

2. Компетенція щодо **розгляду справ** про адміністративні правопорушення та **винесення постанов** (ст. 222 КУпАП).

3. Компетенція щодо забезпечення **виконання постанов** про накладення адміністративних стягнень (Розділ V КУпАП).

Так, повноваження Національної поліції щодо можливості складання протоколів про адміністративні правопорушення передбачає ст. 255 КУпАП.

Відповідно до її положень, уповноважені посадові особи органів Національної поліції мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення (частина перша статті 44, статті 44-1, 46-1, 46-2, 51, 51-2, 88-1, 89, 92, частина перша статті 106-1, стаття 106-2, частини четверта і сьома статті 121, частини четверта статті 122, статті 122-2, 122-4, 122-5, частини друга і третя статті 123, стаття 124, частина четверта статті 127, статті 127-1, 130, частина третя статті 133, стаття 135-1, стаття 136 (про порушення на автомобільному транспорті), стаття 139, частина четверта статті 140, статті 148, 151, 152, 154, 155, 155-2–156-2, 159, 160, 162–162-3, 164–164-11, 164-15, 164-16, 165-1, 165-2, 166-14–166-18, 172-4–172-9, 172-9-2, 173–173-2, 174, стаття 175-1 (за винятком порушень, учинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради), статті 176, 177, 178–181-1, 181-3–185-2, 185-4–185-9, 186, 186-1, 186-3, 186-5–187, 188-28, 188-47, 189–195-6, статті 204-1, 206-1, 212-6, 212-7, 212-8, 212-10, 212-12, 212-13, 212-14, 212-19, 212-20).

Наведений перелік охоплює понад 100 різноманітних правопорушень, на які мають повноваження реагувати поліцейські. Значна частина з таких правопорушень є правопорушеннями в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху (статті 121 – 140 КУпАП). Інші правопорушення пов'язані з охороною громадського порядку, додержанням правил благоустрою, торгівлі, дозвільної системи тощо.

Повноваження Національної поліції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення і накладення адміністративних стягнень визначені у статті 222 КУпАП.

Так, органи Національної поліції розглядають справи про такі адміністративні правопорушення: про порушення громадського

порядку, правил дорожнього руху, правил, що забезпечують безпеку руху транспорту, правил користування засобами транспорту, правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на транспорті, а також про незаконний відпуск і незаконне придбання бензину або інших паливно-мастильних матеріалів (статті 80 і 81 (в частині перевищення нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах транспортних засобів), частина перша статті 44, стаття 44-1, частина друга статті 106-1, частини перша, друга, третя, четверта і шоста статті 109, стаття 110, частина третя статті 114, частина перша статті 115, стаття 116-2, частина друга статті 117, частини перша і друга статті 119, частини перша, друга, третя, п'ята і шоста статті 121, статті 121-1, 121-2, частини перша, друга і третя статті 122, частина перша статті 123, статті 124-1–126, частини перша, друга і третя статті 127, статті 128–129, стаття 132-1, частини перша, друга та п'ята статті 133, частини третя, шоста, восьма, дев'ята, десята і одинадцята статті 133-1, частина друга статті 135, стаття 136 (за винятком порушень на автомобільному транспорті), стаття 137, частини перша, друга і третя статті 140, статті 148, 151, статті 161, 164-4, статті 175-1 (за винятком порушень, учинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради), статті 176, 177, частини перша і друга статті 178, статті 180, 181-1, частина перша статті 182, статті 183, 184, 189-2, 192, 194, 195).

Від імені органів Національної поліції розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення вправі працівники органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання, відповідно до покладених на них повноважень.

Своєю чергою, повноваження поліцейського окреслені ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію»; згідно з п. 8 зазначеної статті, поліція відповідно до покладених на неї завдань у випадках, передбачених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання.

Розділ V КУпАП присвячено порядку виконання накладених адміністративних стягнень, що відповідно містить у собі 11 глав (з 25 по 33). З цього переліку поліцейський уповноважений на вико-

нання постанов про накладення лише таких чотирьох адміністративних стягнень, як:

- попередження;
- штрафні бали;
- позбавлення права керування транспортним засобом;
- адміністративний арешт.

Порядок провадження в справах про адміністративні правопорушення органами (посадовими особами), уповноваженими розглядати справи про адміністративні правопорушення, регламентується Кодексом України про адміністративні правопорушення та іншими законами України.

Провадження у справах про адміністративні проступки – це нормативно врегульована діяльність уповноважених суб'єктів зі застосування адміністративної відповідальності за скоєний адміністративний проступок, а також попередження адміністративних правопорушень.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення являє собою систему пов'язаних між особою послідовних процесуальних дій, які прийнято називати **стадіями**:

Стадія 1. Адміністративне розслідування:

- а) порушення справи;
- б) встановлення фактичних обставин;
- в) процесуальне оформлення результатів розслідування;
- г) направлення матеріалів для розгляду за підвідомчістю.

Стадія 2. Розгляд справи:

- а) підготовка справи до розгляду і заслуховування;
- б) заслуховування справи;
- в) винесення постанови;
- г) оголошення постанови та вручення її копії.

Стадія 3. Перегляд постанови:

- а) оскарження постанови;
- б) перевірка законності постанови;
- в) винесення рішення;
- г) реалізація рішення.

Стадія 4. Виконання постанови:

- а) звернення постанови до виконання;
- б) безпосереднє виконання.

Аналіз норм адміністративного законодавства України дає змогу виокремити два види провадження у справах про адміністративні проступки:

- звичайне;
- спрощене.

Звичайне провадження здійснюється у більшості справ і детально регламентується чинним законодавством. Воно передбачає складання протоколу: визначає зміст, запобіжні заходи і порядок їх застосування; права й обов'язки учасників провадження; порядок розгляду справ; факти, обставини, що є доказами.

Спрощене провадження застосовується щодо невеликої кількості правопорушень, прямо передбачених ст. 258 КУпАП. Побуває загальне правило: протокол про адміністративне правопорушення не складається у разі вчинення правопорушень, розгляд яких віднесено до компетенції Національної поліції.

Але існує важливий виняток із цього правила: якщо особа осперить факт учинення нею адміністративного правопорушення (наприклад, заперечить свою вину або наявність події) або не погодиться з накладеним стягненням (скажімо, не погодиться зі сумою штрафу), то поліцейський зобов'язаний спочатку скласти протокол про адміністративне правопорушення та відразу на місці винести постанову у справі (ст. 284 КУпАП), крім адміністративних правопорушень у сфері забезпечення дорожнього руху (тобто за порушення Правил дорожнього руху), зокрема зафіксованих в автоматичному режимі, або порушень правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксованих у режимі фотозйомки (відеозапису).

Підставою порушення адміністративної справи і проведення розслідування є вчинення особою діяння, що містить ознаки адміністративного правопорушення (фактична підстава). Проте однієї фактичної підстави недостатньо для того, щоби проводити адміністративне розслідування. Потрібна ще формальна, процесуальна підстава. Отож документами, які є процесуальною підставою для порушення і розслідування адміністративних справ, є:

- заяви (як письмові, так і усні) свідків, потерпілих, інших громадян;
- повідомлення посадових осіб, адміністрації підприємств, установ, організацій, судово-слідчих органів;

- публікації або інформація в пресі та інших засобах масової інформації;
- повідомлення профспілкових та інших громадських організацій;
- безпосереднє виявлення правопорушення уповноваженою посадовою особою.

Доказами в справі про адміністративне правопорушення (ст. 251 КУпАП) є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність цієї особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Ці дані встановлюються протоколом про адміністративне правопорушення, поясненнями особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків, висновком експерта, речовими доказами, показниками технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, зокрема тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також робочими в автоматичному режимі або в режимі фотозйомки (відеозапису), які використовуються при нагляді за виконанням правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху та паркування транспортних засобів, актом огляду й тимчасового затримання транспортного засобу, протоколом про вилучення речей і документів, а також іншими документами.

За загальним правилом, усі справи про адміністративні правопорушення розглядаються *за місцем його вчинення* (ст. 276 КУпАП).

Справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 80, 81, 121–126, 127-1–129, частинами 1, 2, 3 і 4 ст. 130, ст. 139 (коли правопорушення вчинено водієм) КУпАП, можуть також розглядатися *за місцем обліку транспортних засобів або за місцем проживання порушників*. справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 177 і 178 цього Кодексу,

розглядаються за місцем їх вчинення або за місцем проживання порушника.

У разі розгляду справи про адміністративне правопорушення адміністративною комісією (ст. 218 КУпАП) такі справи розглядаються за місцем проживання порушника.

Справи про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, розглядаються за місцем оброблення та обліку таких правопорушень.

Строки розгляду справ про адміністративні правопорушення є доволі короткими. Це пояснюється тим, що факт учинення адміністративного правопорушення здебільшого легко встановлюється і, як правило, не потребує багато часу для розслідування і розгляду порівняно з кримінальними провадженнями. Строки розгляду справ про адміністративні правопорушення передбачені положеннями ст. 277 КУпАП та становлять: 15 діб, 7 діб, 5 діб, 3 доби, 1 добу або невідкладно (чітко не визначений строк).

Так, загальний термін розгляду справи про адміністративне правопорушення становить 15 діб (розпочинається з дня одержання компетентним органом або посадовою особою протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи). Але існують і більш скорочені строки розгляду.

Скажімо, протягом однієї доби розглядаються адміністративні правопорушення, пов'язані з: незаконним зберіганням наркотичних засобів (ст. 44), порушенням правил про валютні операції (ст. 162), дрібним хуліганством (ст. 173), поширюванням неправдивих чуток (ст. 173-1), учиненням домашнього насильства (ст. 173-2), розпиванням алкогольних напоїв у заборонених законом місцях (ст. 178), злісною непокорю законному розпорядженню або вимозі поліцейського (ст. 185), публічними закликами до невиконання вимог поліцейського (ст. 185-7) тощо.

Протягом 3 діб, наприклад, розглядаються справи щодо торгівлі з рук у невстановлених місцях (ст. 160); протягом 5 діб – справи про вчинення дрібної крадіжки (ст. 51), виготовлення, зберігання самогону та апаратів для його вироблення (ст. 176), переважна більшість справ про адміністративні правопорушення під час виборів та референдуму тощо.

Справа про адміністративне правопорушення, відповідно до частини першої статті 268 КУпАП, *розглядається в присутності особи*, яка притягується до адміністративної відповідальності.

За відсутності цієї особи справу може бути розглянуто лише у тих випадках, коли є дані про своєчасне її сповіщення про місце й час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи.

У ст. 247 КУпАП України вказані **обставини, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення**, тобто воно не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю, а саме:

1) відсутність події і складу адміністративного правопорушення: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона протиправного діяння мають відповідати ознакам статті КУпАП, яка встановлює адміністративну відповідальність за його вчинення;

2) недосягнення особою на момент вчинення адміністративного правопорушення 16-річного віку;

3) неосудність особи, яка вчинила протиправну дію чи бездіяльність.

(*Стан неосудності* – це вчинення дій з ознаками адміністративного проступку особою, яка не могла усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану);

4) вчинення дії особою в стані крайньої необхідності або необхідної оборони (ці обставини виключають адміністративну відповідальність і одночасно є обставинами, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення).

Стан крайньої необхідності (ст. 18 КУпАП) обов'язково має містити всі три ознаки:

– дії були вчинені з метою усунення небезпеки, яка загрожує державному або громадському порядку, власності, правам і свободам громадян, установленому порядку управління;

– якщо ця небезпека за заданих обставин не могла бути усунута іншими засобами;

– якщо заподіяна шкода є менш значною, ніж відвернена шкода.

Стан необхідної оборони (ст. 19 КУпАП) передбачає вчинення дій, які містять ознаки адміністративного правопорушення, але були вчинені на захист власних прав та інтересів від зовнішніх посягань. При цьому особа не має перевищувати межі необхідної оборони. Перевищенням меж необхідної оборони закон визнає явну невідповідність захисту характерові і суспільній шкідливості посягання;

5) видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення (ця підстава практично не зустрічається);

6) скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність: закони, котрі пом'якшують або скасовують відповідальність за адміністративні правопорушення, мають зворотню силу, тобто поширюються і на правопорушення, вчинені до видання цих законів;

7) закінчення на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків накладення адміністративного стягнення (ст. 38 КУпАП).

Строки притягнення до адміністративної відповідальності. Крім строків розгляду справ, встановлено і строки притягнення до адміністративної відповідальності (стаття 38 КУпАП). За своїм змістом строки притягнення до адміністративної відповідальності є ширшими та включають строки розгляду справи (ст. 277 КУпАП).

Так, положеннями ст. 38 КУпАП передбачено, що адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – не пізніше як через *два місяці* з дня його виявлення, за винятком випадків, коли розгляд справи про адміністративні правопорушення перебуває в компетенції суду (судді). Тобто для всіх адміністративних правопорушень, розгляд яких віднесено до компетенції Національної поліції (ст. 222 КУпАП), встановлено єдиний строк притягнення до адміністративної відповідальності – два місяці з дня його вчинення (або виявлення).

У разі якщо справи про адміністративні правопорушення є підвідомчі суду (ст. 221 КУпАП), адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше ніж через *три місяці* з дня

вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – не пізніше як через три місяці з дня його виявлення;

8) наявність за тим самим фактом щодо особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, постанови компетентного органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення, або не скасованої постанови про закриття справи про адміністративне правопорушення, а також повідомлення про підозру особі у кримінальному провадженні за цим фактом;

9) смерть особи, щодо якої було розпочато провадження в справі.

Звільнення від адміністративної відповідальності можливе у двох випадках: у разі передачі матеріалів про адміністративне правопорушення на розгляд громадській організації або трудовому колективу (ст. 21 КУпАП) та малозначності вчиненого правопорушення.

Поняття й види адміністративних стягнень

Адміністративні стягнення – це матеріалізований вияв адміністративної відповідальності, негативний правовий наслідок неправомірної поведінки особи, яка вчинила адміністративний проступок і повинна відповісти за свій протиправний вчинок та понести за це відповідне покарання у виді певних несприятливих заходів морального, матеріального та фізичного впливу.

Конкретні види адміністративних стягнень передбачені в статті 24 КУпАП. Вони поділяються на **основні** та **додаткові**. За вчинення адміністративних правопорушень можуть застосовуватись такі **адміністративні стягнення**:

- 1) попередження;
- 2) штраф;
- 2-1) штрафні бали;
- 3) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення;
- 4) конфіскація: предмета, який став знаряддям учинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок учинення адміністративного правопорушення;

5) позбавлення спеціального права, наданого громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання); позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;

5-1) громадські роботи;

6) виправні роботи;

6-1) суспільно корисні роботи;

7) адміністративний арешт;

8) арешт з утриманням на гауптвахті.

Наведений перелік адміністративних стягнень не є вичерпний, законами України може бути встановлено й інші, крім зазначених у ст. 24 КУпАП, види адміністративних стягнень.

За загальним правилом, у разі вчинення адміністративних правопорушень неповнолітніми у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років, до них застосовуються *заходи впливу* відповідно до статті 24-1 КУпАП:

1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого;

2) попередження;

3) догана або сувора догана;

4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їхньою згодою, а також окремим громадянам на їхнє прохання.

Але у разі вчинення неповнолітніми окремих адміністративних правопорушень, зазвичай найтяжчих (зберігання наркотиків, дрібна крадіжка, порушення правил дорожнього руху, дрібне хуліганство тощо), вони несуть відповідальність на загальних підставах.

Основні та додаткові адміністративні стягнення.

Оплатне вилучення, конфіскація предметів та позбавлення права керування транспортними засобами можуть застосовуватися як основні, так і додаткові адміністративні стягнення; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю – тільки як додаткове; інші адміністративні стягнення, зазначені в ч. 1 ст. 24 КУпАП, можуть застосовуватися тільки як основні.

За одне адміністративне правопорушення може бути накладено основне або основне і додаткове стягнення.

Попередження як захід адміністративного стягнення виноситься в письмовій формі. У передбачених законом випадках попередження фіксується іншим установленим способом.

Штраф є грошовим стягненням, що накладається на громадян, посадових та юридичних осіб за адміністративні правопорушення у випадках і розмірі, встановлених КУпАП та іншими законами України.

Штраф за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, може бути накладено на громадянина після використання ним балів, передбачених статтею 27-1 КУпАП.

Штрафні бали є стягненням, що накладається на громадян за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, установлені КУпАП.

Кожному громадянину, який має право керування транспортним засобом, щороку з початку року (з дня отримання права керування транспортним засобом) і до кінця року нараховується 150 балів.

У разі фіксації правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі від загальної кількості балів громадянина, який вчинив правопорушення, вираховується кількість штрафних балів, передбачених відповідною статтею Особливої частини КУпАП.

У разі якщо розмір стягнення у вигляді штрафних балів перевищує залишок балів громадянина, штрафні бали накладаються відповідно до залишку незалежно від розміру штрафних балів, зазначених у відповідній статті Особливої частини КУпАП.

Оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, полягає в його примусовому вилученні за рішенням суду і подальшій реалізації з передачею вирученої суми колишньому власникові з відрахуванням витрат на реалізацію вилученого предмета.

Порядок застосування оплатного вилучення і види предметів, які підлягають вилученню, встановлюються КУпАП та іншими законами України.

Конфіскація предмета, який став знаряддям учинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, полягає в примусовій безоплатній передачі цього предмета у власність держави за рішенням суду. Конфісковано може бути лише предмет, який є у приватній власності порушника, якщо інше не передбачено законами України.

Конфіскація вогнепальної зброї, інших знарядь полювання і бойових припасів не може застосовуватись до осіб, для яких полювання є основним джерелом існування.

Порядок застосування конфіскації, перелік предметів, які не підлягають конфіскації, встановлюються КУпАП та іншими законами України.

Позбавлення наданого громадяниніві права полювання застосовується на строк до трьох років за грубе або систематичне порушення порядку користування цим правом. Позбавлення права полювання не може застосовуватись до осіб, для яких полювання є основним джерелом існування.

Позбавлення наданого певному громадяниніві права керування транспортними засобами застосовується на строк до трьох років за грубе або повторне порушення порядку користування цим правом або на строк до десяти років за систематичне порушення порядку користування цим правом.

Позбавлення права керування засобами транспорту не може застосовуватись до осіб, які користуються цими засобами через інвалідність, за винятком випадків керування в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їхню увагу та швидкість реакції, а також у разі невиконання вимоги поліцейського про зупинку транспортного засобу, залишення на порушення вимог встановлених правил місця дорожньо-транспортної пригоди, учасниками якої вони є, ухилення від огляду на наявність алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю призначається судом на строк від шести місяців до одного року, незалежно від того чи передбачено воно в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КУпАП, коли

з урахуванням характеру адміністративного правопорушення, вчиненого за посадою, особи, котра вчинила адміністративне правопорушення, та інших обставин справи суд визнає за неможливе збереження за нею права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Громадські роботи полягають у виконанні особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, вид яких визначають органи місцевого самоврядування.

Громадські роботи призначаються районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею) на строк від двадцяти до шістдесяти годин і відбуваються не більш як чотири години на день.

Громадські роботи не призначаються особам, визнаним інвалідами першої або другої групи, вагітним жінкам, жінкам старше 55 років та чоловікам старше 60 років.

Виправні роботи застосовуються на строк до двох місяців з відбуванням їх за місцем постійної роботи особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, і з відрахуванням до двадцяти процентів її заробітку в дохід держави. Виправні роботи призначаються районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею).

Суспільно корисні роботи полягають у виконанні особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, оплачуваних робіт, вид яких визначає відповідний орган місцевого самоврядування.

Суспільно корисні роботи призначаються районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею) на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин і виконуються не більше восьми годин, а неповнолітніми – не більше двох годин на день. Суспільно корисні роботи не призначаються особам, визнаним інвалідами I або II групи, вагітним жінкам, жінкам старше 55 років та чоловікам старше 60 років.

Адміністративний арешт установлюється і застосовується лише у виняткових випадках за окремі види адміністративних правопорушень на строк до п'ятнадцяти діб. Адміністративний арешт призначається районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею).

Адміністративний арешт не може застосовуватись до вагітних жінок, жінок, що мають дітей віком до дванадцяти років, до осіб, які не досягли вісімнадцяти років, до інвалідів першої і другої груп.

Арешт з утриманням на гауптвахті встановлюється і застосовується лише у виняткових випадках за окремі види військових адміністративних правопорушень на строк до десяти діб. Арешт з утриманням на гауптвахті призначається районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею). Арешт з утриманням на гауптвахті не може застосовуватися до військово-службовців-жінок.

Отож маємо **11 видів** адміністративних стягнень. З цього переліку **поліція уповноважена застосовувати** лише три:

- попередження;
- штраф;
- штрафні бали.

4.2. Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення

Особливості доставлення порушника

Доставлення порушника застосовується працівником поліції з метою складення протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості скласти його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим. З цього можна зробити висновок, що у випадку застосування поліцейським скороченого провадження, відповідно до ст. 258 КУпАП (без складання протоколу про адміністративне правопорушення), доставлення особи не проводиться.

За своїм змістом доставлення особи полягає у **примусовому супроводженні особи до приміщення** з метою складання протоколу про адміністративне правопорушення.

Доставлення слід відрізнити від адміністративного затримання, що за своїм змістом полягає в обмеженні права особи на свободу переміщення тощо.

При доставленні особи до неї не застосовується фізична сила або спеціальні засоби, крім випадків, передбачених Законом України «Про Національну поліцію». На вимогу поліцейського пройти (проїхати) до відділку поліції для складання протоколу особа, що доставляється, зобов'язана погодитись та підкоритись. У разі відмови особи від застосування до неї процедури доставлення або вчинення дій, спрямованих на ухилення від доставлення, зазначені дії особи потрібно кваліфікувати як вчинення злісної непокори законному розпорядженню або вимозі поліцейського (ст. 185 КУпАП).

Порушника може бути доставлено в:

- поліцію;
- штаб громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону;
- громадський пункт з охорони громадського порядку тощо.

Доставлення порушника має бути проведено у щонайкоротший строк.

Перебування доставленої особи у штабі громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону чи громадському пункті з охорони громадського порядку, приміщенні виконавчого органу сільської, селищної ради *не може тривати більш як одну годину*, якщо не встановлено інше.

Процесуальне оформлення процедури доставлення особи полягає виключно у складенні відповідного рапорту.

Повідомлення родичів особи, адміністрації за місцем роботи та центрів надання безоплатної вторинної правової допомоги при застосуванні процедури доставлення особи не передбачено положеннями КУпАП.

Крім того, відомості стосовно осіб, які вчинили адміністративні правопорушення та яких доставлено до адміністративного будинку підрозділу поліції, *фіксуються в журналі обліку доставлених, відвідувачів та запрошених.*

Відомості стосовно осіб, які вчинили адміністративні правопорушення та яких доставлено до громадських пунктів з охорони громадського порядку, службових приміщень поліції (наприклад, до службового приміщення дільничного офіцера поліції чи до поліцейської станції поліції), *фіксуються в журналі обліку доставлених осіб, які вчинили адміністративні правопорушення.*

Характеристика заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення

Крім доставлення особи, КУпАП передбачає можливість застосування заходів забезпечення провадження (ст. 260 КУпАП).

Положення КУпАП відносять *до заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення такі:*

– адміністративне затримання особи (ст.ст. 261–263 КУпАП);

– особистий огляд (ст. 264 КУпАП);

– огляд речей (ст. 264 КУпАП);

– вилучення речей і документів (ст. 265 КУпАП);

– тимчасове вилучення посвідчення водія (ст. 265-1 КУпАП);

– тимчасове затримання транспортного засобу (ст. 265-2 КУпАП);

– відсторонення водіїв від керування транспортними засобами (ст. 266 КУпАП);

– огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції (ст. 266 КУпАП).

Застосування до особи заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення може відбуватись виключно з *метою* (ст. 260 КУпАП):

– припинення адміністративних правопорушень, коли вичепано інші заходи впливу;

– встановлення особи, що вчинила адміністративне правопорушення;

– складення протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим;

– забезпечення своєчасного і правильного розгляду справи про адміністративне правопорушення;

– забезпечення виконання постанови у справах про адміністративні правопорушення.

Як захід забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, **адміністративне затримання** *полягає в примусовому короточасному обмеженні свободи дії і пересування правопорушника*. Адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може проводитися лише органами (посадовими особами), уповноваженими на те законами України.

Адміністративне затримання може застосовуватися поліцейським не за будь-які адміністративні правопорушення, а лише за деякі з них, які перелічені в ч. 1 ст. 262 КУпАП.

Так, адміністративне затримання проводиться Національною поліцією в разі вчинення:

- дрібного хуліганства (ст. 173 КУпАП);
- насильства в сім'ї (ст. 173-2 КУпАП);
- порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій (ст. 185-1 КУпАП);
- поширення неправдивих чуток (ст. 173-1 КУпАП);
- злісної непокори законному розпорядженню чи вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а також військовослужбовця чи їх образи (ст. 185 КУпАП);
- публічних закликів до невиконання вимог поліцейського (ст. 185-7 КУпАП);
- прояву неповаги до суду (ст. 185-3 КУпАП);
- незаконного доступу до інформації в автоматизованих системах (ст. 212-6 КУпАП);
- порушення правил про валютні операції (ст. 162 КУпАП);
- порушення правил обігу наркотичних засобів або психотропних речовин (ст. 44 КУпАП);
- незаконного продажу товарів чи інших предметів;
- дрібної спекуляції (статтю виключено з КУпАП);
- торгівлі з рук у невстановлених місцях (ст. 160 КУпАП);
- розпивання спиртних напоїв у громадських місцях чи появи у громадських місцях у нетверезому виді, що ображає людську гідність і громадську мораль (ст. 178 КУпАП);
- у випадках, коли є підстави вважати, що особа займається проституцією (ст. 181-1 КУпАП);

- порушення правил дорожнього руху;
- порушення правил полювання, рибальства й охорони рибних запасів та інших порушень законодавства про охорону і використання тваринного світу (не входить до компетенції поліції);
- порушення правил перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні, транзитного проїзду територією України (не входить до компетенції поліції).

Про адміністративне затримання складається *протокол*, у якому зазначаються:

- дата і місце його складення;
- посада, прізвище, ім'я та по батькові особи, що склала протокол;
- відомості про особу затриманого;
- час і мотиви затримання.

Протокол підписується посадовою особою, яка його склала, і затриманим. У разі відмови затриманого від підписання протоколу в ньому робиться запис про це.

Адміністративне затримання, як правило, не може перевищувати *трьох годин*. Це загальна норма, а такий строк затримання називається загальним.

Осіб, які незаконно перетнули або зробили спробу незаконно перетнути державний кордон України, порушили порядок в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, або вчинили інші дії з метою порушення встановленого режиму в'їзду/виїзду, може бути затримано на строк до трьох годин для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи і з'ясування обставин правопорушення – *до трьох діб* з повідомленням про це письмово прокурора протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання.

Осіб, які порушили правила обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, може бути затримано на строк до трьох годин для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи, проведення медичного огляду, з'ясування обставин придбання вилучених наркотичних засобів і психотропних речовин та їх дослідження – *до трьох діб* з повідомленням про це письмово прокурора протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання.

Адміністративне затримання здійснюється з метою припинення адміністративного правопорушення, коли вичерпано інші заходи впливу, складення протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим та для забезпечення своєчасного і правильного розгляду справи, а також для виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення.

За потреби поміщення правопорушника до кімнати для затриманих та доставлених чергової частини органу поліції, у службовому приміщенні, куди доставлено особу, згідно зі статтею 264 КУпАП, уповноваженою на те посадовою особою однієї статі з оглядуваним і в присутності двох понятих тієї самої статі проводиться **особистий огляд і огляд речей**.

Особистий огляд може проводитись уповноваженою на те особою однієї статі з оглядуваним і в присутності двох понятих тієї ж статі.

Зазвичай особистий огляд проводиться на місці вчинення правопорушення або затримання особи, а в необхідних випадках, при доставленні затриманої особи до поліції – у приміщенні поліції.

Під час особистого огляду поліцейський у присутності понятих самостійно перевіряє вміст особистих речей особи, що оглядається, його одягу, кишень, взуття тощо. У необхідних випадках у разі підозри, що особа приховала окремі предмети всередині свого тіла (проковтнула тощо), доречно запрошувати для подальшого огляду медичних працівників.

Слід розуміти відмінність між особистим оглядом, який проводиться відповідно до КУпАП, та поверхневою перевіркою, яка проводиться відповідно до Закону України «Про Національну поліцію».

Поверхнева перевірка.

Поверхнева перевірка як превентивний поліцейський захід передбачає:

- здійснення візуального огляду особи;
- проведення по поверхні вбрання особи рукою, спеціальним приладом або засобом;

– візуальний огляд речі або транспортного засобу.

Поліцейський для здійснення поверхневої перевірки особи може зупиняти осіб та/або оглядати їх, якщо існує достатньо підстав вважати, що особа має при собі річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи чи інших осіб.

Поверхнева перевірка здійснюється поліцейським відповідної статі. У невідкладних випадках поверхневу перевірку може здійснити будь-який поліцейський лише з використанням спеціального приладу або засобу.

Отже, огляд – це захід забезпечення провадження, який застосовується щодо особи, котра вчинила адміністративне правопорушення, а поверхнева перевірка – це превентивний захід, спрямований на попередження та недопущення правопорушень.

Про особистий огляд, огляд речей складається протокол або про це робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення чи в протоколі про адміністративне затримання.

Огляд речей, ручної поклажі та інших предметів здійснюється у присутності особи, у власності (володінні) якої вони знаходяться.

Огляд речей може проводитися уповноваженими на те посадовими особами поліції у разі вчинення затриманим адміністративного правопорушення.

Про проведення особистого огляду й огляду речей може складатися окремий протокол або про це робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення чи протоколі про адміністративне затримання, де зазначаються:

– прізвища, імена та по батькові, місця проживання двох понять;

– перелік речей, що оглядаються, та предметів одягу, що знаходяться на особі на час її затримання;

– відомості щодо наявності або відсутності у затриманої особи тілесних ушкоджень.

Якщо виявлено тілесні ушкодження (синці, подряпини, різані рани тощо), потрібно зазначити, на яких саме частинах тіла вони є.

У разі якщо затриманий потребує медичної допомоги, у протоколі зазначаються час її надання, номер бригади швидкої медич-

ної допомоги, прізвище та ініціали лікаря, заклад охорони здоров'я, до якого направлено затриманого.

При надходженні від затриманої особи під час проведення особистого огляду, огляду речей скарг чи зауважень у протоколі про адміністративне затримання робиться відповідний запис із зазначенням їх суті.

Проведення особистого огляду й огляду речей із зазначенням у протоколі про адміністративне затримання засвідчується підписами уповноваженої особи, яка робила огляд, затриманої особи і понятих.

Коли затриману особу звільнено з місця її перебування, в протоколі про адміністративне затримання зазначаються:

- дата, час і підстави звільнення затриманої особи;
- речі, предмети або документи, які повернуто їй при звільненні.

Проведення огляду на стан алкогольного, наркотичного та іншого сп'яніння, тимчасового вилучення посвідчення водія, тимчасового затримання транспортних засобів

Огляду підлягають водії транспортних засобів, стосовно яких в уповноваженої особи є підстави вважати, що вони перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції (далі – стан сп'яніння), згідно з ознаками такого стану, установленними МОЗ і МВС України.

Огляд осіб на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, здійснюється в закладах охорони здоров'я *не пізніше двох годин* з моменту встановлення підстав для його здійснення.

Огляд проводиться:

- поліцейським на місці зупинки транспортного засобу з використанням спеціальних технічних засобів;
- лікарем закладу охорони здоров'я.

За наявності відповідних ознак поліцейський проводить огляд на стан сп'яніння за допомогою спеціальних технічних засобів, дозволених до застосування МОЗ та Держспоживстандартом.

Огляд на стан алкогольного сп'яніння водія транспортного засобу здійснюється поліцейськими, які мають спеціальні звання. Огляд водія на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, який проводиться з використанням спеціальних технічних засобів працівником поліції, здійснюється *у присутності двох свідків*.

Поліцейськими використовуються *спеціальні технічні засоби*, які мають, зокрема:

- сертифікат відповідності;
- свідоцтво про повірку робочого засобу вимірювальної техніки.

Огляд на стан сп'яніння проводиться з дотриманням інструкції з експлуатації спеціального технічного засобу та фіксацією результатів на паперових та електронних носіях, якщо спеціальний технічний засіб має такі функції.

Перед проведенням огляду на стан сп'яніння поліцейський інформує особу, яка підлягає огляду на стан сп'яніння, про порядок застосування спеціального технічного засобу і на її вимогу надає сертифікат відповідності та свідоцтво про повірку робочого засобу вимірювальної техніки.

Установлення стану алкогольного сп'яніння здійснюється на підставі огляду поліцейським з використанням спеціальних технічних засобів, показники яких після проведення тесту мають цифрове значення *більше 0,2 проміле алкоголю в крові*.

Результати огляду зазначаються в акті огляду на стан алкогольного сп'яніння з використанням спеціальних технічних засобів.

Акт огляду на стан алкогольного сп'яніння з використанням спеціальних технічних засобів складається у двох примірниках, один з яких під підпис вручається особі, щодо якої проводився цей огляд. У разі виявлення стану алкогольного сп'яніння в результаті проведення огляду з використанням спеціальних технічних засобів складається протокол про адміністративне правопорушення, до

якого долучаються акт огляду на стан сп'яніння та роздруківка із результатом огляду з використанням спеціального технічного засобу (у разі наявності).

Після проведення огляду на стан сп'яніння в закладах охорони здоров'я висновок про його результати долучається до протоколу про адміністративне правопорушення (якщо підтверджено стан сп'яніння).

У разі відмови водія транспортного засобу від проведення огляду в закладі охорони здоров'я поліцейський в присутності двох свідків складає протокол про адміністративне правопорушення, у якому зазначає ознаки сп'яніння і дії водія щодо ухилення від огляду.

Проведення огляду водіїв транспортних засобів – учасників дорожньо-транспортної пригоди, внаслідок якої є постраждалі, – обов'язкове.

Огляд водія транспортного засобу в закладі охорони здоров'я проводиться в будь-який час доби за методикою та зі застосуванням приладів, дозволених для використання МОЗ України.

Лікар, що проводить огляд, повинен ознайомитися з документами, які посвідчують особу водія (паспорт, посвідчення водія та інші документи).

Відсутність документів не може бути причиною для відмови в проведенні огляду. У цьому разі в акті медичного огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, зазначаються дані про зовнішній вигляд особи, котру оглядають, а також те, що дані про цю особу записані з її слів. У разі надходження документів дані про оглянуту особу долучаються до акта медичного огляду.

У разі якщо внаслідок дорожньо-транспортної пригоди водія доставлено у лікувальний заклад, в обов'язковому порядку проводиться дослідження з метою виявлення в його організмі алкоголю, наркотичних чи інших речовин, що знижують увагу та швидкість реакції.

Лікар, який проводив у закладі охорони здоров'я огляд водія транспортного засобу, складає за його результатами висновок за формою, що затверджена МОЗ.

Висновок складається в трьох примірниках: по одному – для поліцейського та водія транспортного засобу, а третій залишається в закладі охорони здоров'я.

Висновок може бути оскаржений водієм транспортного засобу у встановленому законодавством порядку.

Огляд особи на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, які знижують увагу та швидкість реакції, проведений з порушенням встановлених вимог, вважається недійсним.

У разі **відсторонення особи від керування транспортним засобом** (ст. 266 КУпАП) можливість керування цим транспортним засобом надається уповноваженій нею особі, яка має посвідчення водія відповідної категорії та може бути допущена до керування транспортним засобом, річковим або маломірним судном.

Згідно з Інструкцією про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, затвердженою Наказом МВС та МОЗ України від 09.11.2015 р. № 1452/735, визначено ознаки алкогольного та наркотичного сп'яніння водіїв.

Ознаками алкогольного сп'яніння є:

- запах алкоголю з порожнини рота;
- порушення координації рухів;
- порушення мови;
- виражене тремтіння пальців рук;
- різка зміна забарвлення шкірного покриву обличчя;
- поведінка, що не відповідає обстановці.

Ознаками наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, є:

- наявність однієї чи декількох ознак стану алкогольного сп'яніння (крім запаху алкоголю з порожнини рота);
- звужені чи дуже розширені зіниці, які не реагують на світло;
- сповільненість або, навпаки, підвищена жвавість чи рухливість ходи, мови;

– почервоніння обличчя або неприродна блідість.

У разі вчинення адміністративних правопорушень, які не належать до правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху особами з ознаками алкогольного чи наркотичного сп'яніння, уповноважена особа Національної поліції направляє правопорушника для проведення відповідного огляду до закладу охорони здоров'я.

У разі наявності підстав вважати, що водієм учинено порушення, за яке, відповідно до КУпАП, може бути накладено адміністративне стягнення у виді позбавлення права керування транспортними засобами, працівник поліції **тимчасово вилучає посвідчення водія** до набрання законної сили постановою у справі про адміністративне правопорушення (ст. 265-1 КУпАП), але не більше ніж на три місяці з моменту такого вилучення, і видає тимчасовий дозвіл на право керування транспортними засобами. Про тимчасове вилучення посвідчення водія робиться запис у протоколі про адміністративне правопорушення. Постановою Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 р. № 1086 «Про затвердження Порядку тимчасового вилучення посвідчення водія і ліцензійної картки на транспортний засіб та їх повернення» затверджено відповідний Порядок, і він буде розглянутий у темах щодо правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху.

Тимчасове затримання транспортного засобу уповноваженою особою Національної поліції проводиться у випадках, передбачених статтею 265-2 КУпАП.

Зокрема, у разі наявності підстав вважати, що водієм учинено порушення, передбачені частинами 1, 2, 3, 4, 6 та 7 ст. 121 КУпАП, частинами 3, 4, 5 ст. 122 КУпАП (в частині порушення правил зупинки, стоянки, що створюють перешкоди дорожньому руху або загрозу безпеці руху, порушення правил зупинки чи стоянки на місцях, що позначені відповідними дорожніми знаками або дорожньою розміткою, на яких дозволено зупинку чи стоянку лише транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю), ст. ст. 122-5, 124, 126 КУпАП, частинами 1, 2, 3 та 4 ст. 130 КУпАП, ст. ст. 132-1, 206-1 КУпАП, працівник уповноваженого підрозділу, що забезпечує безпеку дорожнього руху, тимчасово затримує транспортний засіб шляхом

блокування або доставляє його для зберігання на спеціальний майданчик чи стоянку, що дозволяється виключно у випадку, якщо розміщення затриманого транспортного засобу суттєво перешкоджає дорожньому руху або створює загрозу безпеці руху, або транспортний засіб розміщений на місцях, призначених для зупинки, стоянки, безоплатного паркування транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю, в тому числі за допомогою спеціального автомобіля – евакуатора.

В разі тимчасового затримання транспортного засобу місце розташування такого транспортного засобу мусить бути обов'язково зафіксоване в режимі фотозйомки (відеозапису). Інформація про тимчасове затримання транспортного засобу має невідкладно передаватися на абонентський номер рухомого (мобільного) зв'язку та на адресу електронної пошти, що зазначені належними користувачами або особами, за якими зареєстровані транспортні засоби.

Для доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку поліцейський викликає евакуатор через чергового відповідного територіального органу Національної поліції України. Після прибуття евакуатора поліцейський у присутності двох свідків і представника підприємства, установи або організації, яким належить евакуатор, складає Акт огляду та тимчасового затримання транспортного засобу.

В Акті огляду та тимчасового затримання транспортного засобу зазначаються:

1) дата, час, місце порушення і підстави для тимчасового затримання та доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку;

2) посада, місце роботи, прізвище, ім'я та по батькові поліцейського, який прийняв рішення про тимчасове затримання і доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку;

3) тип, марка, державний реєстраційний номер, перелік візуальних недоліків та пошкоджень транспортного засобу, що тимчасово затримується і доставляється на спеціальний майданчик чи стоянку;

4) найменування, місцезнаходження та номер телефону підприємства, установи або організації, які доставляють транспортний

засіб на спеціальний майданчик чи стоянку, державний реєстраційний номер евакуатора;

5) адреса місця зберігання транспортного засобу;

б) посада, прізвище, ім'я та по батькові особи, яка виконує роботи з доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку.

Зазначений Акт підписують присутні під час його складання особи:

– особа, яка прийняла рішення про тимчасове затримання транспортного засобу;

– особа, що виконує роботи з доставлення такого засобу на спеціальний майданчик чи стоянку;

– два свідки;

– водій і страховий комісар у разі їх присутності.

До Акта огляду та тимчасового затримання транспортного засобу за можливості додаються фотографія транспортного засобу, що підлягає тимчасовому затриманню, і перелік речей, які знаходяться в ньому. Один примірник акта огляду транспортного засобу (за винятком фотографій) надається водію, власнику (співвласнику) транспортного засобу у разі їх присутності. Інший примірник акта огляду транспортного засобу зберігається у матеріалах справи про адміністративне правопорушення.

4.3. Процесуальні документи у діяльності поліцейського офіцера громади щодо провадження в справах про адміністративні правопорушення

Види та особливості процесуальних документів у провадженнях в справах про адміністративні правопорушення.

Процесуальні документи забезпечують виконання важливих завдань у провадженні у справах про адміністративні правопорушення.

Залежно від змісту та процесуальної функції всі документи, які складаються в провадженні у справах про адміністративні правопорушення, класифікуються за такими видами:

I – документи, що фіксують фактичні обставини у справах про адміністративні правопорушення:

1. Заяви громадян про вчинення адміністративного правопорушення.
2. Пояснення особи, що притягається до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків з приводу вчиненого адміністративного правопорушення, які, відповідно до статті 251 КУпАП, є доказами в справі про адміністративні правопорушення.
3. Висновок експерта (ст. 273 КУпАП).
4. Рапорт поліцейського про виявлене правопорушення.
5. Протокол про адміністративне правопорушення (ст. 254 КУпАП).

II – документи, які фіксують застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення:

1. Протокол про адміністративне затримання (ст. 261 КУпАП).
2. Протокол особистого огляду та огляду речей і документів (ст. 264 КУпАП).
3. Протокол вилучення речей і документів (ст. ст. 265–265-3 КУпАП).
4. Акт огляду та тимчасового затримання транспортного засобу (ст. 265-2 КУпАП).
5. Акт огляду на стан сп'яніння (ст. 266 КУпАП).
6. Рапорт про доставлення особи до органу поліції (ст. 259 КУпАП).
7. Повістки (ст.ст.277-2, 278 КУпАП).
8. Рапорт про здійснення приводу (ст. 268 КУпАП).

III – документи, які є формою рішення суб'єктів адміністративно-процесуальної діяльності у справах про адміністративні правопорушення:

1. Постанова у справі про адміністративне правопорушення (ст. ст. 283–285 КУпАП):

а) постанова про накладення адміністративного стягнення (ст. 24 КУпАП);

б) постанова про застосування заходів впливу (ст. 24-1 КУпАП);

в) постанова про закриття справи (ст.ст. 38, 247, 284 КУпАП).

2. Постанова про звільнення від адміністративної відповідальності з передачею матеріалів на розгляд громадської організації або трудового колективу (ст. 21 КУпАП).

3. Скарги та клопотання учасників процесу (ст. 289 КУпАП).

Для того щоби процесуальні документи виконали свої функції в провадженні у справах про адміністративні правопорушення, вони **мають складатися за такими вимогами:**

1) відповідати нормам адміністративно-процесуального законодавства;

2) оформлятися уповноваженими працівниками поліцейських підрозділів;

3) відповідати нормативно встановленій процесуальній формі;

4) зміст документа має бути простим, зрозумілим, складеним у чіткій логічній послідовності;

5) рішення мають ґрунтуватись на сукупності встановлених фактів та достатніх доказів, з урахуванням мотивів учиненого правопорушення.

Оформлення адміністративно-процесуальних документів здійснюється поліцейським на підставі:

– Кодексу України про адміністративні правопорушення (розділ IV);

– Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах Національної поліції (Наказ МВС України від 06.11.2015 р. № 1376);

– Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, що зафіксовані не в автоматичному режимі (Наказ МВС України від 07.11.2015 р. № 1395);

– Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції (спільний Наказ МВС України, МОЗ України від 09.11.2015 р. № 1452).

**Зміст процесуальних документів
у провадженнях в справах
про адміністративні правопорушення
та порядок їх оформлення**

Протокол про адміністративне правопорушення складається посадовими особами органів Національної поліції, уповноваженими документувати правопорушення відповідно до переліку статей, наведеного в статті 255 КУпАП.

Зміст протоколу про адміністративне правопорушення окреслено статтею 256 КУпАП. У протоколі про адміністративне правопорушення зазначаються:

- дата і місце його складення;
- посада, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол;
- відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності;
- місце, час учинення і суть адміністративного правопорушення;
- нормативний акт, який передбачає відповідальність за таке правопорушення;
- прізвища, імена, по батькові особи, адреси свідків і потерпілих, якщо вони є;
- пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності;
- інші відомості, необхідні для вирішення справи.

Якщо правопорушенням заподіяно матеріальну шкоду, про це також зазначається в протоколі.

Протокол про адміністративне правопорушення складається на спеціальному бланку, що виготовлений друкарським способом,

на якому проставлено відповідні серія і номер. Бланк протоколів затверджено відповідними Інструкціями з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах Національної поліції (накази МВС України від 06.11.2015 р. № 1376; від 07.11.2015 р. № 1395). Усі реквізити протоколу заповнюються чорнилами чорного або синього кольору, крім гелевих, розбірливим почерком, державною мовою.

Протокол підписується особою, яка його склала, і особою, яка притягається до адміністративної відповідальності; за умови наявності свідків і потерпілих протокол може бути підписано також і цими особами.

У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу в ньому робиться запис про це.

Не допускається закреслення чи виправлення відомостей, що заносяться до протоколу, а також залишення незаповненими граф протоколу; внесення додаткових записів після того, як протокол підписано особою, стосовно якої його складено.

Протокол складається у двох примірниках, один з яких під підпис вручається особі, яка притягується до адміністративної відповідальності.

Розглянемо **особливості заповнення бланку протоколу** про адміністративне правопорушення, де міститься таке:

– у графах **«дата і місце його складення»** зазначаються число, місяць, рік, населений пункт, географічна точка, тобто дата й населений пункт, у якому перебувають правопорушник та уповноважений поліцейський на момент складання протоколу (*1 грудня 2019 р., м. Львів*);

– **«посада, спеціальне звання, прізвище, ім'я, по батькові посадової особи, яка склала протокол»** (пишуться повністю: *Я, інспектор поліції Сихівського відділу поліції м. Львова лейтенант поліції Назаренко Ігор Леонідович*);

– **«прізвище, ім'я та по батькові особи, яка притягується до адміністративної відповідальності»** зазначаються повністю, без скорочення (*Косаренко Іван Петрович*);

– **«дата і місце народження»** (*15 липня 1980 р.н., м. Львів*);

– **«місце проживання; місце реєстрації»** (вказуються адреси: м. Львів, вул. Замарстинівська, буд. 71, кв. 15). У разі якщо адреси збігаються, в графі зазначається *«проживає за місцем реєстрації»*;

– **«номер телефону»** (контактний (мобільний або міський) абонентський номер «067-347-03-02» або *«надати відмовився»*);

– **«місце роботи, навчання (посада)»**: найменування підприємства, установи, організації, де працює (її посада) або закладу, де навчається особа (*майстер шоколадної фабрики «Ласунка» м. Львів*); або *вказується, що тимчасово не працює та перебуває/не перебуває на обліку в центрі зайнятості*;

– **«особу встановлено»**: назва документа, що посвідчує особу (серія, номер паспорта, дата видачі й назва органу, що його видав, або серія, номер іншого документа, що посвідчує особу, яка вчинила правопорушення (службове чи пенсійне посвідчення, студентський квиток), дата видачі й найменування підприємства, установи, організації, що його видали);

– **«чи притягувався(лася) до адміністративної відповідальності»**: вказуються відомості щодо притягнення особи до адміністративної відповідальності впродовж року (*накладено штраф за ч. 1 ст. 178 КУпАП, протокол ГУНП у Львівській обл., 08.03.2019 р. АПН № 15789; або «не притягувався»*);

– **«склад адміністративного правопорушення (дата, час, місце вчинення і суть учиненого адміністративного правопорушення)»**: *1 вересня 2015 р. 17 год., перебуваючи в районі буд. 23 по вул. Городоцькій м. Львова гр. Косаренко І.П. в стані алкогольного сп'яніння чіплявся до перехожих, обзивав їх нецензурною лайкою, розбив вітрину магазину..., на зауваження припинити правопорушення не реагував*);

– **«свідки», «потерпілий»** (якщо вони є): прізвища, імена, по батькові зазначаються повністю, вказується місце їх проживання.

Потерпілим стаття 269 КУпАП визначає особу, якій адміністративним правопорушенням заподіяно моральну, фізичну або майнову шкоду. Під час складання протоколу потерпілого може бути опитано як свідка.

Як свідок, відповідно до статті 272 КУпАП, у справі про адміністративне правопорушення може бути викликана кожна особа, про котру є дані, що їй відомі якісь обставини, які підлягають установленню у цій справі;

– *«правопорушенням заподіяно матеріальну шкоду»*: у разі заподіяння матеріальної шкоди в результаті вчинення адміністративного правопорушення в протоколі зазначається: *прізвище, ім'я та по батькові потерпілого, місце його проживання або найменування підприємства, установи, організації, їх місцезнаходження і розмір заподіяної внаслідок адміністративного правопорушення матеріальної шкоди.*

При складанні протоколу особі, яка притягується до адміністративної відповідальності, *роз'яснюються її права*, передбачені статтями 55, 56, 59, 63 Конституції України, статтею 268 КУпАП, зокрема те, що вона *має право*: 1) знайомитися з матеріалами справи; 2) давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання; 3) при розгляді справи користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи; 4) виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження; 5) оскаржити постанову в справі.

Про роз'яснення особі, яка притягується до адміністративної відповідальності, її прав, передбачених статтею 268 цього Кодексу, робиться *відмітка у протоколі.*

Окрім того, під час складання протоколу особу правопорушника *повідомляється під його підпис, про дату, час, місце розгляду справи.* Для повідомлення необхідно встановити, яким органом справа буде розглядатися (ст. 218–222 КУпАП) та в який строк (ст. 277). Правопорушнику роз'яснюється, що справу про адміністративне правопорушення буде розглянуто у строки, визначені статтею 277 КУпАП;

– графі *«проведено особистий огляд та огляд речей, передбачений статтею 264 КУпАП, що були у гр-на (ки), та, згідно зі статтею 265 КУпАП, виявлені речі вилучено для тимчасового зберігання»* заповнюються у разі застосування запобіжних

заходів. З метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості складання його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення допускаються адміністративне затримання особи, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів. Про особистий огляд, огляд речей складається протокол або про це робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення або в протоколі про адміністративне затримання. Якщо ж особистий огляд та огляд речей не проводився, то зазначається, що *«особистий огляд та огляд речей не проводився, речі не вилучались»*.

До протоколу додаються документи:

1) заяви та клопотання. Відповідно до статті 268 КУпАП, особа може надавати заяви та клопотання, які є формами звернення громадян до органів влади та розглядаються в порядку Закону України «Про звернення громадян».

У заяві громадяни звертаються з проханням про сприяння в реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їхніх прав та інтересів, або повідомляють про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності посадових осіб, а також висловлюють думки щодо поліпшення їхньої діяльності.

Клопотання – це письмове звернення з проханням про визнання або реалізацію прав чи свобод тощо. До протоколу в адміністративному провадженні можуть додаватися: клопотання про перенесення розгляду справи за місцем проживання або реєстрації транспортного засобу; клопотання про перенесення дати розгляду справи; клопотання про забезпечення права на захист та інші;

2) пояснення особи, яка притягується до адміністративної відповідальності є важливою частиною протоколу. Правопорушнику пропонується за його підписом у протоколі надати письмове пояснення по суті вчиненого адміністративного правопорушення, тобто відповісти на питання: яка мета, мотив, що стало причиною вчинення проступку, чи усвідомлює правопорушник їх протиправність та наслідки. Це важливо для оцінки ситуації полі-

цейським та прийняття рішення про застосування заходів забезпечення провадження з метою припинення та недопущення в подальшому протиправних дій.

Пояснення може додаватися до протоколу окремо, про що робиться запис у графі «*До протоколу додається*» – *пояснення гр. Косаренко І. П.*

Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має також право подати *пояснення і зауваження щодо змісту протоколу*, які додаються до протоколу, а також викласти мотиви своєї відмови від його підписання;

3) *пояснення свідків та потерпілого* складається або працівниками поліції зі слів осіб, у яких відбирається пояснення, або заповнюється власноруч за допомогою навідних питань, що ставляться посадовою особою.

Пояснення може відбиратися на місці вчинення правопорушення, в поліції, а також за місцем проживання свідків та потерпілого у разі, якщо про адміністративне правопорушення надійшла заява та відбувається провадження по її розгляду.

Офіційно затвердженого бланку пояснення не існує. Тому для зручності у змісті пояснення умовно виокремимо 4 частини:

1) загальну частину інформативного змісту, де зазначається:

- дата і місце відібрання пояснення;
- посада, звання, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка відбирає пояснення;

- відомості про особу, в якій відбирається пояснення (прізвище, ім'я та по батькові зазначаються повністю; дата і місце народження; місце проживання; місце реєстрації; контактний номер телефону; місце роботи (*найменування підприємства, установи, організації, де працює (її посада)*) або закладу, де навчається особа;

2) частину, в якій особа засвідчує, що «*Зі змістом статті 63 Конституції України (особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом)* ознайомлений. (підпис);

3) *основну частину*, в якій після слів «*По суті поставлених запитань можу пояснити наступне:...*» особа від свого імені викладає зміст відповідей на такі питання: де перебувала особа під час учинення правопорушення; чи могла бути свідком події або

потерпілим; чи знайома з особою правопорушника, протягом якого часу, в яких відносинах перебуває (якщо сусід, то вказується, з якого часу проживає по сусідству); що відомо про спосіб життя, громадську поведінку правопорушника; що відомо (бачила, чула) про подію; якою була поведінка правопорушника; чи було заподіяно яку шкоду якій особі;

4) заключну частину, в якій засвідчується повнота і достовірність наданої в поясненні інформації *«З моїх слів записано вірно, доповнень та зауважень немає» (підпис особи, яка отримує пояснення)*.

Якщо особа складає пояснення власноруч, то під інформацією, викладеною в основній частині, зазначається: «пояснення складено мною власноруч», що засвідчується підписом особи.

Слід пам'ятати, що якщо під час складання постанови у справі про адміністративне правопорушення *особа оспорить допущене порушення і адміністративне стягнення*, що на неї накладається, то поліцейський зобов'язаний скласти протокол про адміністративне правопорушення, крім випадків притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення у сфері забезпечення дорожнього руху, зокрема зафіксованих в автоматичному режимі. Цей протокол буде вважатись додатком до постанови у справі про адміністративне правопорушення (ч. 5 ст. 258 КУпАП).

У разі виявлення правопорушення особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, або якщо його розгляд не віднесено до компетенції Національної поліції України, поліцейський, відповідно до ст. 255 КУпАП, складає протокол про адміністративне правопорушення;

4) протокол про адміністративне затримання, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів; рапорт про доставлення особи, якщо вживались запобіжні заходи.

Протокол про адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, складається відповідно до статті 261 КУпАП та розділу III Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженої Наказом МВС України № 1376 від 06.11.2015 р.

Розглянемо *особливості заповнення бланку протоколу* про адміністративне затримання. Протокол про адміністративне затримання складається на спеціальному бланку, виготовленому друкарським способом, на якому проставлено відповідні серія і номер. Бланк протоколу про адміністративне затримання визначений додатком № 5 до Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції (Наказ МВС України № 1376 від 06.11.2015 р.).

Усі реквізити протоколу про адміністративне затримання заповнюються розбірливим почерком (клітини заповнюються друкованими літерами).

Не допускається закреслення чи виправлення відомостей, що заносяться до протоколу про адміністративне затримання, а також унесення додаткових записів після того, як протокол про адміністративне затримання підписано особою, щодо якої його складено:

- *в назві «Протокол КИ №0000000 про адміністративне затримання»* вказується частина статті та стаття КУпАП, відповідно до якої особу притягують до адміністративної відповідальності;

- *в графі «дата і місце його складення»* вказується дата (число, місяць, рік) та назва населеного пункту, в якому складається протокол;

- посада, прізвище, ім'я та по батькові особи, яка склала протокол (також спеціальне звання);

- відомості про особу затриманого заповнюються без скорочення (прізвище, ім'я та по батькові), число, місяць, рік народження, вказується фактичне місце проживання;

- *у графі «доставлений(а) у службове приміщення»* зазначається, куди доставлено затриманого(у), його місцезнаходження: найменування відділу (офісу) поліції, до якого доставлений правопорушник, громадського пункту охорони порядку, його номер, адреса.

Важливим для забезпечення законності під час застосування запобіжного заходу є дотримання строків адміністративного затримання, що регламентуються ст. 263 КУпАП. Тому в протоколі про адміністративне затримання зазначається не тільки *дата* « ____ » _____ *20* __ *р.*, а й час фактичного затримання особи до хвилини « ____ » *год.* « ____ » *хв.*

Стаття 37 Закону України «Про Національну поліцію» встановлює відлік часу утримання затриманої фізичної особи в спеціально відведених для цього приміщеннях – з моменту її фактичного затримання. Отже, адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, з моменту її фактичного затримання, може тривати *не більш як 3 години для складання протоколу*.

За крайньої потреби закон дозволяє поліцейським затримувати на строк до 3 діб із повідомленням про це письмово прокурора протягом 24 годин з моменту затримання тільки: іноземців та осіб без громадянства, які порушили правила перебування в Україні або транзитного проїзду територією України, – для встановлення особи і з'ясування обставин правопорушення; осіб, які порушили правила обігу наркотичних засобів і психотропних речовин – для встановлення особи, проведення медичного огляду, з'ясування обставин придбання вилучених наркотичних засобів і психотропних речовин та їх дослідження;

– у графі «у зв'язку з вчиненням правопорушення, передбаченого частиною __ статті __ КУпАП, для: ...» вказуються мотиви адміністративного затримання особи (тобто мета затримання), які повинні відповідати вимогам ст. 260 КУпАП: припинення адміністративного правопорушення, встановлення особи, складання протоколу про адміністративне правопорушення, для забезпечення розгляду справи або забезпечення виконання постанови;

– заповнення графи «Гр-ну(ці) _____ роз'яснено його (її) права та обов'язки, передбачені статтями 55, 56, 59, 63 Конституції України та статтею 268 КУпАП, а також право та можливість отримання безоплатної вторинної правової допомоги відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» із зазначенням дати, підпису, прізвища та ініціалів затриманої особи є результатом роз'яснення затриманій особі її прав;

– заповнення графи «Про місце перебування затримано(ї) згідно з ч. 2 ст. 261 КУпАП повідомлено..» забезпечує право особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, на негайне повідомлення її родичів, а також на її прохання повідомлення власника відповідного підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган про місце її перебування.

Про це в протоколі про адміністративне затримання робиться відповідний детальний запис, який є важливим у разі подальшого оскарження адміністративного затримання: *«повідомлено о 17 год. 15 хв. дружину затриманого – гр. Косаренко Н.П. по к.т. за номером 067-344-32-11; майстра шоколадної фабрики Ковальова Я.В. за номером: 067-632-60-60».*

Про затримання неповнолітнього обов'язково повідомляють його батьків або осіб, які їх замінюють.

За неможливості поінформувати родичів та в разі відмови затриманої особи надати інформацію для їх повідомлення про це робиться відповідний запис затриманої особи та поліцейського, який склав протокол про адміністративне затримання, із зазначенням поважних причин: *«повідомити о 17 год. 15 хв. дружину – гр. Косаренко Н.П. за моб. тел. 067-344-32-11 неможливо у зв'язку з відсутністю з нею моб. зв'язку; а також іншим способом повідомити, оскільки перебуває у від'їзді»;* або *«відмовився надати інформацію для повідомлення родичів та за місцем роботи».*

У службовому приміщенні відділу (офісу) поліції, куди доставлено особу, яка вчинила адміністративне правопорушення, відповідно до статті 264 КУпАП, уповноваженою на те посадовою особою однієї статі з оглядуваним і в присутності двох понятих тієї самої статі проводиться **особистий огляд і огляд речей**.

У графі «в присутності понятих:..» важливо зазначити відомості про осіб, які залучені до огляду як поняті в достатньому обсязі: *(І. Петренка Миколи Володимировича, прож. м. Львів, вул. Городоцька, 216, кв. 2, тел. 22-33-222 і т. ін.).*

Особистий огляд проводиться поліцейським однієї статі з оглядуваним та в присутності понятих тієї ж статі, що і особа, яка оглядається;

– **графі «Проведено особистий огляд та огляд речей, передбачений статтею 264 КУпАП, що були у затриманого (ї)»** заповнюється переліком речей, що оглядаються: речей, цінностей, документів, які є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення, їх індивідуальних ознак (наприклад, *сума грошей, вид валюти; вид, серія та номер документа; годинник «Касіо» з металевим браслетом; газовий пістолет ИЖ-79 (6П42), калібр 7,62 мм і т. ін.*); за потреби вказуються місця та обставини їх виявлення;

– графа «Затриманий(а) одягнутий(а)» заповнюється переліком особистих речей, одягу, що вилучається у затриманої особи, у присутності понятих, перед помещенням до кімнати для затриманих та доставлених: (1. Шкіряна куртка чорного кольору. 2. Шкіряний поясний ремінь. 3. Джинси чорного кольору. 4. Футболка білого кольору фірми «Лакоста». 5. Черевики чорного кольору шкіряні і т. ін.).

Згідно зі статтею 265 КУпАП, речі і документи, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення, виявлені під час затримання, особистого огляду або огляду речей, вилучаються посадовими особами Національної поліції, відповідно до наведеного вище переліку. У протоколі про адміністративне правопорушення або в протоколі про адміністративне затримання робиться відповідний запис;

– у графі «при особистому огляді тілесні ушкодження не виявлені/виявлені» непотрібне закреслюється, тобто залишається правильний варіант відповіді. Якщо виявлено тілесні ушкодження (синці, подряпини, різані рани тощо), потрібно зазначити, на яких саме частинах тіла вони є. У разі якщо затриманій особі надавалась невідкладна медична допомога, то вказується номер бригади швидкої медичної допомоги, П.І.Б. лікаря; до якого закладу охорони здоров'я направлено затриманого.

У протоколі про адміністративне затримання зазначаються:

- дата, час і підстави звільнення затриманої особи;
- речі, предмети або документи, які повернуто їй при звільненні;
- за наявності зауважень та скарг на дії поліцейських робиться відповідний запис із зазначенням їх суті.

Важливою частиною фіксації результатів проведення особистого огляду, огляду речей є наявність заяв та зауважень, зроблених при затриманні та огляді, або відмітки про їх відсутність «не надходило».

Результати особистого огляду та огляду речей засвідчуються підписами понятих, затриманої особи, працівника, який проводив огляд. При цьому поруч з особистим підписом особі пропонується зазначити власноруч власне прізвище та ініціали.

Рапорт про доставлення особи (ст. 259 КУпАП)

З метою складення протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості скласти його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, порушника може бути доставлено до відділу (офісу) поліції, штабу громадського формування, громадського пункту охорони порядку.

Про підстави, порядок і спосіб доставлення поліцейським в обов'язковому порядку складається рапорт про доставлення особи у відділ поліції.

Усі без винятку особи, які вчинили адміністративні правопорушення та яких доставлено до відділу (офісу) поліції, приміщення громадського пункту охорони порядку, підлягають реєстрації у спеціальних журналах обліку доставлених осіб, які вчинили адміністративні правопорушення (додаток № 4 до Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженої Наказом МВС України № 1376 від 06.11.2015 р.).

Про доставлення особи правопорушника в поліцію для оформлення протоколу складається рапорт на ім'я керівника поліцейського підрозділу від першої особи – поліцейського, який доставив правопорушника в поліцію *«Доповідаю, що...»*, після чого в рапорті поліцейський зазначає:

- дату, місце, спосіб вчинення адміністративного правопорушення;
- відомості про особу правопорушника;
- стан психічного та фізичного здоров'я, в якому перебувала особа під час доставлення: наявність синців, подряпин, ран та інших ушкоджень за результатами поверхневої перевірки; скарг на самопочуття; чи надавалась невідкладна медична допомога (лікарем якої бригади швидкої допомоги);
- чи були застосовані до особи, яка доставлена, інші превентивні поліцейські заходи, які обмежують певні права і свободи людини та застосовуються поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень (ст. 30 Закону України «Про Національну поліцію»): перевірка

документів особи; опитування особи; поверхневий огляд речей і транспортного засобу; зупинення транспортного засобу та ін.;

– чи були застосовані до особи, яка доставлена, заходи поліцейського примусу: фізичний вплив (сила); застосування спеціальних засобів; застосування вогнепальної зброї (чи була і яка була заподіяна шкода внаслідок застосування).

Водночас обов'язково вказуються підстави застосування заходів примусу, а саме: пункт, частина, стаття Закону України «Про Національну поліцію», на підставі яких було застосовано захід примусу; у разі застосування спеціальних засобів зазначається, які саме спеціальні засоби були застосовані;

– як поведився правопорушник під час доставлення;
– час та місце, куди доставлено особу для складання протоколу.

Бланк постанови у справі про адміністративне правопорушення заповнюється розбірливим почерком. Не допускається закреслення чи виправлення відомостей, що заносяться до постанови, а також внесення додаткових записів після того, як постанова підписана особою, щодо якої вона винесена. У разі допущення порушень при оформленні постанови заповнений бланк постанови вважається зіпсованим.

Постанова повинна містити:

– найменування органу (посадової особи), який виніс постанову;

– дату розгляду справи;
– відомості про особу, щодо якої розглядається справа;
– опис обставин, установлених при розгляді справи;
– зазначення нормативного акта, який передбачає відповідальність за таке адміністративне правопорушення; прийняте у справі рішення;

– розмір шкоди, що підлягає стягненню, порядок і строк її відшкодування, якщо при вирішенні питання про накладення стягнення за адміністративне правопорушення органами (посадовими особами) одночасно вирішується питання про відшкодування винним майнової шкоди;

– запитання про вилучені речі і документи;

- положення про стягнення з особи, щодо якої її винесено, судового збору;

- вказівку про порядок і строк оскарження постанови.

Постанова у справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху та паркування транспортних засобів, крім зазначених даних, повинна містити відомості про:

- дату, час і місце вчинення адміністративного правопорушення;

- транспортний засіб, який зафіксовано в момент учинення правопорушення (марка, модель, номерний знак);

- технічний засіб, яким здійснено фото- або відеозапис (якщо такий запис здійснювався);

- розмір штрафу та порядок його сплати;

- правові наслідки невиконання адміністративного стягнення та порядок його оскарження;

- відривну квитанцію зі зазначенням реквізитів і можливих способів оплати адміністративного стягнення у виді штрафу.

Постанова у справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване в автоматичному режимі, або про порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксоване в режимі фотозйомки (відеозапису), крім зазначеного, мусить містити відомості про адресу вебсайту в мережі Інтернет, на якому особа може ознайомитися зі зображенням чи відеозаписом транспортного засобу в момент учинення адміністративного правопорушення, ідентифікатор для доступу до зазначеної інформації та порядок звільнення від адміністративної відповідальності.

Після слова «**УСТАНОВИВ**» з абзацу зазначаються:

- число, місяць, рік, час та місце вчинення адміністративного правопорушення;

- прізвище та ініціали правопорушника;

- обставини і суть правопорушення, установлені при розгляді матеріалів адміністративної справи (так звана фабула правопорушення);

- частина та номер статті КУпАП, які передбачають відповідальність за це адміністративне правопорушення.

Після слова «**ПОСТАНОВИВ**» уповноважена посадова особа Національної поліції з урахуванням та зазначенням обставин, що пом'якшують (стаття 34 КУпАП) чи обтяжують (стаття 35 КУпАП) відповідальність за адміністративне правопорушення, зазначає прийняте у справі рішення.

У випадках, коли в особи, яка скоїла адміністративне правопорушення, вилучалися речі, документи, постанова має містити вирішення питання про вилучені речі, документи, а також інформацію про порядок і строк її оскарження. Постанова у справі обов'язково підписується поліцейським, який розглядав справу про адміністративне правопорушення та виніс постанову.

Порядок оголошення постанов у справах про адміністративні правопорушення регламентується статтею 285 КУпАП. Так, постанова у справі оголошується негайно після закінчення розгляду справи.

Копія постанови протягом трьох днів вручається або висилається особі, щодо якої її винесено, а в разі наявності потерпілого – вручається або висилається останньому в той же строк, на його прохання. Копія постанови обов'язково вручається під розписку. У разі якщо копія постанови висилається, про це робиться відповідна відмітка у справі.

У разі скороченого провадження в порядку ст. 258 КУпАП (без складання протоколу про адміністративне правопорушення) копія постанови поліцейського у справі про адміністративне правопорушення вручається особі, щодо якої її винесено, на місці вчинення правопорушення.

Треба наголосити, що у випадку відмови особи від отримання копії постанови після розгляду справи про адміністративне правопорушення поліцейський протягом 3 діб відправляє її рекомендованим листом на адресу особи, що притягнута до адміністративної відповідальності, про що робить відповідну відмітку в постанові.

Засвідчення факту відмови особи від отримання копії постанови шляхом залучення понятих або свідків не є обов'язковим, а іноді навіть зайвим.

Поліцейський, який виносить постанову, зобов'язаний роз'яснити особі, що притягується до відповідальності, **порядок її оскарження**.

Загальним строком для оскарження винесеної постанови є десятиденний термін з дня винесення постанови, а щодо постанов у справі про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зокрема зафіксовані в автоматичному режимі, та/або про порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксовані в режимі фотозйомки (відео-запису), – десять днів з дня набрання зазначеною постановою законної сили (ст. 289 КУпАП).

Положеннями КУпАП (ст. 288) передбачено *два шляхи оскарження постанов у справі: адміністративний* (до вищого органу або посадової особи вищого рівня) *та судовий* (до районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду в порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України).

4.4. Кваліфікація адміністративних правопорушень у галузі охорони здоров'я населення та власності

Стаття 44 КУпАП. Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах

Об'єкт правопорушення.

Назагал адміністративне правопорушення за статтею 44 КУпАП посягає на суспільні відносини у сфері обігу наркотичних засобів і психотропних речовин (*безпосередній об'єкт*) та здоров'я населення (*родовий об'єкт*). Такі суспільні відносини регулюються Законом України від 15.02.1995 р. «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів» та Законом України від 15.02.1995 р. «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними».

У редакції зазначених законів України, до ***наркотиків*** відносимо наркотичні засоби, включені до Переліку речовини природного чи синтетичного походження, препарати, рослини, які становлять небезпеку для здоров'я населення у разі зловживання ними; до ***психотропних речовин*** – включені до Переліку речовини природ-

ного чи синтетичного походження, препарати, природні матеріали, які здатні викликати стан залежності та справляти депресивний або стимулюючий вплив на центральну нервову систему або викликати порушення сприйняття, або емоцій, або мислення, або поведінки і становлять небезпеку для здоров'я населення у разі зловживання ними.

Об'єктивна сторона (протиправне діяння):

ч. 1 ст. 44 КУпАП – незаконні: виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах.

Орган, що уповноважений розглядати справу (ст. ст. 118–222 КУпАП): районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді), працівники органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання, відповідно до покладених на них повноважень (ч. 2 статті 222 КУпАП).

Строки розгляду справи (ст. 277 КУпАП): протягом доби.

Відповідальність неповнолітніх (ст. 13): на загальних підставах.

Відповідальність військовослужбовців (ст. 15): за дисциплінарним статутом;

ч. 2 ст. 44 КУпАП – особа, що добровільно здала наркотичні засоби або психотропні речовини, які були у неї в невеликих розмірах і які вона виробила, виготовила, придбала, зберігала, перевозила, пересилала без мети збуту, звільняється від адміністративної відповідальності за дії, передбачені цією статтею.

Виробництво наркотичних засобів та (або) психотропних речовин становлять усі дії, пов'язані зі серійним одержанням наркотичних засобів та (або) психотропних речовин із хімічних речовин та (або) рослин.

Придбання (тобто отримання різними шляхами певною особою у власність) та здійснення інших операцій із психотропними речовинами та наркотичними засобами регулюються відповідними статтями Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів». Громадяни мають право придбавати наркотичні засоби або психотропні речовини, включені до нормативно затвердженого Переліку, лише за рецептом лікаря.

Зберігання – це фактичне володіння наркотичними засобами, психотропними речовинами, їх перебування у певному місці.

Перевезення – це переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів з однієї території до іншої в межах України.

Пересилання здійснюється шляхом відправки наркотичних засобів, психотропних речовин за допомогою пошти, багажем, якою-небудь людиною, іншим шляхом. В Україні пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів у поштових (зокрема й міжнародних) відправленнях забороняється (ст. 12 Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів»).

Значені дії, що становлять об'єктивну сторону правопорушення, тягнуть за собою відповідальність у тому разі, якщо вони здійснюються незаконно, тобто з порушенням вимог, установлених законодавством.

Розміри невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу, визначені в *Таблицях невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу, затверджених Наказом МОЗ України від 01.08.2000 р. № 188.*

Отже, предметом вчинення адміністративного правопорушення за ч.1 ст.44 є включені в Таблицю наркотичні засоби, психотропні речовини, що на сьогодні знаходяться в Україні в незаконному обігу. Якщо вага визначеної добової дози становить показник, що відповідає в таблиці великим та особливо великим розмірам, особа, яка вчинила такі дії, підлягає не адміністративній відповідальності, а кримінальній (ч. 1. ст. 309 Кримінального кодексу України).

Суб'єкт правопорушення: загальний, тобто осудна особа, яка досягла 16 років.

Суб'єктивна сторона: прямиї умисел. Важливим є встановлення в особи відсутності мети збуту зазначених речовин.

Стаття 106-1 КУпАП. Невжиття заходів щодо забезпечення охорони посівів снотворного маку чи конопель, місць їх зберігання та переробки

Об'єктом цього адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері охорони сільськогосподарських посівів.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у таких формах:

1) невиконання заходів щодо забезпечення встановленого режиму охорони посівів снотворного маку чи конопель, місць зберігання і переробки врожаю цих культур, а так само невиконання заходів щодо знищення післязбираних залишків чи відходів виробництва, що містять наркотичні речовини;

2) невиконання землекористувачами або землевласниками на закріплених за ними земельних ділянках заходів щодо знищення диких конопель чи снотворного маку.

Обидва склади – формальні.

Суб'єкт адміністративного проступку – посадові особи (ч. 1 цієї статті), громадяни і посадові особи (ч. 2 цієї статті).

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі умислу чи необережності.

Протокол за правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 106-1, складають посадові особи органів Національної поліції та посадові особи, уповноважені на те виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад, а розглядають справи: за ч. 1 ст. 106-1 КУпАП – суди (судді); за ч. 2 ст. 106-1 КУпАП – органи Національної поліції.

Стаття 106-2 КУпАП. Незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку чи конопель

Об'єктом цього адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері охорони здоров'я населення та обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів (Закон України від 15.02.1995 р. «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів»).

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у незаконному посіві або незаконному вирощуванні снотворного маку чи конопель. Кваліфікуючою ознакою цього правопорушення висту-

пає кількість вирощуваної рослини. Так, адміністративна відповідальність настає за вирощування *до ста рослин снотворного маку та до десяти рослин конопель*.

Склад правопорушення – формальний.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів», діяльність, пов'язана з культивуванням та (або) використанням чи реалізацією рослин, включених до списку № 3 Таблиці 1 Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, з метою виробництва та (або) виготовлення наркотичних засобів і психотропних речовин, здійснюється підприємствами державної та комунальної власності тільки за наявності у них ліцензій на здійснення відповідних видів діяльності.

Суб'єктом правопорушення є фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку (*загальний суб'єкт*).

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю *вини у формі прямого чи непрямого умислу*.

Протоколи про це правопорушення складають поліцейські Національної поліції України.

Згідно зі статтею 277 КУпАП, справа про адміністративне правопорушення за незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку чи конопель *розглядається судом* (ст. 221 КУпАП) протягом доби.

Стаття 51 КУпАП. Дрібне викрадення чужого майна

Об'єктом адміністративного правопорушення за ст. 51 КУпАП є суспільні відносини в сфері власності.

Відповідно до ст. 41 Конституції України, кожен має право володіти, користуватись і розпоряджатись своєю власністю. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності.

За суб'єктом носія права власності чинне законодавство виокремлює:

- а) право власності українського народу;
- б) право державної власності;
- в) право комунальної власності;
- г) право колективної власності (зокрема підприємств, громадських організацій та інших об'єднань громадян);

г) право приватної власності, зокрема право спільної власності подружжя, членів сім'ї, осіб, що ведуть селянське (фермерське) господарство;

д) право власності інших держав, їхніх юридичних осіб, спільних підприємств та міжнародних організацій.

Особливості кваліфікації дрібного викрадення чужого майна полягатимуть у встановленні поліцейськими:

- предмета правопорушення;
- способу вчинення правопорушення.

Предметом адміністративного правопорушення за ст. 51 КУпАП є чуже майно, вартість якого на момент учинення правопорушення не перевищує 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян, яке не перебуває у власності чи законному володінні особи і яким вона заволоділа незаконним шляхом. До такого майна належить і майно співвласників майна колективних підприємств, підприємств, які засновані на власності об'єднань громадян, акціонерних товариств, членів (акціонерів) цих підприємств, об'єднань і товариств.

Основною ознакою об'єктивної сторони, яка впливає на кваліфікацію правопорушень та відмежування адміністративного правопорушення від кримінальних правопорушень за статтями 185 та 190 КК України (Крадіжка та Шахрайство), є *вартість викраденого чужого майна.*

Отже, відповідно до статті 51 Кодексу України про адміністративні правопорушення, викрадення чужого майна вважається дрібним, якщо вартість такого майна на момент учинення правопорушення *не перевищує 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян.*

Станом на 1 січня 2020 року *податкова соціальна пільга дорівнює 50 відсоткам розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленому Законом на 1 січня звітного податкового року.*

За ст. 7 Закону України «Про державний бюджет на 2020 рік», з 1 січня 2020 року прожитковий мінімум для працездатних осіб становить 2102 грн.

На підставі вищевказаного розраховуємо *розмір податкової соціальної пільги, яка дорівнює 1051 грн (50% від 2102 грн – прожиткового мінімуму для працездатної особи).* А отже, 0,2 від суми

прожиткового мінімуму для працездатної особи дорівнює **210,20 грн.**

Таким чином, кваліфікуючою сумою вартості викраденого майна за ст. 51 КУпАП є 210,20 грн. Якщо вартість викраденого становить більше зазначеної суми, такі дії особи необхідно вже кваліфікувати за ст. 185 Кримінального кодексу України (крадіжка). Зазначена кваліфікуюча сума вартості викраденого майна (210,20 грн) є постійною та має бути чинною до кінця 2020 року (до 31.12.2020 р.).

Об'єктивна сторона правопорушення полягає у вчиненні дрібного викрадення чужого майна шляхом:

- 1) крадіжки (таємного викрадення чужого майна);
- 2) шахрайства (заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою);
- 3) привласнення;
- 4) розтрата.

Таємним визнається таке викрадення, здійснюючи яке винна особа вважає, що робить це непомітно для потерпілих чи інших осіб:

- за відсутності будь-яких осіб (власників, володільців майна, осіб, під охороною яких воно перебуває, очевидців тощо);
- у присутності потерпілого або інших осіб (наприклад, ці особи спостерігають за діями винного на певній відстані), але сам винний не усвідомлював цього моменту і вважав, що діє таємно від інших осіб;
- у присутності потерпілого або інших осіб, але непомітно для них (наприклад, кишенькова крадіжка);
- у випадку, коли воно вчинюється у присутності потерпілого чи інших осіб, які через свій фізіологічний чи психічний стан (сон, сп'яніння, малолітство, психічне захворювання тощо) не усвідомлюють факту протиправного вилучення майна: не можуть правильно оцінити і зрозуміти зміст, характер і значення дій винного;
- вилучення чужого майна особою, яка не була наділена певною правомочністю щодо викраденого майна, а за родом своєї діяльності лише мала доступ до цього майна (комбайнер, сторож, стрілець воєнізованої охорони та ін.).

Шахрайством законодавець визнає заволодіння майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання дові-

рою. Внаслідок шахрайських дій потерпілий – власник, володілець, особа, у віданні або під охороною якої знаходиться майно, добровільно передає майно або право на майно винній особі.

Привласнення полягає у протиправному і безоплатному вилученні (утриманні, неповерненні) винним чужого майна, яке знаходилось у його правомірному володінні, з наміром надалі обернути його на свою користь чи користь третіх осіб. У результаті привласнення чужого майна винний починає незаконно володіти і користуватись вилученим майном, поліпшуючи безпосередньо за рахунок викраденого своє матеріальне становище.

Розтрата передбачає незаконне і безоплатне витрачання (споживання, продаж, безоплатну передачу, обмін, передачу в рахунок погашення боргу тощо) винним чужого майна, яке йому ввірене чи перебувало в його віданні. В результаті розтрата винний поліпшує майнове становище інших осіб шляхом безпосереднього споживання ними незаконно вилученого майна, позбавлення їх за рахунок витрачання такого майна певних матеріальних витрат, збільшення доходів інших осіб.

Суб'єктом правопорушення може бути особа, якій виповнилося 16 років.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується *прямим умислом і корисливою метою*.

4.5. Кваліфікація адміністративних правопорушень у галузі благоустрою

Стаття 152 КУпАП. Порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів, правил благоустрою територій населених пунктів

Правові, економічні, екологічні, соціальні та організаційні засади благоустрою населених пунктів, створення умов, сприятливих для життєдіяльності людини, визначено у *Законі України від 6 вересня 2005 року «Про благоустрій населених пунктів»*.

Суб'єктами у сфері благоустрою населених пунктів є органи державної влади та органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, органи самоорганізації населення,

громадяни. Благоустрій здійснюється в обов'язковому порядку на всій території населеного пункту (села, селища, міста).

Об'єкти благоустрою населених пунктів (стаття 13 Закону України «Про благоустрій населених пунктів»):

- 1) території загального користування:
 - а) парки (гідропарки, лугопарки, лісопарки, парки культури та відпочинку, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, спортивні, дитячі, історичні, національні, меморіальні та інші), рекреаційні зони, сади, сквери та майданчики;
 - б) пам'ятки культурної та історичної спадщини;
 - в) майдани, площі, бульвари, проспекти;
 - г) вулиці, дороги, провулки, узвози, проїзди, пішохідні та велосипедні доріжки;
 - г) пляжі;
 - д) кладовища;
 - е) інші території загального користування;
- 2) прибудинкові території;
- 3) території будівель та споруд інженерного захисту територій;
- 4) території підприємств, установ, організацій та закріплені за ними території на умовах договору.

На об'єктах благоустрою забороняється:

- 1) виконувати роботи без дозволу в тому разі, якщо обов'язковість його отримання передбачена законом;
- 2) самовільно влаштовувати городи, створювати, пошкоджувати або знищувати газони, самовільно висаджувати та знищувати дерева, кущі тощо;
- 3) вивозити і звальювати в не відведених для цього місцях відходи, траву, гілки, деревину, листя, сніг;
- 4) складувати будівельні матеріали, конструкції, обладнання за межами будівельних майданчиків;
- 5) самовільно встановлювати об'єкти зовнішньої реклами, торговельні лотки, павільйони, кіоски тощо;
- 6) встановлювати технічні засоби регулювання дорожнього руху без погодження з відповідними органами Національної поліції;
- 7) влаштовувати стоянки суден, катерів, інших моторних плавучих засобів у межах територій пляжів;

8) випасати худобу, вигулювати та дресирувати тварин у не відведених для цього місцях;

9) здійснювати ремонт, обслуговування та миття транспортних засобів, машин, механізмів у не відведених для цього місцях (крім випадків проведення негайного ремонту при аварійній зупинці).

Громадяни у сфері благоустрою населених пунктів мають право:

1) користуватись об'єктами благоустрою населених пунктів;

2) брати участь в обговоренні правил та проектів благоустрою території населених пунктів;

3) вносити на розгляд місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій пропозиції з питань благоустрою населених пунктів;

4) отримувати в установленому законом порядку повну та достовірну інформацію про затвердження правил благоустрою території населеного пункту та внесення до них змін, а також роз'яснення їх змісту;

5) брати участь у здійсненні заходів з благоустрою населених пунктів, озелененні та утриманні в належному стані садиб, дворів, парків, площ, вулиць, кладовищ, братських могил, обладнанні дитячих і спортивних майданчиків, ремонті шляхів і тротуарів, інших об'єктів благоустрою;

6) вимагати негайного виконання робіт з благоустрою населених пунктів у разі, якщо невиконання таких робіт може завдати шкоду життю, здоров'ю або майну громадян;

7) звертатись до суду з позовом про відшкодування шкоди, заподіяної майну чи здоров'ю громадян унаслідок дій чи бездіяльності балансоутримувачів об'єктів благоустрою.

Громадяни у сфері благоустрою населених пунктів зобов'язані:

1) утримувати в належному стані об'єкти благоустрою (їхні частини), що перебувають у їхній власності або користуванні, а також визначену правилами благоустрою території населеного пункту прилеглу до цих об'єктів територію;

2) дотримуватися правил благоустрою території населених пунктів;

3) не порушувати права і законні інтереси інших суб'єктів благоустрою населених пунктів;

4) відшкодовувати в установленому порядку збитки, завдані порушенням законодавства з питань благоустрою населених пунктів;

5) допускати на об'єкти благоустрою, що перебувають у їхній власності або користуванні, аварійно-рятувальні та інші служби для здійснення заходів щодо запобігання і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Крім того, *сільські, селищні, міські ради мають повноваження щодо затвердження правил благоустрою відповідних населених пунктів. Порушення цих правил також тягнуть за собою відповідальність за ст. 152 КУпАП.*

Слід звернути увагу, що в протоколі про адміністративне правопорушення, за ст. 152 КУпАП, потрібно обов'язково зазначити відповідний пункт Правил благоустрою населеного пункту, вимоги якого порушено протиправними діями особи.

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері громадського благоустрою.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого цією статтею, полягає у порушенні правил благоустрою територій міст та інших населених пунктів, а також недодержанні правил щодо забезпечення чистоти і порядку в містах та інших населених пунктах.

Суб'єктами правопорушення можуть бути і посадові особи, і пересічні громадяни.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Стаття 154 КУпАП. Порушення правил тримання собак і котів

Об'єктом правопорушення за ст. 154 КУпАП є суспільні відносини у сфері забезпечення санітарно-епідеміологічної безпеки, житлових прав громадян, житлово-комунального господарства та благоустрою (*родовий*), що виникають у зв'язку з утриманням тварин та поведженням із ними фізичних і юридичних осіб (*безпосередній*).

Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення за ст. 154 КУпАП проявляється у встановленні фактів порушень правил утримання домашніх тварин, а також правил вихову собак і котів, що затверджуються рішеннями органів місцевого самоврядування на підставі вимог Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» від 21.02.2006 р. № 3447-IV.

Зокрема, ст. 7 Закону встановлює, що умови утримання тварин повинні відповідати їх біологічним, видовим та індивідуальним особливостям; задовольняти їхні природні потреби в їжі, воді, сні, рухах, контактах із собі подібними, у природній активності та ін.

Місце утримання тварин мусить бути оснащено таким чином, щоб забезпечити необхідні простір, температурно-вологісний режим, природне освітлення, вентиляцію та можливість контакту тварин зі звичним для них середовищем.

Доречно зауважити, що органи місцевого самоврядування наділені повноваженнями самостійно встановлювати Правила тримання тварин (здебільшого собак та котів) на території свого населеного пункту, тому згадані Правила можуть суттєво відрізнятися залежно від території.

Для кваліфікації адміністративних проступків, передбачених статтею 154 КУпАП, поліцейський повинен орієнтуватися в інформації і володіти **знаннями щодо правил утримання тварин, прав та обов'язків їхніх власників:**

- місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування затверджують правила утримання тварин;
- собаки та коти можуть належати на правах власності юридичній або фізичній особі, яка досягла 16 років;
- відповідальність за дії тварин несуть їхні власники, особи, яким тварини належать на інших підставах, що не суперечать чинному законодавству, а також особи, які супроводжують тварину;
- власники собак, які проживають у багатоквартирних будинках, повинні забезпечувати тишу – упереджувати гавкіт собак у період з 22-00 до 08-00 години;
- забороняється утримувати собак та котів у місцях загального користування (коридорах, приміщеннях підвального типу, на сходах, горищах тощо);

– забороняється утримувати собак не зареєстрованими належним чином.

При утриманні собак і котів їхнім власникам необхідно:

– запобігати прояву небезпечних дій з боку тварин, які утримуються, щодо людей, інших тварин або майна;

– забезпечити дотримання санітарно-гігієнічних норм та громадського порядку;

– упереджувати можливість безконтрольного виходу тварини поза межі місця її утримання.

Реєстрація домашніх собак і котів проводиться з метою:

– єдиного обліку цих тварин у місті, зокрема для організації пошуку загублених тварин та повернення їх власникам;

– контролю за чисельністю безпритульних тварин;

– здійснення контролю за дотриманням ветеринарно-санітарних вимог;

– забезпечення епізоотичного благополуччя;

– вирішення проблемних питань і конфліктних ситуацій, пов'язаних з утриманням домашніх собак та котів.

Суб'єктами правопорушення можуть бути і посадові особи, і пересічні громадяни (*загальний суб'єкт*).

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі *прямого або непрямого умислу*.

Згідно зі ст. 32 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження», поліцейські здійснюють нагляд за дотриманням порядку виходу домашніх тварин (собак) у громадських місцях та вживають відповідних заходів у разі порушення законодавства про порядок поводження й утримання домашніх тварин.

За ч. 1 ст. 154 КУпАП, поліцейськими складається протокол про адміністративне правопорушення, який разом із поясненнями правопорушника, свідків та іншими матеріалами адміністративної справи (договору на утримання ними тварин, погодженням з відповідною ветеринарною установою, документом про реєстрацію тощо) надсилається супровідним листом до виконавчих органів міських, сільських, селищних рад для розгляду та прийняття відповідного рішення адміністративною комісією.

Порушення правил тримання собак і котів, *що спричинили заподіяння шкоди здоров'ю людей або їх майну, а так само повто-*

рне протягом року вчинення порушення з числа передбачених частиною першою цієї статті – окрім штрафу, передбачає обов'язкову конфіскацію тварини.

Відлов та вилучення (знищення) собак, котів та інших тварин проводиться певним спеціалізованим підприємством, визначеним органом виконавчої влади чи місцевого самоврядування. Відлов та вилучення собак, котів та інших тварин окремими громадянами забороняється, крім випадків, коли ці тварини явно загрожують здоров'ю та життю людей.

Вилученню у власників підлягають собаки, коти та інші тварини у випадках, якщо на це є відповідні рішення суду, органів санітарно-епідеміологічного чи ветеринарного нагляду, а також тварини, що вдруге покусали людей, внаслідок порушення власником Правил тримання тварин. Відлов та вилучення собак, котів повинен проводитися гуманними методами, за відсутності сторонніх осіб, особливо дітей.

За ч. 2 ст. 154 КУпАП, до матеріалів справи додається пояснення або/та заява жертви про шкоду, завдану здоров'ю людей чи їхньому майну. Матеріали направляються до суду (ст. 221 КУпАП). Питання відшкодування завданих збитків може вирішуватися судом одночасно при розгляді справи про адміністративне правопорушення (ст. 40 КУпАП) або після прийняття рішення за матеріалами адміністративної справи в межах цивільного провадження.

Справи про адміністративне правопорушення за статтею 154 КУпАП *розглядаються у п'ятнадцятиденний строк.*

4.6. Кваліфікація адміністративних правопорушень у галузі торгівлі

Стаття 156 КУпАП. Порушення правил торгівлі пивом, алкогольними, слабоалкогольними напоями і тютюновими виробами

Об'єктом правопорушень, передбачених статтею 156 КУпАП, є суспільні відносини у сфері торгівлі алкогольними напоями і тютюновими виробами, а також у сфері охорони здоров'я населення.

Зазначені відносини регулюються законами України:

– Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів від 19.12.1995 р. № 481/95-ВР;

– Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення від 22.09.2005 р. № 2899-IV;

– Податковим кодексом України від 02.12.2010 р. № 2755-VI та іншими підзаконними нормативно-правовими актами.

Документування правопорушення (складання протоколу про адміністративне правопорушення), відповідно до статті 255 КУпАП, здійснює посадова особа Національної поліції та центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за дотриманням законодавства про захист прав споживачів, а також посадові особи, уповноважені на те виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад.

Особливість кваліфікації правопорушення за статтею 156 КУпАП полягатиме у складності його *об'єктивної сторони*.

Щонайперше, поліцейським важливо правильно встановити *предмет правопорушення*.

Алкогольними напоями є продукти, одержані шляхом спиртового бродіння цукромістких матеріалів або виготовлені на основі харчових спиртів із вмістом спирту етилового понад 1,2% об'ємних одиниць, які належать до товарних груп Гармонізованої системи опису та кодування товарів під кодами 22 04, 22 05, 22 06, 22 08.

До *тютюнових виробів*, окрім сигарет з фільтром або без фільтру, цигарок, сигар, сигарил, належать також люльковий, нюхальний, смоктальний, жувальний тютюн, махорка та інші вироби з тютюну чи його замінників для куріння, нюхання, смоктання чи жування.

Для кваліфікації протиправних діянь, що становлять об'єктивну сторону правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 156 КУпАП, важливо знати, що торгівля зазначеними виробами може бути оптовою або роздрібною.

Оптова торгівля – діяльність з придбання і відповідного перетворення товарів для подальшої реалізації їх підприємствам роздрібною торгівлі, іншим суб'єктам підприємницької діяльності.

Роздрібна торгівля – діяльність з продажу товарів безпосередньо громадянам та іншим кінцевим споживачам для їх особистого некомерційного використання незалежно від форми розрахунків, зокрема на розлив у ресторанах, кафе, барах, інших підприємствах громадського харчування.

Торгівлю алкогольними напоями і тютюновими виробами за законодавством можуть здійснювати:

– державні підприємства або організації, спеціально уповноважені Кабінетом Міністрів України здійснювати імпорт, експорт або оптову торгівлю спиртом етиловим і плодовим, спиртом етиловим ректифікованим виноградним, спиртом етиловим ректифікованим плодовим; спиртом коньячним за наявності ліцензій;

– суб'єкти підприємницької діяльності всіх форм власності, зокрема виробники алкогольних напоїв або тютюнових виробів, що здійснюють роздрібну торгівлю за наявності у них ліцензій;

– підприємства громадського харчування, підприємства з універсальним асортиментом товарів, яким дозволено продаж алкогольних напоїв на розлив для споживання на місці придбання;

– заклади охорони здоров'я та підприємства або організації зооветеринарного постачання незалежно від форми власності, які здійснюють оптову торгівлю спиртом етиловим на медичні та ветеринарні цілі за наявності ліцензії.

Ліцензією є спеціальний дозвіл державних органів влади у вигляді документа державного зразка, який засвідчує право суб'єкта підприємницької діяльності на провадження відповідного виду діяльності протягом визначеного строку, а так само запис у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань про рішення органу ліцензування щодо наявності у суб'єкта господарювання права на провадження визначеного ним виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню.

Термін дії ліцензій:

– Ліцензії на право імпорту, експорту алкогольних напоїв та тютюнових виробів видаються терміном на 5 років;

– Ліцензії на право оптової торгівлі видаються терміном на 5 років;

– Ліцензії на право роздрібної торгівлі алкогольними напоями і тютюновими виробами – терміном на 1 рік.

Для алкогольних напоїв використовуються марки зі зазначенням суми акцизного податку, сплаченого за одиницю маркової продукції.

Отже, *марками акцизного збору* є спеціальні знаки, наявність яких підтверджує сплату акцизного збору, легальність ввезення та реалізації на території України цих виробів.

Не підлягають маркуванню марками акцизного збору алкогольні напої та тютюнові вироби, які поставляються для реалізації магазинами безмитної торгівлі безпосередньо українськими виробниками цієї продукції за прямими договорами, укладеними між українськими виробниками алкогольних напоїв та тютюнових виробів і власниками магазинів безмитної торгівлі.

Характеризуючи об’єктивну сторону правопорушення за ч. 2 ст. 156 КУпАП, слід зауважити, що вона пов’язана з порушенням працівником підприємства (організації) торгівлі або громадського харчування правил торгівлі пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями і тютюновими виробами, а саме:

– торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями або тютюновими виробами в приміщеннях або на територіях, заборонених законом, або в інших місцях, визначених рішенням відповідного органу місцевого самоврядування, як таких, де роздрібна торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями або тютюновими виробами заборонена;

– торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями або тютюновими виробами через торгові автомати;

– торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями або тютюновими виробами неповнолітніми особами;

– продаж пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв або тютюнових виробів особі, яка не досягла 18 років;

- продаж тютюнових виробів в упаковках, що містять менш як 20 сигарет або цигарок, чи поштучно (крім сигар);
- торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, винами столовими у заборонений рішенням відповідного органу місцевого самоврядування час доби.

Продаж алкогольних напоїв і тютюнових виробів забороняється:

- особами, які не досягли 18 років (продавці), та особам, які не досягли 18 років (покупці);
- у приміщеннях та на території навчальних закладів і закладів охорони здоров'я, крім ресторанів, що розташовані на території санаторіїв; у приміщеннях спеціалізованих торговельних організацій, які здійснюють торгівлю товарами дитячого асортименту або спортивними товарами, а також у відповідних відділах (секціях) універсальних торговельних організацій;
- у закритих спортивних спорудах (крім пива у пластиковій тарі);
- з торгових автоматів;
- з полиць самообслуговування (крім тютюнових виробів у блоках та алкогольних напоїв, слабоалкогольних напоїв, вин столових, пива);
- поштучно (для тютюнових виробів, крім сигар);
- у споживчих упаковках, що містять менш як 20 сигарет;
- з рук та у не визначених для цього місцях.

Продавець пива (крім безалкогольного), слабоалкогольних, алкогольних напоїв або тютюнових виробів зобов'язаний отримати у покупця, який купує алкогольні напої або тютюнові вироби, документ, що засвідчує його вік, якщо у продавця виникли сумніви щодо досягнення покупцем 18-річного віку.

Суб'єктом правопорушення за ч. 1 ст. 156 КУпАП є суб'єкт господарювання (керівник підприємства торгівлі, громадського харчування, фізична особа-підприємець), що здійснює підприємницьку діяльність з порушеннями (*спеціальний суб'єкт*).

Суб'єктивна сторона правопорушення за ст. 156 КУпАП характеризується наявністю вини як у формі *умислу*, так і у формі *необережності*.

Стаття 160 КУпАП. Торгівля з рук у невстановлених місцях

Об'єктом правопорушення є суспільні відносини в сфері торговельної діяльності.

Для кваліфікації правопорушення поліцейським важливо встановити місце торгівлі та спосіб (з рук у руки). Для цього потрібно знати, які місця мають статус торговельних об'єктів (де саме законом дозволено здійснювати торгівлю). Роздрібну торгівлю законом дозволяється здійснювати:

- в магазині (продовольчому, непродовольчому, змішаному – за спеціалізацією; універсальному, спеціалізованому, вузькоспеціалізованому, комбінованому, неспеціалізованому – за товарним асортиментом; з індивідуальним обслуговуванням, самообслуговуванням, торгівлею за зразками, торгівлею за замовленням (за методом продажу товарів);

- в павільйоні; в кіоску, ятці; палатці; наметі; лотку, рундуку; складі товарному; крамниці-складі, магазині-складі (*Постанова КМ України від 15.06.2006 р. № 833 «Про затвердження Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів»*). Робочі місця повинні бути обладнані холодильним, торговельно-технологічним устаткуванням, мати електроенергію, холодну і гарячу проточну воду, каналізацію; кіоски громадського харчування – стаціонарні пункти, де робочі місця повинні бути обладнані як і відкриті літні майданчики, за винятком столиків і стільців для обслуговування відвідувачів.

Отже, торгівля поза означеними об'єктами є *об'єктивною стороною правопорушення*, передбаченого статтею 160 КУпАП. Законодавець уточнює, що такими найтипівішими місцями є вулиці, площі, двори, під'їзди, сквери міст.

Визначення *місць торгівлі* у межах населеного пункту належить до повноважень органів місцевого самоврядування. Саме вони зобов'язані виділяти окремі місця для торгівлі (облаштування ринків), зокрема й тимчасової (сезонна торгівля, ярмарки, виставки виробників тощо).

Своєю чергою, предметом правопорушення за ч. 1 ст. 160 КУпАП є товари, які вироблені *не в промисловий спосіб*, також самим правопорушником або сторонніми особами.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю прямого умислу.

Суб'єктами правопорушення є фізичні осудні особи віком від 16 років (загальний суб'єкт).

Доцільно зауважити, що якщо особа систематично здійснює торгівлю з рук, спрямовану на отримання прибутку, без реєстрації як суб'єкт підприємницької діяльності (ФОП), такі дії слід кваліфікувати за ч. 1 ст. 164 КУпАП (Порушення порядку провадження господарської діяльності).

Стаття 164 КУпАП. Порушення порядку провадження господарської діяльності

Об'єктом правопорушення за ст. 164 КУпАП є встановлений порядок здійснення господарської діяльності.

Відповідно до ст. 3 Господарського кодексу України від 16.01.2003 р. № 436-IV, *господарською діяльністю* є діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Одним із видів господарської діяльності є підприємництво. За ст. 42 Господарського кодексу України, *підприємництво* – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Правова позиція щодо обставин, за яких дії особи можуть бути визнані підприємницькою діяльністю, була висловлена Верховним Судом України у п. 4 Постанови його Пленуму від 25 квітня 2003 року №3 «Про практику застосування судами законодавства про відповідальність за окремі злочини у сфері господарської діяльності», де зазначено, що під здійсненням особою, не зареєстрованою як суб'єкт підприємництва, будь-якого виду підприємницької діяльності з числа тих, що підлягають ліцензуванню, слід розуміти діяльність фізичної особи, пов'язану із виробництвом чи реалізацією продукції, виконанням робіт, наданням послуг з метою отримання прибутку, яка містить ознаки підприємницької, *тобто*

провадиться зазначеною особою безпосередньо самостійно, систематично (не менше ніж три рази протягом одного календарного року) і на власний ризик.

Господарською діяльністю не вважається діяльність фізичної особи з придбання товарів народного споживання для кінцевого споживання.

Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення за ст. 164 КУпАП полягатиме у провадженні господарської діяльності:

- 1) бездержавної реєстрації як суб'єкта господарювання;
- 2) або без одержання ліцензії на провадження певного виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню відповідно до закону;
- 3) чи здійснення таких видів господарської діяльності з порушенням умов ліцензування;
- 4) а так само без одержання дозволу, іншого документа дозвільного характеру, якщо його одержання передбачено законом (крім випадків застосування принципу мовчазної згоди);
- 5) з порушенням умов ліцензування;
- 6) а так само без одержання дозволу, іншого документа дозвільного характеру, якщо його одержання передбачено законом (крім випадків застосування принципу мовчазної згоди).

Державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» від 15.05.2003 р. № 755-IV, є засвідченням факту створення або припинення юридичної особи, засвідченням факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, а також учинення інших реєстраційних дій, які передбачені цим Законом, шляхом внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру.

Факт проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців засвідчує виписка з Єдиного державного реєстру, яка оформлюється та видається суб'єктам господарювання.

Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02.03.2015 р. № 222-VIII визначає, що ліцензія – запис у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-

підприємців та громадських формувань про рішення органу ліцензування щодо наявності у суб'єкта господарювання права на провадження визначеного ним виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню.

Таким чином, суб'єкт господарювання може здійснювати види господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, після внесення відомостей до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців щодо рішення органу ліцензування про видачу йому ліцензії.

Перелік видів господарської діяльності, які підлягають ліцензуванню, визначений у статті 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» (загалом 33 види господарської діяльності). Цей перелік є вичерпним.

В Україні немає єдиного державного органу ліцензування, що видає ліцензії на всі види діяльності. Ліцензії видаються різними вищими або місцевими органами виконавчої влади, перелік яких визначений Кабінетом Міністрів України. Якщо ліцензію на будь-який вид діяльності може видавати як вищий, так і місцевий орган виконавчої влади, то вважається, що на підставі ліцензії, виданої центральним органом, господарська діяльність може здійснюватися на всій території України, а на підставі ліцензії, виданої місцевим органом, – на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Документ дозвільного характеру – це дозвіл, висновок, рішення, погодження, свідоцтво, інший документ, який дозвільний орган зобов'язаний видати суб'єкту господарювання у разі надання йому права на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності, без наявності якого суб'єкт господарювання не може провадити певні дії щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності.

Оскільки санкції статті 164 КУпАП передбачають конфіскацію виготовленої продукції, знарядь виробництва, сировини і грошей, одержаних внаслідок учинення цього адміністративного правопорушення, розгляд справи про адміністративне правопорушення віднесено до компетенції суду, районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (суддів) зокрема.

Суб'єктами правопорушення можуть бути фізичні особи, яким виповнилося 16 років (*загальний суб'єкт*).

Суб'єктивна сторона правопорушення, за ст. 164 КУпАП, полягає у наявності *умислу*.

4.7. Кваліфікація адміністративних правопорушень, які посягають на громадський порядок та громадську безпеку

Стаття 173 КУпАП. Дрібне хуліганство

Об'єктом дрібного хуліганства є відносини громадського спокою та суспільної моральності.

Громадський спокій, як один зі станів соціальної упорядкованості, пов'язаний зі забезпеченням умов, що гарантують нормальну діяльність підприємств, установ, організацій усіх форм власності, суспільну зайнятість у них людей, нормальний відпочинок громадян, нормальний стан побутових відносин і зв'язків, що забезпечують стан соціальної урегульованості. Громадський спокій, таким чином, виступає умовою нормального функціонування будь-якої спільноти членів суспільства – колективів, сімей тощо. Тож боротьба за забезпечення громадського порядку є насамперед боротьбою за забезпечення стану громадського спокою.

Суспільна моральність, як об'єкт дрібного хуліганства, проявляється в заданому складі не так чітко, як відносини громадського спокою. Ще меншою мірою дрібне хуліганство посягає на відносини людської гідності, хоча в деяких випадках вони виступають основним об'єктом аналізованого правопорушення.

З *об'єктивної сторони* дрібне хуліганство виражається в нецензурній лайці в громадських місцях, образливому чіплянні до громадян та інших подібних діях, що порушують громадський порядок і спокій населення. Вказівка закону на «інші подібні дії» дозволяє тлумачити як дрібне хуліганство по суті всі дії, що за ступенем суспільної небезпеки не можуть бути кваліфіковані як кримінально каране хуліганство (ч. 1 ст. 296 КК України). Крім того, така вказівка дає змогу «підганяти» під «інші подібні дії» найрізно-

манітніші відхилення від загальноприйнятих норм поведінки, що пов'язано зі серйозними труднощами при кваліфікації відповідних діянь, а іноді з порушенням законності з боку окремих посадових осіб.

Як свідчить правозастосовна практика, найчастіше порушники притягуються до адміністративної відповідальності за дрібне хуліганство, скоєне у виді:

- нецензурної лайки в громадських місцях;
- дебошу в комунальних квартирах і приватних будинках;
- співання непристойних пісень у громадських місцях;
- привселюдного розповідання непристойних анекдотів;
- появи у громадських місцях у непристойному вигляді;
- справляння природних потреб у громадських місцях.

Цей перелік антигромадських проявів, які можна кваліфікувати як дрібне хуліганство, не є вичерпним і може бути розширеним. Водночас у разі аналізу об'єктивної сторони дрібного хуліганства найбільш важливим є правильне вирішення питання про розмежування дрібного, адміністративно караного хуліганства від кримінально караного (ч. 1 ст. 296 КК України). Останнє передбачає «грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом».

Особлива зухвалість.

За ознакою особливої зухвалості хуліганством може бути визнано таке грубе порушення громадського порядку, яке супроводжувалось, наприклад:

- насильством із завданням потерпілій особі побоїв або заподіянням тілесних ушкоджень;
- знущанням над потерпілим;
- знищенням чи пошкодженням майна;
- зривом масового заходу;
- тимчасовим припиненням нормальної діяльності установи, підприємства чи організації, руху громадського транспорту тощо, що особа тривалий час уперто не припиняла.

Винятковий цинізм.

Хуліганством, яке супроводжувалось винятковим цинізмом, можуть бути визнані дії, поєднані з демонстративною зневагою до загальноприйнятих норм моралі, наприклад:

- проявом безсоромності;
- грубої непристойності;
- знущанням над хворим, дитиною, особою похилого віку або такою, яка перебувала у безпорадному стані, та ін.

Нецензурна лайка – найбільш цинічна лайка, що належить, як правило, до сфери статевих відносин, непристойні висловлювання, в тому числі найогидніші різновиди словесної брутальності.

Образливе чіпляння до громадян.

Чіпляння – це докучлива поведінка, пов’язана з діями ображення, які зневажають честь і гідність людини та утискають чию-небудь волю, причому у грубій манері. Для всіх подібних випадків характерним є ігнорування волі та бажання оточуючих, прагнення нав’язати свою волю, а точніше – свавілля.

Можливі прояви образливого чіпляння:

- хапання за одяг;
- насильницьке утримання за руки;
- демонстративний зрив головного убору;
- навмисне перегороджування виходу або проходу;
- вимога дати цигарку або пускання в обличчя диму від неї;
- утримання дівчини з непристойною пропозицією та інші подібні дії.

При образливому чіплянні до громадян, що класифікується поліцейським як дрібне хуліганство (ст. 173 КУпАП), наявність потерпілого – ОБОВ’ЯЗКОВА.

Інші подібні дії, що порушують громадський порядок та спокій громадян, становлять широкий спектр різноманітних дій, що за певних обставин, можуть кваліфікуватись як дрібне хуліганство (ст. 173 КУпАП).

Обов’язковою ознакою їх протиправності є те, що вони одночасно порушують громадський порядок і спокій населення. У випадку порушення лише громадського порядку (коли спокій громадян не порушується) зазначені дії особи не можуть кваліфікуватись як дрібне хуліганство.

Можливі прояви дрібного хуліганства:

- насильницьке вторгнення в громадські місця всупереч забороні певних осіб, покликаних слідкувати за порядком;

- безпідставне порушення спокою громадян телефонними дзвінками, лихослів'я телефоном;
- співання нецензурних пісень, розповідання вульгарних анекдотів групам людей;
- вигуки, свист під час демонстрації кінофільмів;
- гвалт, крики з хуліганських мотивів біля вікон громадян у нічний час;
- публічне справляння природних потреб у не відведених для цього місцях;
- поява у громадському місці в оголеному вигляді;
- самовільне без потреби зупинення комунального транспорту;
- нанесення непристойних малюнків на тротуари, стіни, паркани, двері чи вчинення написів нецензурного змісту;
- неправдиве повідомлення про смерть родичів, знайомих, якщо це не потягло тяжких наслідків;
- грубе порушення черг, яке супроводжується ображенням громадян та проявом неповаги до них;
- знищення або пошкодження з хуліганських мотивів якогось майна;
- зривання афіш, плакатів, газет, оголошень зі стендів;
- умисна (з бешкетництва) швидка їзда на автомобілях та мотоциклах по калюжах поблизу тротуарів, зупинок, інших місць скупчення людей тощо.

При вчиненні хуліганської дії, що одночасно порушують громадський порядок та спокій громадян, місце їх вчинення (громадське місце або інше) не має значення для кваліфікації за ст. 173 КУпАП.

Суб'єкт адміністративної відповідальності за дрібне хуліганство – *загальний*. Ним може бути особа, яка досягла на момент учинення адміністративного правопорушення 16-річного віку. Особи віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили дрібне хуліганство, підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах (ч. 2 ст. 13 КУпАП). З урахуванням характеру вчиненого правопорушення та особи правопорушника до зазначених осіб судом можуть бути застосовані заходи впливу, передбачені ст. 24-1 КУпАП.

Зі *суб'єктивної сторони* дрібне хуліганство завжди вчиняється з *прямым умислом*. Воно не може бути вчинено з необережності, оскільки правопорушник завжди усвідомлює або повинен усвідомлювати, що своїми неправомірними діями посягає на громадський порядок.

Складовою суб'єктивної сторони дрібного хуліганства є *хуліганський мотив* – явна неповага особи до суспільства, до правил співжиття, коли особа зневажливо ставиться до інших громадян, нахабно порушує їхній спокій.

Відсутність у діяч особи хуліганського мотиву (наприклад, у разі вчинення діяння з мотивів особистої неприязні, ревнощів, вираження своїх політичних поглядів тощо) не утворює суб'єктивну сторону правопорушення та як наслідок унеможлиблює притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 173 КУпАП через відсутність складу адміністративного правопорушення (відсутня суб'єктивна сторона).

Протоколи про дрібне хуліганство складаються уповноваженими на те посадовими особами Національної поліції, а також органів управління Військової служби правопорядку у ЗСУ (про правопорушення, вчинені військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також працівниками ЗСУ під час виконання ними службових обов'язків) (ст. 255 КУпАП). *Справи розглядаються суддями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (ст. 221 КУпАП) за місцем вчинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП) протягом однієї доби з дня одержання суддею протоколу про адміністративне правопорушення й інших матеріалів справи (ч. 2 ст. 277 КУпАП).*

Стаття 174 КУпАП. Стрільба з вогнепальної, холодної металевий чи пневматичної зброї, пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії в населених пунктах і в не відведених для цього місцях або з порушенням встановленого порядку

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері громадського порядку та громадської безпеки. Це правопорушення характеризується високим рівнем суспільної небезпеки,

оскільки може призвести до заподіяння більш тяжких наслідків (убивство, тілесні ушкодження різного ступеня важкості тощо).

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ст. 174 КУпАП, може виражатись у кількох альтернативних діях. Зокрема, це *стрільба* з вогнепальної чи холодної металеві зброї, пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії або пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду: по-перше, *в населених пунктах і в не відведених для цього місцях*; по-друге, *у відведених для цього місцях, однак з порушенням встановленого порядку*.

Визначення перелічених вище видів зброї закріплено в Інструкції *«Про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів»*, затвердженій Наказом МВС України від 21.08.1998 р. № 622.

Зокрема, *вогнепальною* визнається зброя, яка призначена для ураження цілей снарядами, що одержують спрямований рух у стволі (за допомогою сили тиску газів, які утворюються в результаті згоряння металеві заряду) та мають достатню кінетичну енергію для ураження цілі, що знаходиться на визначеній відстані. До пневматичної зброї належать пістолети, револьвери, гвинтівки калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду, в яких снаряд (куля) приводиться в рух завдяки стисненим газам.

До *пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії* належать такі пістолети і револьвери вітчизняного виробництва, які конструктивно призначені тільки для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії і технічно

не придатні для стрільби бойовими патронами. При цьому їхня конструкція має забезпечувати неможливість взаємозаміни основних частин бойової і спортивної вогнепальної зброї, унеможливлене здійснення пострілів в автоматичному режимі чергами. *Холодною зброєю* є предмети та пристрої, конструктивно призначені та за своїми властивостями придатні для неодноразового заподіяння шкодою безпосередньої дії тяжких (небезпечних для життя в момент спричинення) і смертельних тілесних ушкоджень, дія яких ґрунтується на використанні м'язової сили людини.

Метальною холодною зброєю є предмети та пристрої, які призначені для ураження цілі на відстані. Така зброя поділяється на: 1) просту металну холодну зброю (ураження цілі обумовлено її контактом з предметом, який отримав направлений рух внаслідок безпосереднього прикладання до нього м'язового зусилля людини, – металні ножі, сюрікени та ін.); 2) механічну холодну зброю (ураження цілі обумовлено її контактом зі снарядом, який отримав направлений рух внаслідок прикладання м'язового зусилля людини до механічного пристрою, – луки, арбалети, праці тощо).

Об'єктивною стороною аналізованого правопорушення є протиправне діяння у виді стрільби, під якою необхідно розуміти провадження пострілів, ведення вогню. *При цьому достатнім є здійснення хоча б одного пострілу зі зазначених у статті 174 КУпАП видів зброї.*

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони цього правопорушення є місце його вчинення. Зокрема, це можуть бути: населені пункти, не відведені для стрільби місця, а також спеціально відведені для стрільби місця – тири, стрільбища тощо.

Суб'єкт адміністративної відповідальності за ст. 174 КУпАП – *загальний*. Ним може бути особа, яка досягла на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку. Особи віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вели стрільбу із визначених видів зброї в населених пунктах і в не відведених для цього місцях або з порушенням встановленого порядку, підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах (ч. 2 ст. 13 КУпАП). З урахуванням характеру вчиненого пра-

вопорушення та особи правопорушника до зазначених осіб можуть бути застосовані заходи впливу, передбачені ст. 24-1 КУпАП.

Зі *суб'єктивної сторони* стрільба із визначених видів зброї в населених пунктах і в не відведених для цього місцях або з порушенням встановленого порядку завжди вчиняється *умисно*, оскільки власник зброї завжди усвідомлює або повинен усвідомлювати, що своїми неправомірними діями посягає на громадський порядок і безпеку.

Протоколи, за ст. 174, складаються уповноваженими на те посадовими особами Національної поліції, а також органів управління Військової служби правопорядку у ЗСУ (про правопорушення, вчинені військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також працівниками ЗСУ під час виконання ними службових обов'язків) (ст. 255 КУпАП). Такі *справи розглядаються суддями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (ст. 221 КУпАП) за місцем вчинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП) у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання суддею протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи (ч. 1 ст. 277).*

Стаття 175-1 КУпАП. Куріння тютюнових виробів у заборонених місцях

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері *охорони здоров'я, забезпечення пожежної безпеки та громадського порядку.*

Безпосереднім об'єктом правопорушення є норми законодавства (Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» від 22.09.2005 р. № 2899-IV), що регламентують попередження куріння тютюнових виробів, зниження рівня їх вживання серед населення, обмеження доступу до них дітей, охорони здоров'я населення від шкоди, що завдається їхньому здоров'ю внаслідок розвитку захворювань, інвалідності, а також смертності, спричинених курінням тютюнових виробів чи іншим способом їх вживання.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого статтею 175-1 КУпАП, вимагає при кваліфікації визначити *спосіб учи-*

нення правопорушення – куріння, предмет учинення правопорушення – тютюнові вироби, а також місця куріння – заборонені законом місця.

Відповідно до Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» від 22.09.2005 р. № 2899-IV:

– *курінням тютюнових виробів* визначено дії, що призводять до згорання тютюнових виробів, у результаті чого утворюється тютюновий дим, який виділяється в повітря та вдихається особою, яка їх курить;

– *до тютюнових виробів* належать сигарети з фільтром або без фільтру, цигарки, сигари, сигарили, а також люльковий, нюхальний, смоктальний, жувальний тютюн, махорка та інші вироби з тютюну чи його замінників для куріння, нюхання, смоктання чи жування;

– *до місць, у яких заборонено куріння*, віднесено місця, зазначені в ч. 2 ст. 13 Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення», та місця, заборонені рішеннями органів місцевого самоврядування.

Так, відповідно до ч. 2 ст. 13 Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення», *забороняється куріння тютюнових виробів, а також електронних сигарет і кальянів:*

- у ліфтах і таксофонах;
- у приміщеннях і на території закладів охорони здоров'я;
- у приміщеннях і на території навчальних закладів;
- на дитячих майданчиках;
- у приміщеннях та на території спортивних і фізкультурно-оздоровчих споруд та закладів фізичної культури і спорту;
- у під'їздах житлових будинків;
- у підземних переходах;
- у транспорті загального користування, що використовується для перевезення пасажирів;
- у приміщеннях закладів ресторанного господарства;
- у приміщеннях об'єктів культурного призначення;

- у приміщеннях органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших державних установ;
- на стаціонарно обладнаних зупинках маршрутних транспортних засобів.

Забороняється, крім спеціально відведених для цього місць, куріння тютюнових виробів:

- у приміщеннях підприємств, установ та організацій усіх форм власності;
- у приміщеннях готелів та аналогічних засобів розміщення громадян;
- у приміщеннях гуртожитків;
- в аеропортах та на вокзалах.

Доречно зауважити, що *органи місцевого самоврядування можуть встановити додаткові заборонені місця для куріння*. Скажімо, місцева рада може віднести до заборонених місць: парки, бульвари, сквери, набережні, пляжі тощо. Однак слід наголосити, що реагування на куріння в зазначених місцях (складання протоколів про адміністративні правопорушення та винесення постанов у справі) НЕ входить до компетенції Національної поліції.

Поліцейські, які уповноважені документувати адміністративне правопорушення, за ст. 175-1, мають знати, які місця визнані забороненими для куріння за рішеннями міської, селищної та сільської ради. Відповідно до статей 222 та 255 КУпАП, поліція уповноважена складати протоколи про адміністративне правопорушення, розглядати справи та накладати стягнення за ст.175-1, справи про адміністративні правопорушення, за винятком тих, що вчинені у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради.

З огляду на це, адміністративні комісії та виконкоми міських, селищних та сільських рад складатимуть протоколи та розглядатимуть справи за ст.175-1 КУпАП, якщо правопорушення вчинено у місцях, заборонених рішеннями відповідної сільської, селищної, міської ради.

Згідно зі статтею 222 КУпАП, *органи Національної поліції розглядають справу за статтею 175-1 (за винятком порушень, вчинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради), вноситься постанова на місці вчинення правопорушення*.

Суб'єктом правопорушення може бути особа, якій виповнилося 16 років.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у *формі умислу*, так і у формі *необережності*. Необережність проявляється у незнанні вимог рішення міської, селищної та сільської ради про визначення заборонених для куріння місць.

Стаття 176 КУпАП. Виготовлення, зберігання самогону та апаратів для його вироблення

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері *громадського порядку та охорони здоров'я населення*.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого коментованою статтею, полягає у виготовленні або зберіганні без мети збуту самогону чи інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення, виготовленні або зберіганні без мети збуту апаратів для їх вироблення.

Виготовлення самогону – це приготування алкогольної маси із вмістом спирту етилового понад 12% кустарним способом з продуктів бродіння (буряка, картоплі, цукру тощо). В разі виготовлення винним хоч би з частини алкогольної маси міцного спиртного напою або приготування закваски і одночасного зберігання ним самогонного апарата дії його належить кваліфікувати як закінчене правопорушення.

Міцні спиртні напої домашнього вироблення – це продукти, одержані кустарним способом шляхом спиртового бродіння цукромістких матеріалів або виготовлені на основі харчових спиртів із вмістом спирту етилового понад 12%. Апарати для виготовлення самогону чи інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення – це пристрої, які використовуються для приготування алкогольної маси кустарним способом з продуктів бродіння.

Зберігання самогону чи інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення, апаратів для їх вироблення – це їх тримання (приховування) у певних умовах, які допомагають зберегти ці продукти від псування.

Вилучені самогон та інші міцні спиртні напої домашнього вироблення, апарати для їх вироблення після розгляду справи підлягають знищенню поліцейськими (ч. 1 ст. 265 КУпАП).

Суб'єктом правопорушення є особа, якій виповнилося 16 років.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі *прямого умислу*.

Стаття 177 КУпАП. Придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері *громадського порядку та охорони здоров'я населення*.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого наведеною статтею, полягає у придбанні самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення.

Придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення – це усний чи письмовий правочин між споживачем і продавцем (виконавцем) про якість, терміни, ціну та інші умови, за яких реалізується така кустарна продукція.

Суб'єктом правопорушення є особа, якій виповнилося 16 років.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі *прямого умислу*.

Стаття 178 КУпАП. Розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді

Об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого цією статтею, є не лише *громадський порядок, а й людська гідність і громадська мораль*. Взяті у сукупності людська гідність і громадська мораль є складовими громадського порядку, тому розпивання спиртних напоїв у заборонених законом місцях і поява в громадських місцях у стані сп'яніння, що ображає людську гідність та громадську мораль, належать до категорії найбільш поширених порушень громадського порядку, переслідуваних адміністративним законом.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ст. 178 КУпАП, може виражатись у двох альтернативних діях (*формальний склад*):

- 1) розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв;

2) поява у громадських місцях у п'яному вигляді.

Так, диспозиція статті містить заборону розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв на вулицях, у закритих спортивних спорудах, у скверах, парках, у громадському транспорті всіх видів та в інших заборонених законом місцях, крім підприємств торгівлі і громадського харчування, в яких продаж пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв на розлив дозволена відповідним органом місцевого самоврядування.

Кваліфікуючи дії особи за ст. 178 КУпАП, потрібно брати до уваги визначення пива, алкогольних і слабоалкогольних напоїв, які закріплені в Законі України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» від 19.12.1995 р.

Так, під *алкогольними напоями* слід розуміти продукти, одержані шляхом спиртового бродіння цукромістких матеріалів або виготовлені на основі харчових спиртів з вмістом спирту етилового понад 0,5 відсотка об'ємних одиниць, які зазначені у товарних позиціях 2203, 2204, 2205, 2206, 2208 згідно з УКТ ЗЕД, а також з вмістом спирту етилового 8,5 відсотка об'ємних одиниць та більше, які зазначені у товарних позиціях 2103 90 30 00, 2106 90 згідно з УКТ ЗЕД.

Слабоалкогольні напої – це алкогольні напої з вмістом етилового спирту від 0,5 до 8,5 відсотка об'ємних одиниць та екстрактивних речовин не більш як 14,0 г на 100 куб. см, виготовлені на основі водно-спиртової суміші з використанням інгредієнтів, напівфабрикатів та консервантів, насичені чи не насичені діоксидом вуглецю.

Пиво – це насичений діоксидом вуглецю пінистий алкогольний напій із вмістом спирту етилового від 0,5 відсотка об'ємних одиниць, отриманий завдяки бродінню охмеленого суслу пивними дріжджами, що належить до товарної групи УКТ ЗЕД за кодом 2203.

До *безалкогольного пива* відносять насичений діоксидом вуглецю пінистий напій, одержаний завдяки бродінню охмеленого суслу пивними дріжджами з об'ємною часткою спирту не більш як 0,5 відсотка, отриманий шляхом діалізу або переривання головного бродіння, або виготовлення пивного суслу зі зниженою часткою

сухих речовин у початковому суслі, що належить до товарної групи УКТ ЗЕД за кодом 2202.

За усталеною практикою, за розпивання одеколонів, лосьйонів та інших одурманюючих рідин на спиртовій основі особи також притягаються до адміністративної відповідальності за ст. 178 КУпАП.

Об'єктивна сторона правопорушення за ст. 178 КУпАП містить важливу кваліфікаційну ознаку – *місце*.

Так, до заборонених місць для розпивання алкогольних, слабоалкогольних напоїв та пива (крім безалкогольного) відносять:

- вулиці;
- закриті спортивні споруди;
- сквери;
- парки;
- всі види громадського транспорту (включаючи транспорт міжнародного сполучення);
- інші заборонені законом місця (додаткові місця).

Відповідно до положень ст. 15-2 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів», до заборонених місць для споживання пива (крім безалкогольного), алкогольних та слабоалкогольних напоїв, вин столових слід відносити:

- заклади охорони здоров'я, крім споживання столових вин на території санаторіїв у спеціально відведених місцях;
- навчальні та освітньо-виховні заклади;
- громадський транспорт;
- зупинки транспорту;
- підземні переходи;
- заклади культури;
- закриті спортивні споруди (крім пива у пластиковій тарі);
- ліфти;
- таксофони;
- дитячі майданчики;
- спортивні майданчики;
- приміщення органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших державних установ.

Другою формою вираження об'єктивної сторони аналізованого правопорушення є *поява в громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль*. Відразу ж зауважимо, що особа не може бути притягнута до адміністративної відповідальності лише за сам факт появи в громадському місці в нетверезому стані, якщо її поведінка при цьому не виходила за межі пристойності.

Адміністративно караними є лише такі її форми:

а) поведінка особи в стані сп'яніння явно порушує загально-визнані норми (непристойні висловлювання чи жести, грубі вигуки, нав'язливе чіпляння до громадян тощо);

б) особа має непристойний зовнішній вигляд, який викликає відразу (брудний, мокрий, розстебнутий одяг тощо);

в) через сп'яніння особа повністю чи значною мірою втратила орієнтування (безцільно стоїть чи безцільно пересувається з місця на місце, у неї порушена координація рухів, звідси – нестійкість, хитка хода);

г) п'яний повністю безпорадний (в непритомному стані).

Для притягнення особи до відповідальності за ст. 178 КУпАП не має значення, які саме алкогольні напої вживала особа (пиво, міцні чи слабоалкогольні напої), а також місце їх уживання (громадське місце чи власне житло).

Суб'єкт адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 178 КУпАП, *загальний*. Ним може бути будь-яка осудна фізична особа, яка досягла 16-річного віку.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується *умислом, який може бути як прямим, так і непрямым*.

Протоколи за ст. 178 складаються уповноваженими на те посадовими особами Національної поліції, а також органів управління Військової служби правопорядку у ЗСУ (про правопорушення, вчинені військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також працівниками ЗСУ під час виконання ними службових обов'язків) (ст. 255 КУпАП). Працівники органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання, уповноважені розглядати справи про правопорушення, передбачені ч. 1 та ч. 2 ст. 178 (ст. 222 КУпАП), а судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів – справи, передбачені ч. 3 ст. 178 КУпАП (ст. 221 КУпАП).

Такі справи розглядаються за місцем їх учинення або за місцем проживання порушника (ч. 3 ст. 276 КУпАП) протягом доби з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглянути справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи (ч. 2 ст. 277 КУпАП).

Стаття 180 КУпАП. Доведення неповнолітнього до стану сп'яніння

Об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого цією статтею, є суспільні відносини в сфері охорони *громадського порядку та захисту здоров'я молоді*.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого аналізованою статтею, полягає в доведенні неповнолітнього до стану сп'яніння його батьками, особами, які їх замінюють, або іншими особами (*формальний склад*).

Водночас слід мати на увазі, що, згідно зі ст. 1 Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», *неповнолітні – це громадяни віком до 18 років*. Тимчасом Сімейний кодекс України (ст. 6) дає дещо інше визначення: неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років. До досягнення чотирнадцятирічного віку особа вважається малолітньою.

Доведення особи до стану сп'яніння – це активні дії (безпосереднє розливання) чи бездіяльність (не реагування на активні дії інших осіб) сторонніх осіб, внаслідок яких настало сп'яніння такої особи. Це може бути спонукання (шляхом особистого прикладу) або психічного чи фізичного примусу неповнолітнього до вживання алкогольних напоїв, у результаті чого він перебуває в стані сп'яніння. При цьому ступінь сп'яніння не має значення для кваліфікації дій особи за ст. 180 КУпАП. Достатньо довести факт перебування неповнолітнього в нетверезому стані. Цей факт може бути встановлений безпосередньо працівниками поліції, уповноваженими складати протокол про таке правопорушення, а також на підставі огляду, проведеного в закладах охорони здоров'я.

Якщо буде встановлено, що неповнолітній систематично (два і більше разів) втягувався в пияцтво тією самою особою, то винна

в цьому особа підлягає кримінальній відповідальності за ст. 304 КК України.

Суб'єкт адміністративного правопорушення *спеціальний*. Ним можуть бути батьки неповнолітнього, особи, які їх замінюють, або будь-які інші фізичні осудні особи, які досягли 18-річного віку.

Суб'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ст. 180 КУпАП, характеризується *умисною формою вини (прямим або непрямым умислом)*.

Протоколи за ст. 180 КУпАП складаються уповноваженими на те посадовими особами Національної поліції (ст. 255 КУпАП) і розглядаються працівниками органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання (ст. 222 КУпАП) за місцем учинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП).

Також справи про адміністративні правопорушення за ст. 180 (крім справ щодо батьків неповнолітніх або осіб, які їх замінюють) можуть розглядатись адміністративними комісіями при виконавчих органах міських, сільських, селищних рад (ст. 218 КУпАП) за місцем проживання порушника (ч. 5 ст. 276 КУпАП), або ж виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад (ст. 219 КУпАП) за місцем учинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП).

Такі *справи розглядаються у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи (ч. 1 ст. 277 КУпАП)*.

Стаття 180-1 КУпАП. Порушення порядку перебування дітей у закладах, в яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування

Об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого цією статтею, є суспільні відносини в сфері охорони *громадського порядку та захисту здоров'я молоді*.

Об'єктивна сторона аналізованого правопорушення полягає у порушенні встановленого законом порядку перебування дітей у закладах, в яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування (*формальний склад*).

Правила перебування дітей у закладах, де провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування, визначені в ст. 20-1 Закону України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р.

За вказаною статтею, діти віком до 16 років з двадцять другої до шостої години можуть перебувати у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування, лише в присутності принаймні одного з батьків чи іншого законного представника дитини або особи, яка її супроводжує і несе за неї персональну відповідальність.

Власники закладів, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладів громадського харчування та уповноважені ними особи зобов'язані вживати заходів щодо недопущення у такі заклади з двадцять другої до шостої години дітей до 16 років без супроводу зазначених вище осіб.

Власники закладів, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладів громадського харчування та уповноважені ними особи мають право у період з двадцять другої до шостої години вимагати у відвідувачів таких закладів документи, що підтверджують досягнення ними 16-річного віку.

Суб'єкт адміністративного правопорушення *спеціальний*. Ним можуть бути посадові особи підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, громадяни – власники підприємств чи уповноважені ними особи, а також громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності.

Суб'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ст. 180-1 КУпАП, характеризується наявністю вини як у *формі умислу, так і у формі необережності*.

Протоколи за ст. 180-1 КУпАП складаються уповноваженими на те посадовими особами Національної поліції (ст. 255 КУпАП) і розглядаються суддями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (ст. 221 КУпАП) за місцем учинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП) у *п'ятнадцятиденний строк* з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи (ч. 1 ст. 277 КУпАП).

Стаття 181 КУпАП. Азартні ігри, ворожіння в громадських місцях

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері *громадського порядку*.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого аналізованою статтею, полягає у кількох альтернативних діях:

1) участі в організованих без дозволу азартних іграх (карти, рулетка, «наперсток» та інші) на гроші, речі та інші цінності;

2) ворожінні у громадських місцях.

За *Законом України «Про заборону грального бізнесу в Україні» від 15.05.2009 р.*, в Україні забороняється гральний бізнес та участь в азартних іграх.

Азартна гра – це будь-яка гра, обов'язковою умовою участі в якій є сплата гравцем грошей, зокрема й через систему електронних платежів, що дає змогу учаснику як отримати виграш (приз) у будь-якому виді, так і не отримати його залежно від випадковості.

До азартних ігор не належать:

1) організація та проведення лотерей;

2) організація та проведення творчих конкурсів, спортивних змагань тощо, незважаючи на те передбачається чи не передбачається їхніми умовами грошовий або майновий виграш;

3) гра в більярд, гра в кеглі (боулінг) та інші ігри, які проводяться без одержання гравцем призу (виграшу);

4) гра на гральних автоматах типу «кран-машина» (двокоординатні автомати), де як виграш (приз) гравець отримує виключно матеріальні речі (іграшки, цукерки тощо);

5) розіграші на безоплатній основі з рекламуванням (популяризацією) окремого товару, послуги, торгової марки, знаків для товарів і послуг, найменування або напрямів діяльності суб'єктів господарювання, комерційної програми з видачею виграшів у грошовій або майновій формі;

б) розіграші у виді конкурсів (ігор, вікторин), умови яких передбачають безоплатне набуття особою статусу її учасника та отримання учасником, який виявив кращі особисті знання та вміння, виграшів у грошовій або майновій формі за особисту перемогу;

7) розіграші на безоплатній основі з розважальною, благодійною або пізнавальною метою.

Організація і проведення азартних ігор – це діяльність організаторів азартних ігор, що провадиться з метою створення умов для здійснення азартних ігор та видачі виграшів (призів) учасникам азартних ігор. При цьому організатори азартних ігор – це фізичні та юридичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, що здійснюють діяльність з організації та проведення азартних ігор з метою отримання прибутку.

До учасників азартних ігор належать фізичні особи з повною цивільною дієздатністю, що беруть участь в азартних іграх. Саме учасники і притягуються до адміністративної відповідальності за цією статтею. До суб'єктів господарювання, які організують і проводять на території України азартні ігри, застосовуються фінансові санкції згідно зі Законом України «Про заборону грального бізнесу в Україні».

Наступною формою об'єктивної сторони правопорушення, передбаченого ст. 181 КУпАП, є ворожіння у громадських місцях.

Ворожіння – це діяльність, яка полягає в передбаченні майбутнього чи минулого за якимись прикметами на картах, кавовій гущі, зірках, фотографії тощо за певну винагороду. Водночас адміністративно караним є ворожіння, яке проводиться лише в громадських місцях.

Суб'єктом правопорушення може бути особа, якій виповнилося 16 років. Водночас за ч. 1 та ч. 2 ст. 181 суб'єктами є лише учасники азартних ігор, а за ч. 3 – особи, які здійснюють ворожіння.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі *умислу*.

Протоколи за ст. 181 КУпАП складаються уповноваженими на те посадовими особами Національної поліції (ст. 255 КУпАП). Справи про адміністративні правопорушення, передбачені частинами першою і другою ст. 181 КУпАП, *розглядаються суддями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (ст. 221 КУпАП) за місцем учинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП)*.

Справи про адміністративні правопорушення за ч. 4 ст. 181 КУпАП розглядаються адміністративними комісіями при виконавчих органах міських, сільських, селищних рад (ст. 218 КУпАП) за

місцем проживання порушника (ч. 5 ст. 276 КУпАП), або ж виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад (ст. 219 КУпАП) за місцем вчинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП). Такі справи розглядаються у *п'ятнадцятиденний строк* з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи (ч. 1 ст. 277 КУпАП).

Стаття 182 КУпАП. Порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях

Об'єктом цього адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері охорони *громадського порядку та забезпечення громадського спокою*.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у порушенні вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях (*формальний склад*).

Основні організаційно-правові засади захисту населення від шкідливого впливу шуму визначені в *ст. 24 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24.02.1994 р.* За вказаним нормативно-правовим актом, органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації та громадяни, здійснюючи будь-які види діяльності, з метою відвернення і зменшення шкідливого впливу на здоров'я населення шуму *зобов'язані*:

- здійснювати відповідні організаційні, господарські, технічні, технологічні, архітектурно-будівельні та інші заходи щодо попередження утворення та зниження шуму до рівнів, установлених санітарними нормами;

- забезпечувати під час роботи закладів громадського харчування, торгівлі, побутового обслуговування, розважального та грального бізнесу, культури, при проведенні концертів, дискотек, масових святкових і розважальних заходів тощо рівень звучання

звуковідтворювальної апаратури та музичних інструментів у приміщеннях і на відкритих площадках, а також рівень шуму в прилеглих до них жилих і громадських будівлях, що не перевищують рівнів, установлених санітарними нормами;

– вживати заходів щодо недопущення впродовж доби перевищень рівня шуму, встановленого санітарними нормами, в таких приміщеннях і на таких територіях (захищені об'єкти):

- 1) жилих будинків і прибудинкових територій;
- 2) лікувальних, санаторно-курортних закладів, будинків-інтернатів, закладів освіти, культури;
- 3) готелів і гуртожитків;
- 4) розташованих у межах населених пунктів закладів громадського харчування, торгівлі, побутового обслуговування, розважального та грального бізнесу;
- 5) інших будівель і споруд, у яких постійно чи тимчасово перебувають люди;
- б) парків, скверів, зон відпочинку, розташованих на території мікрорайонів і груп житлових будинків.

Шум на захищених об'єктах при здійсненні будь-яких видів діяльності не повинен перевищувати рівня, встановленого санітарними нормами для відповідного часу доби. *У нічний час, з двадцять другої до восьмої години на захищених об'єктах забороняються гучний спів і викрики*, користування звуковідтворювальною апаратурою та іншими джерелами побутового шуму, проведення салютів, феєрверків, використання піротехнічних засобів.

Проведення на захищених об'єктах ремонтних робіт, що супроводжуються шумом, *забороняється у робочі дні з двадцять першої до восьмої години, а у святкові та неробочі дні – цілодобово*. Власник або орендар приміщень, у яких передбачається проведення ремонтних робіт, зобов'язаний повідомити мешканців прилеглих квартир про початок зазначених робіт. За згодою мешканців усіх прилеглих квартир ремонтні та будівельні роботи можуть проводитися також у святкові та неробочі дні. Шум, що утворюється під час проведення будівельних робіт, не повинен перевищувати санітарних норм цілодобово.

Сільські, селищні, міські ради затверджують правила додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях, якими

з урахуванням особливостей окремих територій (курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних, заповідних тощо) установлюються заборони та обмеження щодо певних видів діяльності, що супроводжуються утворенням шуму, а також встановлюється порядок проведення салютів, феєрверків, інших заходів з використанням вибухових речовин і піротехнічних засобів. Органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування в межах повноважень, перелічених законом, забезпечують контроль за додержанням керівниками та посадовими особами підприємств, установ, організацій усіх форм власності, а також громадянами санітарного та екологічного законодавства, правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях, інших нормативно-правових актів у сфері захисту населення від шкідливого впливу шуму.

Суб'єкт адміністративного проступку *загальний*. Ним можуть бути громадяни, які досягли 16-річного віку, а також громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі *умислу*, так і у формі *необережності*.

Протоколи за ст. 182 КУпАП складаються уповноваженими на те посадовими особами Національної поліції, а також органів управління Військової служби правопорядку у ЗСУ (про правопорушення, вчинені військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також працівниками ЗСУ під час виконання ними службових обов'язків) (ст. 255 КУпАП). Справи про адміністративні правопорушення, передбачені ч. 1 ст. 182 КУпАП, розглядаються адміністративними комісіями при виконавчих органах міських, сільських, селищних рад (ст. 218 КУпАП) за місцем проживання порушника (ч. 5 ст. 276 КУпАП), або ж виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад (ст. 219 КУпАП) за місцем учинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП), або ж працівниками органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання (ст. 222 КУпАП) за місцем учинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП). Справи про адміністративні правопорушення за ч. 2 ст. 182 КУпАП розглядаються судьями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (ст. 221 КУпАП) за місцем вчинення правопорушення (ч. 1

ст. 276 КУпАП). Такі *справи розглядаються у п'ятнадцятиденний строк* з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи (ч. 1 ст. 277 КУпАП).

Стаття 184 КУпАП. Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей

Об'єктом цього адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері *охорони прав та інтересів дитини*.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у таких альтернативних діях:

1) ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей (ч. 1 ст. 184 КУпАП) (*формальний склад*);

2) вчинення неповнолітніми віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років правопорушення, відповідальність за яке передбачена КУпАП (ч. 2 ст. 184 КУпАП) (*матеріальний склад*);

3) вчинення неповнолітніми діянь, що містять ознаки злочину, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, якщо вони не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність (ч. 3 ст. 184 КУпАП) (*матеріальний склад*);

4) невиконання рішення органу опіки та піклування щодо визначення способів участі у вихованні дитини та спілкуванні з нею того з батьків, хто проживає окремо від дитини (ч. 5 ст. 184 КУпАП);

5) умисне порушення встановленого законом обмеження щодо строку перебування дитини за межами України у разі самостійного вирішення питання про тимчасовий виїзд дитини за межі України тим із батьків, з яким рішенням суду визначено або висновком органу опіки та піклування підтверджено місце проживання цієї дитини (ч. 7 ст. 184 КУпАП).

Відповідно до статті 150 Сімейного кодексу України, *обов'язками батьків щодо виховання та розвитку дитини є такі:*

– батьки зобов'язані виховувати дитину в душі поваги до прав і свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини;

– батьки зобов'язані піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток;

– батьки зобов'язані забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти, готувати її до самостійного життя;

– батьки зобов'язані поважати дитину.

Відсутність чіткої конкретизації протиправних дій батьків щодо забезпечення належних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей породжує проблематику визначення працівником поліції об'єктивної сторони такого правопорушення.

Суб'єкт адміністративного проступку – *спеціальний* – це батьки, або особи, що їх замінюють.

Окрім того, доцільно звернути увагу на проблематику визначення суб'єкта правопорушення у разі відсутності у дитини батьків, опікунів, піклувальників.

За приписами ст. 245 Сімейного кодексу України, якщо дитина постійно проживає у закладі охорони здоров'я, навчальному або іншому дитячому закладі, функції опікуна та піклувальника щодо неї покладаються на адміністрацію цих закладів. Отож вважаємо за можливе притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 184 КУпАП саме керівників закладу, в якому постійно проживає така дитина.

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі умислу або необережності. За ч. 7 ст. 184 КУпАП – це виключно *умисна форма вини*.

Справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 184 КУпАП, *розглядаються суддями районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (ст. 221 КУпАП) за місцем учинення правопорушення (ч. 1 ст. 276 КУпАП) у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи (ч. 1 ст. 277 КУпАП).*

4.8. Кваліфікація адміністративних правопорушень, що посягають на встановлений порядок управління

Стаття 185 КУпАП. Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері забезпечення *громадського порядку та суспільної безпеки*, також у сфері *державного управління*.

Відповідальність за злісну непокору законному розпорядженню або вимозі поліцейського є проявом правового захисту поліції з боку держави, яка надала поліції особливі повноваження для забезпечення громадського порядку та громадської безпеки.

Об'єктивна сторона правопорушення охоплює *дві частини*:

- полягає у злісній непокорі законному розпорядженню або вимозі поліцейського при виконанні ним службових обов'язків;
- вчинення таких самих дій щодо члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку.

Для кваліфікації правопорушення важливо встановити спосіб учинення правопорушення (злісної непокори).

Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського проявляється в тому, що особа вперто не бажає виконувати розпорядження або дотримуватись вимог поліцейського, які пред'являються особі на підставі повноважень, визначених законодавством України, Законом України «Про Національну поліцію» зокрема.

До речі, *вперте небажання* правопорушника може мати прояв у нецензурній лайці в бік правоохоронця, цинічних висловах та жестах, спробі уникнути місця події, хапанні поліцейського за формений одяг, грубій відмові пройти (проїхати) до підрозділу поліції для складання протоколу тощо.

Під виконанням *обов'язків щодо охорони громадського порядку слід розуміти*: несення служби, підтримання порядку під час

демонстрацій, мітингів, інших масових заходів, при ліквідації наслідків аварії, стихійного лиха, дії з припинення або запобігання порушень громадського порядку, затримання порушника тощо.

Вимоги поліцейських є законними тільки в тому разі, якщо вони обґрунтовуються законодавчою правовою нормою. Відповідно до ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію», поліція: припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення; здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події; припиняє насильство в сім'ї; здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, режиму радіаційної безпеки.

На підставі визначених Законом повноважень *поліцейський має право вимагати* в особи як припинення протиправних дій, так і пред'явлення особою документів, що посвідчують особу, та/або документів, що підтверджують відповідне право особи; пересування особи; зупинки транспортних засобів, залишення місця і обмеження доступу на визначену територію, дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб.

Повноваження членів громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону визначено у *Законі України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22.06.2000 р.*

У сфері охорони громадського порядку такі громадські формування надають допомогу органам Національної поліції щодо:

- забезпечення громадського порядку і громадської безпеки, запобігання адміністративним проступкам і злочинам;
- інформування органів та підрозділів Національної поліції про вчинені або ті, що готуються, злочини, місця концентрації злочинних угруповань;
- виявлення та розкриття органами Національної поліції злочинів, розшуку осіб, які їх вчинили, захисту інтересів держави, підприємств, установ, організацій, громадян від злочинних посягань, шляхом сприяння;
- участі в забезпеченні безпеки дорожнього руху та боротьбі з дитячою бездоглядністю і правопорушеннями неповнолітніх.

Права військовослужбовців у сфері підтримання громадського порядку визначено у Законі України «Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України» від 24.03.1999 р.

Склад правопорушення є формальним, тобто воно вважається закінченим з моменту виникнення злісної непокори законним розпорядженням або вимогам визначених у диспозиції статті осіб.

Кваліфікуючи правопорушення за статтею 185 КУпАП, слід також мати на увазі, що **адміністративна відповідальність за названою статтею настає при відсутності застосування фізичної сили з боку винної особи**. У разі заподіяння тілесних ушкоджень будь-якого ступеня тяжкості, умисного нанесення ударів, побоїв дії правопорушника кваліфікуються як *кримінальні правопорушення*.

Погроза застосування насильства під час вчинення опору, що полягає у висловлюваннях або діях про наміри винної особи застосувати насильство до поліцейського, у зв'язку з виконанням ним інших службових обов'язків також передбачає відповідальність за нормами Кримінального кодексу.

У разі опору така протидія обов'язково поєднується із вчиненням дій, які безпосередньо спрямовані на фізичний контакт з особою, що виконує покладені на неї обов'язки, на застосування до неї фізичної сили, але не на вчинення насильства. Злісну непокору утворюють дії, які не пов'язані саме з фізичним впливом на потерпілого.

Як зазначається у постанові Пленуму Верховного Суду «Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів» від 26.06.1992 р. № 8, *злісною непокорою слід вважати:*

– відмову від виконання наполегливих, неодноразово повторених законних вимог чи розпоряджень поліцейського при виконанні ним службових обов'язків, члена громадського формування з охорони громадського порядку чи військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку;

– відмову, виражену в зухвалій формі, що свідчить про явну зневагу до осіб, які охороняють громадський порядок.

Суб'єктом правопорушення може бути особа, яка досягла 16 років.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі *умислу*.

Стаття 187 КУпАП. Порушення правил адміністративного нагляду

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері встановлення та здійснення адміністративного нагляду за окремими категоріями раніше судимих осіб.

Адміністративний нагляд – це система тимчасових примусових профілактичних заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, звільнених з місць позбавлення волі, що здійснюються органами Національної поліції. Адміністративний нагляд встановлюється з метою запобігання вчиненню злочинів окремими особами, звільненими з місць позбавлення волі, і здійснення виховного впливу на них.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого статтею, що розглядається, полягає у порушенні зазначених у диспозиції статті правил адміністративного нагляду.

Стаття 9 *Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 1 грудня 1994 р.* передбачає, що особи, щодо яких встановлено адміністративний нагляд, зобов'язані вести законослухняний спосіб життя, не порушувати публічного порядку і *дотримуватися таких правил*:

а) прибути у визначений установою виконання покарань термін до обраного ними місця проживання і зареєструватися в органі Національної поліції;

б) з'являтися за викликом поліції у зазначений термін і давати усні та письмові пояснення з питань, пов'язаних із виконанням правил адміністративного нагляду;

в) повідомляти поліцейських, які здійснюють адміністративний нагляд, про зміну місця роботи чи проживання, а також про виїзд за межі району (міста) у службових справах;

г) у разі виїзду в особистих справах з дозволу поліції в інший населений пункт та перебування там понад добу зареєструватися в місцевому органі Національної поліції.

Адміністративний нагляд встановлюється щодо повнолітніх осіб:

– засуджених до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджених два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини, якщо під час відбування покарання їхня поведінка свідчила, що вони вперто не бажають стати на шлях виправлення і залишаються небезпечними для суспільства;

– засуджених до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджених два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини, якщо вони після відбування покарання або умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, незважаючи на попередження органів Національної поліції, систематично порушують громадський порядок і права інших громадян, вчиняють інші правопорушення;

– засуджених до позбавлення волі за один зі злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

До осіб, щодо яких встановлено адміністративний нагляд, за постановою суду можуть бути застосовані частково або у повному обсязі такі *обмеження дій*:

а) заборона виходу з будинку (квартири) у визначений час, який не може перевищувати восьми годин на добу;

б) заборона перебування у визначених місцях району (міста);

в) заборона виїзду чи обмеження часу виїзду в особистих справах за межі району (міста);

г) реєстрація в поліції від одного до чотирьох разів на місяць.

Під час здійснення адміністративного нагляду суд за поданням начальника органу Національної поліції з урахуванням особи піднаглядного, його способу життя і поведінки може змінювати (зменшувати або збільшувати) обсяг цих обмежень.

Суб'єктом цього правопорушення є особа, яка перебуває під адміністративним наглядом (*спеціальний суб'єкт*).

Суб'єктивна сторона проступку характеризується наявністю вини як у формі *умислу*, так і у формі *необережності*.

Протоколи про адміністративні правопорушення складаються посадовими особами Національної поліції і *розглядаються в 15-денний термін з дня одержання справи про адміністративне правопорушення судом (суддею)*.

Стаття 190 КУпАП. Порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері державного контролю за придбанням, зберіганням, передачею іншим особам або продажем вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї.

Об'єктивна сторона виражається у придбанні, зберіганні, передачі іншим особам або продажу вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду без дозволу органів Національної поліції (*формальний склад*). Тобто – це протиправність дій винних осіб: акт незаконного придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї.

В разі порушення цієї статті до адміністративної відповідальності можна притягувати як особу, котра продає (передає) зброю, так і особу, котра її купує (приймає).

Доцільно звернути увагу, що диспозиція ст. 190 КУпАП передбачає відповідальність, зокрема, за зберігання зброї без документа дозвільного характеру. У випадку зберігання зброї з дозволом, термін дії якого закінчився, зазначені дії потрібно кваліфікувати за ст. 192 КУпАП.

Згідно з положеннями Спеціального порядку набуття права власності громадянами на окремі види майна (Додаток 2 до *Постанови Верховної Ради України «Про право власності на окремі види майна» від 17.06.1992 р. № 2471*), громадяни набувають права власності на такі види майна, придбаного ними з відповідного дозволу, що надається:

– на вогнепальну гладкоствольну мисливську зброю – органами внутрішніх справ за місцем проживання особам, які досягли 21-річного віку;

– на вогнепальну мисливську нарізну зброю (мисливські карабіни, гвинтівки, комбіновану зброю з нарізними стволами) – органами внутрішніх справ за місцем проживання особам, які досягли 25-річного віку;

– на холодну зброю та пневматичну зброю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду – органами внутрішніх справ за місцем проживання особам, які досягли 18-річного віку;

– на газові пістолети, револьвери і патрони до них, заряджені речовинами сльозоточивої та дратівної дії, – органами внутрішніх справ за місцем проживання особам, які досягли 18-річного віку.

Кількість зброї, яку може мати громадянин України, не обмежена, однак власник зброї повинен забезпечити її безумовну схоронність.

Суб'єктом правопорушення може бути особа, якій виповнилося 16 років.

Суб'єктом порушень встановленого порядку щодо обігу й використання зброї можуть бути дві категорії осіб:

– громадяни, які не мають дозволу органів Національної поліції («неправильне» володіння) на право придбання і зберігання зброї, а також передачі самовільно або продажу іншим особам рушниці;

– громадяни, які мають дозволи органів Національної поліції на право придбання або зберігання зброї, але які передали або продали іншим особам належну їм на законних підставах зброю без дозволу органів Національної поліції.

У першому випадку громадяни можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності за кожне з перелічених порушень, а в другому винні особи відповідають тільки за незаконний продаж або передачу зброї.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі *умислу*, так і у формі *необережності*.

Стаття 191 КУпАП. Порушення громадянами правил зберігання, носіння або перевезення нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів

Об'єктом цього адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері *обігу і використання зброї*.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого коментованою статтею, полягає у порушенні правил зберігання, носіння або перевезення вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів.

Об'єктивна сторона може мати свій прояв у таких діях, як:

- зберігання зброї в домашніх умовах без чохла в зібраному вигляді і зарядженому стані (аналогічно перевезення зброї в такому стані в транспорті);
- зберігання зброї в незачинених або зі слабкими запорами шафах і ящиках, що не виключають доступ до зброї сторонніх осіб;
- спільне зберігання зброї і бойових припасів;
- розвішування зброї і патронташів з бойовими припасами на стінах у житлових кімнатах і інших приміщеннях;
- зберігання зброї на дачах, у гаражах, сараях, у багажниках автомобілів та ін.;
- зберігання зброї в гуртожитках (крім сімейного), у вахтових, тимчасових приміщеннях і ін.;
- передача на зберігання зброї родичам, знайомим та іншим особам (крім випадків, передбачених законом);
- носіння або перевезення зброї громадянами без наявного дозволу на це органів Національної поліції.

Суб'єктами цих правопорушень є власники вогнепальної, холодної і пневматичної зброї і бойових припасів; особи, які мають нагородну вогнепальну зброю, а також спортсмени стрілецьких видів спорту, яким дозволено зберігання мисливських спортивних стендових рушниць за місцем проживання без права полювання (тобто громадяни, які мають дозвіл на зберігання зброї).

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини як у формі *умислу*, так і у формі *необережності*.

Протоколи про адміністративне правопорушення за ст. 191 КУПАП мають право складати посадові особи органів Національної поліції, а розглядають справи і приймають рішення щодо притягнення осіб до відповідальності суди (судді).

Стаття 192 КУпАП. Порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і правил взяття її на облік

Об'єктом цього проступку є суспільні відносини у сфері обігу і використання зброї.

Об'єктивна сторона виражається в порушенні громадянами встановлених строків реєстрації (перереєстрації) вогнепальної гладкоствольної мисливської або холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду або правил взяття їх на облік в органах Національної поліції у випадку зміни місця проживання (*формальний склад*).

Відповідно до встановленого порядку, зброя обов'язково підлягає реєстрації в органах Національної поліції *не пізніше десяти днів після її придбання, а перереєстрація зброї здійснюється в органах Національної поліції один раз на три роки*. Органи Національної поліції здійснюють контроль за реєстрацією (перереєстрацією) зброї, дотриманням правил постановки її на облік у разі зміни місця проживання власника зброї.

У разі зміни місця проживання власник зброї, пристрою у десятиденний строк повинен звернутися зі заявою в довільній формі про постановку на облік в органі поліції за новим місцем проживання.

Суб'єктами цих проступків є громадяни, у яких на законних підставах є в особистому володінні і користуванні вогнепальна, холодна або пневматична зброя, фізичні осудні особи.

Суб'єктивна сторона проступку визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини як у формі *умислу*, так і у формі *необережності*.

Складають протоколи за ст. 192 КУпАП та розглядають справи про це правопорушення посадові особи органів Національної поліції (ст. ст. 222, 255 КУпАП).

4.9. Кваліфікація адміністративних правопорушень на транспорті

Стаття 121 КУпАП. Порушення водієм правил керування транспортним засобом, правил користування ременями безпеки або мотошоломами

Об'єктом правопорушень, передбачених коментованою статтею, є безпека дорожнього руху та встановлений порядок використання транспортних засобів.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 121 КУпАП, полягає у керуванні водіями транспортними засобами, що мають несправності гальмової системи або рульового управління, або переобладнаними з порушенням відповідних правил, нормативів і стандартів, або такими, що своєчасно не пройшли державного технічного огляду.

Відповідно до п. 31.1 Правил дорожнього руху, технічний стан транспортних засобів та їх обладнання повинні відповідати вимогам стандартів, що стосуються безпеки дорожнього руху та охорони навколишнього середовища, а також правил технічної експлуатації, інструкцій підприємств-виробників та іншої нормативно-технічної документації.

Забороняється експлуатація транспортних засобів згідно зі законодавством:

а) у разі їх виготовлення або переобладнання з порушенням вимог стандартів, правил і нормативів, що стосуються безпеки дорожнього руху;

б) якщо вони не пройшли обов'язковий технічний контроль (для транспортних засобів, що підлягають такому контролю);

в) якщо номерні знаки не відповідають вимогам відповідних стандартів;

г) у разі порушення порядку встановлення і використання спеціальних світлових і звукових сигнальних пристроїв.

Забороняється експлуатація транспортних засобів згідно зі законодавством за наявності технічних несправностей і невідповідності вимогам, що зазначені у п. 31.4 Правил дорожнього руху.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 121 КУпАП, – це настання адміністративної відповідальності за керування водіями транспортних засобів, які використовуються для надання послуг з перевезення пасажирів, що мають несправності, передбачені ч. 1 ст. 121 КУпАП (тобто порушують п. 31.4 Правил дорожнього руху), або технічний стан і обладнання яких не відповідають вимогам стандартів, правил дорожнього руху і технічної експлуатації.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 121 КУпАП, полягає у керуванні водієм транспортним засобом, що підлягає обов'язковому технічному контролю, який своєчасно його не пройшов.

Частина 4 ст. 121 КУпАП встановлює відповідальність за повторне, протягом року, порушення водіями частин першої, другої та третьої ст. 121 КУпАП.

Об'єктивна сторона ч. 5 ст. 121 КУпАП полягає у порушенні правил користування ременями безпеки або мотошоломами. Відповідно до п. 2.3 «в», «г» Правил безпеки дорожнього руху, для забезпечення безпеки дорожнього руху водій зобов'язаний на автомобілях, обладнаних засобами пасивної безпеки (підголовники, ремені безпеки), користуватися ними і не перевозити пасажирів, не пристебнутих ременями безпеки.

Дозволяється не пристібватися особі, яка навчає водінню, якщо за кермом учень, а в населених пунктах, крім того, водіям-інвалідам, водіям і пасажирам оперативних та спеціальних транспортних засобів і таксі.

Крім того, під час руху на мотоциклі водій зобов'язаний бути в застебнутому мотошоломі і не перевозити пасажирів без застебнутих мотошоломів.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ч. 6 цієї статті, полягає у керуванні водіями транспортними засобами, не зареєстрованими або не перереєстрованими у встановленому порядку, без номерного знака або з номерним знаком, що не належить цьому засобу чи не відповідає вимогам стандарту, або з умисно прихованим номерним знаком, номерним знаком, закріпленим у не встановленому для цього місці, закритим іншими предме-

тами, у тому числі з нанесенням покриття або застосуванням матеріалів, що перешкоджають чи ускладнюють його ідентифікацію, чи забрудненим, що не дає можливості чітко визначити символи номерного знака з відстані двадцяти метрів, перевернутим чи неосвітленим.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ч. 7 цієї статті, є повторним протягом року вчиненням будь-якого з порушень, передбачених ч. 6 цієї статті.

Суб'єктом правопорушення може бути лише водій транспортного засобу. Відповідно до ст. 15 Закону України «Про дорожній рух», право на керування транспортними засобами надається: мототранспортними засобами і мотоколясками – з шістнадцятирічного віку; автомобілями всіх видів і категорій (за винятком автобусів і вантажних автомобілів, обладнаних для перевезення більше восьми пасажирів), трамваями і тролейбусами – з вісімнадцятирічного віку; автобусами і вантажними автомобілями, обладнаними для перевезення більше восьми пасажирів, – з дев'ятнадцятирічного віку.

Суб'єктивна сторона правопорушень, передбачених цією статтею, виражається у формі *умислу* або *необережності*.

Стаття 122 КУпАП. Перевищення встановлених обмежень швидкості руху, проїзд на заборонний сигнал регулювання дорожнього руху та порушення інших правил дорожнього руху

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Об'єктивна сторона правопорушень, передбачених ст. 122 КУпАП, містить такі складі:

а) перевищення встановлених обмежень швидкості руху транспортних засобів більш як на двадцять кілометрів на годину, порушення вимог дорожніх знаків та розмітки проїзної частини доріг, правил перевезення вантажів, буксирування транспортних засобів, зупинки, стоянки, проїзду пішохідних переходів, ненадання переваги у русі пішоходам на нерегульованих пішохідних переходах, а так само порушення встановленої для транспорт-

них засобів заборони рухатися тротуарами чи пішохідними доріжками;

б) порушення правил проїзду перехресть, зупинок транспортних засобів загального користування, проїзд на заборонний сигнал світлофора або жест регулювальника, порушення правил обгону і зустрічного роз'їзду, безпечної дистанції або інтервалу, розташування транспортних засобів на проїзній частині, порушення правил руху автомагістралями, користування зовнішніми освітлювальними приладами або попереджувальними сигналами при початку руху чи зміні його напрямку, використання цих приладів та їх переобладнання з порушенням вимог відповідних стандартів, користування під час руху транспортного засобу засобами зв'язку, не обладнаними технічними пристроями, що дають можливість вести перемовини без допомоги рук (за винятком водіїв оперативних транспортних засобів під час виконання ними невідкладного службового завдання), а так само порушення правил навчальної їзди;

в) перевищення встановлених обмежень швидкості руху транспортних засобів більш як на п'ятдесят кілометрів на годину, ненадання переваги в русі транспортним засобам аварійно-рятувальних служб, швидкої медичної допомоги, пожежної охорони, поліції, що рухаються з увімкненими спеціальними світловими або звуковими сигнальними пристроями, ненадання переваги маршрутним транспортним засобам, у тому числі порушення правил руху і зупинки на смузі для маршрутних транспортних засобів, а так само порушення правил зупинки, стоянки, що створюють перешкоди дорожньому руху або загрозу безпеці руху;

г) порушення, передбачені частинами першою, другою або третьою ст. 122 КУпАП, що спричинили створення аварійної обстановки, а саме: примусили інших учасників дорожнього руху різко змінити швидкість, напрямок руху або вжити інших заходів задля забезпечення особистої безпеки або безпеки інших громадян;

д) зупинка чи стоянка транспортних засобів на місцях, що позначені відповідними дорожніми знаками або дорожньою розміткою, на яких дозволено зупинку чи стоянку лише транспортних

засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю (крім випадків вимушеної стоянки), а так само створення перешкод водіям з інвалідністю або водіям, які перевозять осіб з інвалідністю, у зупинці чи стоянці керованих ними транспортних засобів, неправомірне використання на транспортному засобі розпізнавального знака «Водій з інвалідністю».

Суб'єктом правопорушення може бути водій транспортного засобу, а за ч. 1, 5 ст. 122 КУпАП – відповідальна особа, в розуміння ст. 14-2 КУпАП.

Суб'єктивна сторона правопорушення полягає у наявності умислу або неосторожності.

Стаття 126 КУпАП. Керування транспортним засобом особою, яка не має відповідних документів на право керування таким транспортним засобом або не пред'явила їх для перевірки, або стосовно якої встановлено тимчасове обмеження у праві керування транспортними засобами

Об'єктом правопорушення є встановлений порядок отримання права на керування транспортним засобом, а також суспільні відносини у сфері *забезпечення безпеки дорожнього руху*.

Право на керування транспортними засобами підтверджується відповідним посвідченням. На території України діють національні і міжнародні посвідчення на право керування транспортними засобами, що відповідають Конвенції про дорожній рух. Порядок видачі цих посвідчень устанавлюється Кабінетом Міністрів України.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 126 КУпАП, – це формальний склад керування транспортними засобами особами, які не мають при собі або не пред'явили для перевірки посвідчення водія відповідної категорії, реєстраційного документа на транспортний засіб, а також поліса (договору) обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (страхового сертифіката «Зелена картка»). Правопорушення вчинюється у формі бездіяльності.

Відповідно до вимог п. 2.1 та п. 2.4 Правил дорожнього руху, водій механічного транспортного засобу повинен мати при собі та після зупинки на вимогу поліцейського пред'явити для перевірки:

а) посвідчення водія на право керування транспортним засобом відповідної категорії;

б) реєстраційний документ на транспортний засіб (для транспортних засобів Збройних Сил, Національної гвардії, Держприкордонслужби, Держспецтрансслужби, Держспецзв'язку, Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту – технічний талон);

в) у разі встановлення на транспортних засобах проблискових маячків та (або) спеціальних звукових сигнальних пристроїв – дозвіл, виданий уповноваженим органом МВС, а у разі встановлення проблискового маячка оранжевого кольору на великогабаритних та великовагових транспортних засобах – дозвіл, виданий уповноваженим підрозділом Національної поліції;

г) на маршрутних транспортних засобах – схему маршруту та розклад руху; на великовагових і великогабаритних транспортних засобах та транспортних засобах, що здійснюють дорожнє перевезення небезпечних вантажів, – документацію відповідно до вимог спеціальних правил;

г) поліс (сертифікат) обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Водії, які за законодавством звільняються від обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів на території України, повинні мати при собі відповідні підтвердні документи (посвідчення).

Суб'єктом правопорушення може бути водій транспортного засобу.

Суб'єктивною стороною правопорушення є вина у формі прямого умислу (всі частини ст. 126 КУпАП), а так само у формі **необережності** (частини 1, 2 ст. 126 КУпАП).

Стаття 130. Керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, нарко-

тичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції

Об'єктом правопорушень, передбачених ст. 130 КУпАП, є суспільні відносини у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху і на річковому транспорті та маломірних суднах.

Об'єктивною стороною правопорушення, передбаченого ч. 1 цієї статті, є керування транспортними засобами особами в стані сп'яніння, передача керування транспортним засобом особі, яка перебуває в стані сп'яніння, так само ухилення осіб, які керують транспортними засобами, від проходження згідно з встановленим порядком огляду на стан сп'яніння.

Під керуванням транспортними засобами або суднами слід розуміти виконання функцій водія під час руху транспортного засобу або виконання функцій інструктора-водія під час навчання практичному водінню транспортними засобами. При цьому не має значення, де і в якому місці особа керувала транспортним засобом. Вирішуючи питання, чи керувала особа транспортним засобом у стані сп'яніння, потрібно мати на увазі, що під станом сп'яніння розуміється не тільки алкогольне, а також і наркотичне сп'яніння.

Відповідно до п. 2.9 «а» Правил дорожнього руху, водієві забороняється керувати транспортним засобом у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

Ухилення осіб, які керують транспортними засобами, від проходження медичного огляду є порушенням п. 2.5 Правил дорожнього руху, відповідно до яких водій повинен на вимогу поліцейського пройти в установленому порядку медичний огляд з метою встановлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

Встановлення у правопорушника стану сп'яніння здійснюється згідно з *Інструкцією про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що*

знижують увагу та швидкість реакції, затвердженою Наказом МВС України від 09.11.2015 р. № 1452.

Огляду на стан сп'яніння підлягають водії транспортних засобів, щодо яких у поліцейського уповноваженого підрозділу Національної поліції України є підстави вважати, що вони перебувають у стані сп'яніння за ознаками такого стану.

У разі скоєння дорожньо-транспортної пригоди, унаслідок якої є особи, що загинули або травмовані, проведення огляду на стан сп'яніння учасників цієї пригоди є обов'язковим у закладі охорони здоров'я.

Ознаками алкогольного сп'яніння вважаються:

- 1) запах алкоголю з порожнини рота;
- 2) порушення координації рухів;
- 3) порушення мови;
- 4) виражене тремтіння пальців рук;
- 5) різка зміна забарвлення шкірного покриву обличчя;
- 6) поведінка, що не відповідає обстановці.

Ознаками наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, є:

- 1) наявність однієї чи декількох ознак стану алкогольного сп'яніння (крім запаху алкоголю з порожнини рота);
- 2) звужені чи дуже розширені зіниці, які не реагують на світло;
- 3) сповільненість або, навпаки, підвищена жвавість чи рухливість ходи, мови;
- 4) почервоніння обличчя або неприродна блідість.

Огляд на стан сп'яніння проводиться:

- поліцейським на місці зупинки транспортного засобу з використанням спеціальних технічних засобів, дозволених до застосування МОЗ та Держспоживстандартом;
- лікарем закладу охорони здоров'я (у сільській місцевості за відсутності лікаря – фельдшером фельдшерсько-акушерського пункту, який пройшов спеціальну підготовку).

У разі відмови водія транспортного засобу від проходження огляду на стан сп'яніння на місці зупинки транспортного засобу або його незгоди з результатами огляду, проведеного поліцейським, такий огляд проводиться в найближчому закладі охорони здоров'я, якому надано право на його проведення відповідно до ст. 266 КУпАП.

Огляд водія (судноводія) на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують його увагу та швидкість реакції, проводиться з використанням спеціальних технічних засобів поліцейським у присутності двох свідків. Не можуть бути залучені як свідки поліцейські або особи, щодо неупередженості яких є сумніви.

У разі незгоди водія (судноводія) на проведення огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують його увагу та швидкість реакції, поліцейським з використанням спеціальних технічних засобів або в разі незгоди з його результатами огляд проводиться в закладах охорони здоров'я. Перелік закладів охорони здоров'я, яким надається право проведення огляду особи на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, затверджується управліннями охорони здоров'я місцевих державних адміністрацій; проведення в інших закладах забороняється.

Огляд осіб на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, здійснюється в закладах охорони здоров'я не пізніше двох годин з моменту встановлення підстав для його здійснення.

Огляд у закладі охорони здоров'я та складення висновку за результатами огляду проводиться в присутності поліцейського. Огляд особи на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, проведений з порушенням вимог цієї статті, вважається недійсним.

Суб'єктом правопорушень є водії транспортних засобів, судноводії, фізичні особи, які досягли 16 років.

Суб'єктивна сторона характеризується наявністю *прямого умислу*.

Авторський колектив:

В. М. Братковський

В. М. Висоцький

Р. Г. Гранківський

Н. І. Дідик

Д. І. Йосифович

К. М. Костовська

Л. М. Сукмановська

Ю. А. Хатнюк

О. Л. Хитра

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ДОВІДНИК
ПОЛЩЕЙСЬКОГО ОФЦЕРА
ГРОМАДИ

Довідник

Редагування *Оксана Шмиговська*

Макетування *Надія Лесь*

Друк *Іван Хоминець*

Підписано до друку 22.04.2020 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Віддруковано на різнографі. Умов. друк. арк. 13,95.
Наклад 100 прим. Зам. № 12-20.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
№ 2541 від 26 червня 2006 р.